

YU ISSN 0021-6933

**JEZIK IN
SLOVSTVO**

letnik XXXIV – leto 1988/89 – št. 4 – 5

Jezik in slovstvo

Letnik XXXIV, številka 4– 5

Ljubljana, januar– februar 1988/89

Časopis izhaja mesečno od oktobra do maja (8 številke)

Izdaja ga Slavistično društvo Slovenije v Ljubljani

Glavni in odgovorni urednik: Aleksander Skaza, Ljubljana, Aškerčeva 12

Uredniški odbor: Aleksander Skaza (glavni in odgovorni urednik), Marko Juvan, Andrijan Lah

(slovenska slovstvena zgodovina), Tone Pretnar (primerjalna slavistika), Hermina Jug-Kranjec

(slovensko jezikoslovje), Alenka Šivic-Dular (primerjalno slovansko jezikoslovje) in Boža Krakar-Vogel

(didaktika jezika in književnosti)

Lektor in korektor: Jože Sever

Tehnični urednik: Andrej Verbič

Svet časopisa: Marjeta Vasič (predsednica), Marjan Javornik, Marko Juvan, Mira Medved, Jože

Munda, Pavle Vozlič, France Vurnik in uredniki

Fotostavek: Studio Vojc, Ljubljana / Tisk: Zupančič, Ljubljana

Opremila inž. Dora Vodopivec

Naročila sprejema uredništvo JiS, Ljubljana, Aškerčeva 12

Tekoči račun: Slavistično društvo Slovenije, Ljubljana 50100-678-45265

Letna naročnina 10.000 din, polletna 5000 din, posamezna številka 1250 din

Za dijake in študente, ki dobivajo revijo pri poverjenikih, 2000 din

Za tujino celoletna naročnina 40.000 din

Rokopise pošiljajte na naslov: Uredništvo JiS, Ljubljana, Aškerčeva 12

Revijo gmotno podpirajo Kulturna skupnost SRS, Znanstvenoraziskovalni center SAZU in Izobraževalna

skupnost SRS za družboslovje

Naklada 2400 izvodov

Po mnenju Sekretariata za informacije SRS, št. 43-544/83 je revija oproščena plačila temeljnega davka od prometa proizvodov.

Vsebina četrte in pete številke

Razprave in članki

81 *Milko Matičetov, Lanita*

88 *Pavle Merku, Tersko lanta, Lanta*

89 *Boža Krakar-Vogel, Smotri, vsebine in metode pouka (slovenske) književnosti (nadaljevanje in konec)*

Bibliografija

98 *Marko Kranjec, Alenka Logar-Pleško in Anka Sollner-Perdih, Slovenistika v letu 1987 (bibliografski pregled)*

Ocene in poročila

117 *Jože Toporišič, Težja mesta iz slovenskega besedotvorja*

122 *Jože Toporišič, K zgodovini slovenskega knjižnega jezika v SJ II*

4/III Popravek

4/IV Sporočilo uredništva

Milko Matičetov

Ljubljana

UDK 808.63-087 /450.36 Rezija/: 808.101-3 »lanita«

LANITA - ЛАНИТА - லாநிதா*

1.

Pesnik in folklorist Stanko Vraz je med zbiranjem gradiva za drugo knjigo slovenskih ljudskih pesmi, ki jo je začel pripravljati po izidu prve,¹ junija 1841 obiskal tudi Rezijo. Če bi mu bilo dano uresničiti svoj načrt, bi bilo 13 rezijanskih pesmi, ki jih je tedaj zapisal, tiskanih že v prvi polovici 19. stoletja in ne šele v drugi polovici dvajsetega.² V Reziji je Vraz med drugim našel tole besedilo:

*O lipa ma novičica!
Rizlezte dö z te čanibe
Solzami dö! po lanitah,
ki mata jtet sa svezat wköp.³*

dobesedno poknjženi bi se ti štirje verzi glasili:

*O draga moja nevestica!
Pridite dol iz kamre
s solzami po licih,
ker se morate iti zvezat vkup.*

Pri ti pesmi, ki nosi naslov »Svatben«,⁴ sicer ni navedeno, odkod je, na srečo pa ji lahko postavimo ob stran nekaj novejših, krajevno oprijemljivih zapisov.

* To besedilo je pisec prebral v italijanskem izvirniku 28. okt. 1888 na Rávanci v Reziji ob praznovanju 150-letnice rezijanske folklorne skupine. Za tukajšnjo objavo je dodal: a) opombe; b) nekaj odstavkov, ki jih je narekovalo srečanje – v novembru – z dvojčico rez. lánite, s tersko »lánto«, doma na še ne natanko zamejenih tleh od izvirka Nadiže proti izvirkom Tera, na sončni strani Stola; c) nekaj Tentorjevih dodatkov (1950) o novejših najdiščih lanite na otoku Cresu; d) podatke o lan(i)ti v Rodopih. – Prevod, ki ga je oskrbela Vida Matičetova, je avtoriziran. – V naslovu sta druga in tretja podoba naše besede posneti po Cod. supr. (cir.) oz. po Euch. sin. (glag.).

¹ S. Vraz, *Narodne pèsni ilirske . . . u Štajerskoj, Kranjskoj, Koruškoj i zapadnoj strani Ugarske*. Zagreb 1839.

² M. Matičetov, »Pèsme Rezijske« *Stanka Vraza (1841)*. SE 16–17 (1964) 203–215.

³ Id., *ibid.*, št. 7, str. 210–211. Vrstica 3: instr. bi se v Reziji najbrž glasil s *solzámin*, vendar so mi na Liščacih med preverjanjem Vrazovega besedila za objavo priporočili obliko »ze sólzi dö po lánitah«; dö! ni rezijanski, ampak Vrazov.

⁴ Tak naslov ji je dal Vraz, saj Rezijani ne poznajo ne svatbe ne ohcti, le »ženitke«.

Tako sem npr. na Solbici leta 1966 slišal varianto, v kateri je zajeta še ena nadrobnost nekdanjega ženitovanjskega obredja:

*Lipej novyća anu noveć,
rizlēste dō s te ćanibe
zi solzi dō po lānite
anu tri dānce dejtase,
da v nan date libritat.⁵*

Novica draga in novic,
le dol iz kamre pridita –
čeprav po licu s solzami –
in plese tri zaplešita,
tako da dasta nam prostost.

Svatje (»ženitkarji«) vabijo mladoporočenca, naj odpreta ples: šele po treh obrednih krogih, ki jih bosta zaplesala sama onadva, bojo lahko prosto plesali tudi vsi drugi.

Dne 8. oktobra 1988 mi je v Osojäh rojena Rezijanka, ki se je po potresu odselila s Korita v Viden, razložila še nekaj nadrobnosti iz rezijanskega svatbenega dogajanja: mladi prijatelji in sorodniki, povabljeni na ženitke, takole kličejo nevesto, ki se je pred odhodom v cerkev šla preoblačit v zgornjo sobo:

*Da nūna, nūna, nūnica,
rizlēste dō s te ćanibe
zi suzi dō po lanitih,
ka mata jtet sa zvezat kwop.⁶*

O botra, botra, botrica
pridite dol iz kamre
s solzami po licih,
ker se morate iti zvezat vkup!

In prav nazadnje se je zvečer 27. oktobra 1988 prejšnjim sporočilom pridružil še tale odlomek iz Osojan, kjer je nevesta predstavljena, kako prihaja po stopnicah navzdol:

*Da dō po štiglah na je šla
zi suzi dō po laniti.⁷*

Dol po stopnicah je šla
s solzami po licu.

Če se posrečena podoba, ki nam jo je priklical pred oči Vrazov zapis iz leta 1841, bogati z mikavnimi dopolnili še po skoraj poldrugem stoletju, se smemo pač upravičeno vprašati: ali ne bi kazalo za spremembo kdaj pa kdaj vplesti takle kratek prizor z ženitk, seveda le z ustrežno pesmico, v program rezijanske folklorne skupine?!

Beseda lánita se ponavlja iz variante v varianto – s prav rahlimi fonetičnimi spremembami, odvisno pač od notranjih zakonitosti posameznih govorov – v verzuo, ki ga je treba

⁵ Pov. Tina Wájtawa (Valentina Pielich, 1900–1984) 17. 8. 1966 in potlej še dvakrat jeseni istega leta v Pordenunu; v registih T. W. je to besedilo pod št. 77. Odstopi od prve objave (M. Matičetov, *Un canto nuziale resiano. »Linčica Turkinčica«*. Pubblicazione per nozze Micelli-Longhino, Udine 1966, 3. str. ovitka) so pogojeni od poznejših zapisov, pri prevodu pa sem hotel priti do izvirnega ritma.

⁶ Ob naključnem srečanju v Osojäh pov. Ema Madotto r. Siega (1926), Jikižawa, zps Mtv R 1988, str. 3. Prva vrstica je le eden od mogočih ustaljenih začetkov v rez. liriki. Ko sem od E. M. skušal izvedeti kaj primernejšega, češ: kako to, da »novičo« (nevesto) svatje ogovarjajo z »nūna«, sem dobil v odgovor, da so bili pevci pač mlajši od neveste in da so skoroda morali – »so mēli ji zapet itako«. – Vsak dvom o obrednosti pesmice odpade, če si ogleđamo, kar je v Lipovcu zapela V. Vodušku 17. 5. 1962 ženja taw Gradu (Eugenia Siega, 1883–1966):

*Novyćica snubyćica,
rizlēste dōs te ćanibe,
ke kompanjya je izde.*

Nevestica (zasnubljenā),
(le) dol iz kamre pridite,
ker družba je (že) tukajle.

(Zvočni zapis GNI 25.499 – obj. v SE 16–17, 1964, 211). Pristavila je, da tako pojejo, »ko ni grejo se poračāt« in zapovrh je to imenovala »racjūnca« (molitvica, besedilo-formula, nasprotno improvizaciji). »Solze po lanitah« so sicer izpadle, vendar Emino »nūnico« krepko odtehta nagovor »novyćica snubyćica«, katerega drugi del je za Rezijo prava redkost (»snube« ipd. so bolj doma med Terjani).

⁷ Na proslavi 150-letnice rez. folklorne skupine pov. Ana Madotto (Čekarina tuw Studincih, 1910), ena izmed udeleženk nastopa rez. skupine v Guminu 4. marca 1930; zps. Mtv R 1988, str. 44: Varkota, »kulturska hiša«.

štetí za ustaljeno formulo: *solze/sulze/suze dö po lánite(h)*. Da gre res za neke vrste liú commun, imamo potrđilo tudi v pesmih, kjer ni sledu o čem obřednem. Ta hip lahko navedem dva zgléda:

Mladeníč iz Bile je dal duška svojemu razočaranju zaradi neuslišane ljubezni *ze sulzi dö po lánite* – s solzami po licu.⁸ Mlad zdomar iz Učjè se je vračal domov in zavriskal, ko je dosegel greben Kile, in njegovo veselo vriskanje je prišlo do ušes tiste, ki ji je bilo namenjeno. Prijatelj, ki je to pesem slišal peti nekega Učjárja pred mnogimi leti, je žal ni mogel več obnoviti v nadrobnostih, ampak mi jo je vsaj povzel – s temle vložkom:

*Lipa ma na je wočútila,
ne so ji šle solze dö čez lanite.*⁹

Moja ljuba je slišala (vrisk),
solze so ji tekle čez lica.

In nazadnje je tu še ajtiološka povedka s Solbice, posneta pri pravljíčarki Tini Wajtavi; pripoveduje, kako je čebela izšla iz Gospodovega lica: *Bèčula (na je) velèzla bö'íču un zez lánite*.¹⁰

V vseh navedenih tekstih in morda še v kakšnem drugem, do danes ne odkritem, je beseda lánita tako rekoč vraščena v tradicionalni slovstveni okvir, vendar je med Rezijani krožila in kroži – za lice – tudi v navadni vsakdanji rabi. V zvezi *ima črn(j)ele lanite* – ima rdeča lica – jo je od svojega informatorja Dominika Longhina (1808–1968)¹¹ iz Bile v štiri-desetih letih prejšnjega stoletja zapisal O. Caf; po njegovi zaslugi je 1894 prišla v Pleteršnikov slovar (žal z napačnim naglasom *laníta*). Pri izpolnjevanju vprašalnice za SLA (= Slovenski lingvistični atlas) je prof. T. Logar v odgovoru na vprašanje št. 12 (lice, N. sg. in N. pl.)¹² v Reziji leta 1962 zapisal tele množinske oblike: *lânate* (Bila), *lénite* (Njiva), *lánita* (Osojane), *lónite* (Solbica).¹³ Na Solbici nam je marca 1968 med obdelavo te točke za OLA (= Obščeslavjanski lingvističeskij atlas) z lánito še enkrat postregel glavni informator italijansko-slovenskega teama T. Brida Kowač.¹⁴ Sam pa sem se pred tremi leti, povabljen v rez. šolski center »Aldo Moro«,¹⁵ hotel prepričati, kako poznajo besedo rezijanski šolarji: skoraj polovica se jih je izrekla, da jim je domača.

⁸ Pov. Giuliana Najda, Klitawa iz Bile (1906–1967), 27. 2. 1967; obj. M. Matičetov, *Ob zibki ljudske liríčne pesmi v Reziji*. Govor, jezik in besedno ustvarjanje v Beneški Sloveniji. ZTT, Špeter-Trst 1978, str. 67, v. 27.

⁹ Pov. Luigi Paletti (Vižíč taz Ronka, 1940) ob srečanju na Rávinci 7. 10. 1988. Učjár, ki je tako pel, je bil godec šwan Pikót (Giovanni Clemente, 1908). Zps. Mtv R 1988, str. 1.

¹⁰ Pov. Tina Wajtawa (gl. op. 5) 27. 11. 1966 in 11. 6. 1967. V registariju T. W. je to št. 237. Prva omemba v tisku: SR 16, 1968, 227.

¹¹ M. Matičetov, »*Te dvě stě Rozeanski*«. *Cafov zapis 1844*. Traditiones 10–12, 1984, 235.

¹² Kot neke vrste uvodno poročilo o tem delu naj bo omenjen spis T. Logarja *Iz priprav za lingvistični atlas*, JS 4 (1958–59) 129–135.

¹³ Med rkp. gradivom prof. T. Logarja v Inštitutu za slovenski jezik mi je te podatke ljubeznivo poiskala in sporočila mag. Francka Benedik, razisk. sodelavka v dialektološki sekciji omenjenega inštituta pri ZRC SAZU; nji in akademiku Logarju prísrečna hvala za obogatitev tega prispevka.

¹⁴ Tálíko Brida »Kowač« (1902–1980), brusač, ki je na stara leta začel zlagati pesmi v domačem narečju. – Za obdelavo točke Solbica so se v Reziji mudili 1.–8. III. 1968: iz Milana B. Meriggi in F. Malcovati, iz Ljubljane T. Logar in M. Matičetov. – Bistvene podatke v zvezi z OLA je na kratko podal T. Logar, *Zasedanje mednarodne komisije OLA*... Raziskovalec 7 (1977) 9–10, 343–344. – V vprašalnici OLA ima lanita št. 1334.

¹⁵ V dve šolski uri, ki sta mi bili 27. 4. 1985 dani na voljo za temo »Sulla letteratura popolare resiana«, sem vpletel med drugim svatovsko pesmico v zapisih 1841/1966 in se naredil, da ne vem, kaj je lánita. Učenci so lepo reagirali in mi pomagali »rešiti uganko«. – Gl. A. Madotto, *Il programma delle attività del Circolo Culturale Resiano nell' '85*. All' ombra del Canin / Pod Tjanynowo Sinco, Estate 1985, str. 6.

Ko smo takole temeljito prečesali Rezijo, pa se poraja dodatno, novo vprašanje. Glede na to, da imajo Rezijani dosti skupnega z najbližjimi sosedi na jugu, vzhodu in severu,¹⁶ je bilo upravičeno pričakovati, da si bojo vsaj z nekaterimi delili tudi *lánita*. In res, pozvedovanje v razne smeri me je pripeljalo do novice, da je *lánita* doma tudi na terskem narečnem območju. T. Logar, ki se je poleti 1951 pridružil terenski raziskovalni skupini Etnografskega muzeja iz Ljubljane za delo v Kotu na Kobariškem, je takrat zapisal besedo *lánta* v Breginju (kot dubleto k licu) in v obliki *lánta* na Robediščih. V nadaljevanju svojih raziskav za SLA pa je isto besedo – *lánta* – zajel še na oni strani meje, v Viskorši (Monteaperta) leta 1965.¹⁷ Govor vasi Breginj in Robedišča, ki sta do padca Beneške republike bili državno ločeni od (avstrijskega) Kota in precej ožje povezani z beneškoslovenskimi rojaki, dialektologi uvrščajo v meje terskega narečja.¹⁸ V čudno razpotegnjenem trikotniku Breginj-Robedišča-Viskorša odkrita *lánta*¹⁹ pa nas kljub temu ali morda prav zaradi tega vabi in spodbuja, da se še ne odpovemo iskanju, saj bi bilo res lepo zvedeti: prvič, kako je ž njo v vseh terskih vaseh vzporedno s Stolom na črti vzhod–zahod od Brezij tja do Sedlišč in Barda, pa še s preskokom na desni breg reke Ter (vasi Ter, Podbárdan) in k Muščanom (nad gorsko zajedo med Stolom in Postóvčičem); drugič, ali ne seže morda tudi v tiste terske vasi, ki se oddaljujejo v pravem kotu od grebena Stola in spuščajo proti furlanski ravnini.

Zdaj pa mislim, da je prišel že tudi čas pojasniti, zakaj tako vneto iskanje besede *lánita* in ugibanje o njeni pogostnosti v dolini Rezije in okoli nje. To je zato, ker ne gre za navadno, kakršnokoli besedo, niti samo za poslastico, ampak za pravo pravcato jezikovno dragotino.

2.

Leta 863 se je začelo versko in kulturno poslanstvo solunskih svetih bratov Konstantina-Cirila in Metoda na Moravskem, kamor ju je bil napotil bizantinski cesar Mihael na prošnjo kneza Rastislava, da bi oznanjala krščanske resnice Slovanom ne v latinščini ali grščini, ampak v njihovi materinščini. V tem jeziku, ki ga je priznal kot liturgični jezik papež Hadrijan II (867–872) in potem potrdil njegov naslednik Janez VIII, so Ciril, Metod in njuni učenci razvili živahno literarno aktivnost, da bi ljudstvo, ki se je šele oklenilo krščanstva, oskrbeli z vsemi potrebnimi nabožnimi teksti. Ta jezik, ki se opira na makedonsko-slovanski govor iz okolice Soluna, je bil v času prvih znanih prenosov v pisno obliko – to je v IX. stoletju – dobro razumljiv ne samo Slovanom na Moravskem in v Panoniji, ampak tudi vsem drugim. Najzgodnejši ohranjeni dokumenti jezika, ki mu danes

¹⁶ Temeljnim Ramovševim ugotovitvam (*Karakteristika slov. narečja v Reziji*. ČJKZ 7, 1928, 107–121; *Histor. gramatika slov. jezika*, 7: *Dialekti*, 1932, 30–41) in novejšim Logarjevim terenskim raziskavam, ki so pri delu za SLA zajela tudi sosesčino, bo z leksikalne strani treba še in še dopolnil. Ne mislim toliko na Rezijo (objava Baudouinovega *Rezjan. slovarja* se bliža realizaciji), kolikor na govore okoli nje. Če je J. Baudouin de Courtenay nekako poskrbel tudi za Ter in tam zbirateljsko nadaljuje P. Merku, le kaj naj rečemo za kobariški Kot, za Bovško s Trento, za Kanalsko dolino?! Besednega bogastva živih govorov ne more zajeti nobena vprašalnica, ampak samo potrpežljivo kapilarno delo za pripravo idiotikonov, kakršnih žal nimamo, saj danes ta dan s celega našega jezikovnega ozemlja lahko pokažemo samo dva tiskana (Tominčev *Črni vrh* 1964, F.& V. Novaka *Beltince* 1985) in nekaj redkih rokopisnih v arhivu Inšt. za slovenski jezik.

¹⁷ Tudi za Breginj, Robedišča in Viskoršo dolgujem informacijo in zahvalo mag. F. Benedikovi (gl. op. 13).

¹⁸ Gl. A. Logar-Pleško, *Bibliografija univ. prof. akad. Tineta Logarja (ob njegovi sedemdesetletnici)*. SR 34/2 (1986); na str. 224–228 so med *Zapisi slovenskih govorov* za SLA z območja terskega narečja naštetii tile kraji (izpis po abecedi in v nespremenjeni obliki): Bardo, Borjana, Breginj, Podbela, Robidišča, Viskorša.

¹⁹ *Lánita* se je prelevila v *lánto* z izpadom srednjega vokala in s tem zvezano zgubo zloga.

pravimo stara cerkvena slovanščina, so sicer iz X.–XI. stoletja, vendar – kot kopije zgubljenih ali uničenih izvornikov – še zmerom zvesto odsevajo jezikovno stanje v IX. stoletju. Ker beseda *lanita/lánita*²⁰ kraljuje brez tekmic v najstarejših cerkvenoslovanskih kodeksih²¹ – naj si bo izpred leta tisoč ali po letu tisoč – je ne samo takrat ampak že v IX. stoletju morala biti živa tako v okolici Soluna, domovini slovanskih apostolov, kakor tudi na širšem slovanskem ozemlju.

V svetopisemskih tekstih se z *lanito* redno srečujemo tam, kjer je govor, kako je treba ponuditi še drugo lice, če te kdo udari po desnem (Mt 5.39, L 6.29 in podobno že v Jeremijevih žalostinkah 3.30), včasih tudi pri zasramovanju Kristusa (J 19.3). Vztrajno ponavljani rezijanski verz o solzah po licu / *ze solzi dö po lanitah*, ki smo ž njim začeli današnje besedovanje, pa nam nehote priklíče v spomin –si licet parva – pesniški stavek iz Zlatoustove homilije na veliko sredo; preveden iz grščine v staro cerkveno slovanščino se glasi: *I aky srebro slazy vöręstę kapaahq po lanitama na zemęjq*²² (in vroče solze so kot srebro kapale po licih na zemljo). Če bi si kdo vzel čas in s sodelovanjem Rezijanov, rojenih na začetku stoletja, skušal prenesti navedeni cerkvenoslovanski stavek v rezijanščino, mislim, da bi si bili obe verziji močno podobni.

Potem ko so pred tisoč leti tudi Rusi oz. vzhodni Slovani sprejeli krščanstvo in cerkvenoslovansko bogoslužje, je na neki novejši stopnji njihovega jezikovnega razvoja *lanita* skušala uiti iz zaprtega kroga liturgične rabe in se osamosvojiti, v resnici pa je ostala le bolj v mejah privzdignjenega jezika izobražencev, predvsem pesnikov. Sam sem naletel nanjo pri Puškinu²³ in Ševčenku,²⁴ vendar je dandanes – kakor slišim²⁵ – tudi v pesniških delih ni več. Zgodovinarji ruskega jezika pa so mnenja, da je južnoslovanskega izvira.²⁶

Objava vseh odgovorov na vprašalnico OLA nam bo nemara prinesla tudi kakšno novo presenetljivo informacijo o živi rabi *lanite*, vendar zunaj enklave Rezija-Ter na celotnem slovanskem jezikovnem prostoru ta hip vem samo še za dve jedri njene razširjenosti.

Prvo je kvarnerski otok Cres. S tamkajšnjo *lânito* je prišel na dan hrvaški lingvist M. Tentor v doktorski disertaciji, ki jo je obranil leta 1908 na Dunaju.²⁷ Poznal jo je iz svojega rodnega mesta Cres, kateremu je do 1950 dodal še štiri vasi iz osrednjega dela otoka: Vodice, Orlec, Lubenice, Pernat.²⁸ O življenju te creške besede pa bi bilo zelo vabljivo slišati še kaj več, kot nam je v svojem drugem prispevku povedal Tentor. Le-ta je zraven *lânite* posebej naštel še poldrugi ducat besed, ki so skupne s slovenskimi in naj bi

20 Jezikoslovcem prepuščam sodbo o prvotnem mestu naglasa; prav tako se ne dotikam vprašanja etimologije (gl. P. Skok, *Etim. rječnik*, 2. Zagreb 1972, 264, s. v. lăkat; – F. Bezlaj, *Etim. slovar*, 2, Lj. 1982, 123–124).

21 Gl. J. Kurz, *Slovník jazyka staroslovenského – Lexicon linguae palaeoslovenicae* II (1973) 106–107; I. I. Sreznevskij, *Materialy dlja slovarja drevnerusskago jazyka po pismennym pamjatnikam*, II. Spb. 1902, col 8.

22 J. Zaimov – M. Capaldo, *Suprašolski ili Retkov sbornik*, 2. Sofija 1983, str. 255: pogl. 35, list 397, vv. 25–26.

23 V 3. spevu Evg. Onjegina: (Ždala Tatjana) »čtoby prošlo lanit pylanie« / v Klopčičevi slovenski prepesnitvi (T. čaka), »da lic ugasne ji žarenje« (v. 1975).

24 Besedo sem srečal v *Kobzarju* (izd. I. Franka v dveh knjigah, Lviv 1908; ker pa sem izpisek založil in si iskanja igle v senenem vozu ta hip ne morem privoščiti, natančnejša navedba za zdaj žal odpade).

25 Tako prof. N. I. Tolstoj med zadnjim obiskom v Ljubljani – ob 50-letnici SAZU – 14. oktobra 1988.

26 V. V. Vinogradov (*Istorija russkogo literaturnogo jazyka*. Moskva 1978. 91) jo uvršča med »jugoslavjanizm(e) iz sostava staroslavjanskej leksiki«.

27 M. Tentor, *Der čakavische Dialekt der Stadt Cres (Cherso)*. *AslPh* 30 (1909)193.

28 Id., *Leksička slaganja creskoga narječja i slovenskoga jezika protiv Vukova jezika*. *Razprave razr. za filološke in literarne vede*, I. SAZU 1950, 67–92.

pokazale, »da je Cres kroz više od 1300 godina mnogo očuvao od jezika Slavena, kad su još živjeli u kakoj-takoj zajednici.«²⁹

Da obstaja še drugo zunajslovensko jedro razširjenosti, smo prav tako zvedeli od M. Tentorja, ki nam je v svojem telegrafskem slogu sporočil: «*Lànita* (obraz, lice) ima danas na tri mjesta u cijelom slavenstvu (Cres, Rezija, Rodopsko gorje).«²⁹ Slovensko *lanito* je zajel iz Pleteršnika, ni pa povedal, odkod mu informacija za Rodope. Takrat je bila že dosegljiva v tisku vsaj *lanita* iz Nevrokopa³⁰ v Pirinski Makedoniji.³¹ Iz bolgarskih lingvističnih objav po letu 1950 pa se dá spremljati razširjenost besede *lanita* skoraj po celem rodopskem območju – od Pirina do Trakije. Če sem pričevanje *lanitite*,³² vzeto iz K. Veličkova (1855–1907, r. v Pazardžiku, ob severnih robovih Rodopov), sprva štel še za literarni odmev,³³ zdaj mislim, da bo najbrž iz žive govornice. Največ narečnih pričevanj pa je zbranih v bolgarskem etimološkem slovarju:³⁴ *lanita* (Srednji Rodopi), *lànita* (Goce Delčevsko),³⁰ *lanta* (Slavejno, Smoljansko; Avren in Tihomir, Krumovgradsko; Krástopole, Ksantijsko), *lantà* (enako); zraven edninskih oblik imamo tudi nekaj pluralov: *laniti*, *làn'ti*, *lànty* in prav na koncu je tu še adj. *làntest* (Avren, Krumovgradsko – najbrž rabljeno za človeka izrazitih, močnih, debelih lic), kar nam vse samo potrjuje, kako živa, oblikotvorna in široko razpredena je *lanita* v Rodopih. Na skrajnih južnih odrastkih tega pogorja poznajo *lanito* tudi v okolici Drame (vas Plevna) v Egejski Makedoniji.³⁵ Rodopsko središče je izmed treh danes znanih sploh najbogatejše po svojih pojavnih oblikah. Prva oblika dvojnika *lanta/lantà* nas seveda takoj spomni na terskoslovensko *lanto*, pri čemer velja podčrtati pomensko-oblikovno enakost na tako daljavo, kot je tista od vasi Viskorša-MonteaPERTA v t. i. »Beneški« ali »Furlanski Sloveniji« (Italija) in Krástopole-*σταυρόπολις*, okr. Ksantijsko-*Ξανθή* pod obronki jugovzhodnih Rodopov v Trakiji (Grčija).

Ne poznam literature, ki so jo imeli pri roki VI. I. Georgiev in sodelavci bolgarskega etim. slovarja,³⁴ zato ne morem soditi, kako je z zahodnoslovanskimi paralelami tipa *lanitva/lanitwa*. Res se staročeški zapis *lanitva* pojavlja v pariškem rkp. *Řeči besedni* iz 14. stoletja (Tomáš ze Štíného, 1331–1401), vendar: kako je z ustrezno češko/poljsko besedo danes? V dosegljivih mi slovarjih se mi ju doslej ni posrečilo najti. Če nam odgovora (pozitivnega ali negativnega) na to vprašanje ne bo prineslo srečno naključje, bo treba pač potrpeti do izida ustreznega zvezka OLA.

Tako zaradi popolnosti pregleda kakor v svarilo porabnikom Pleteršnika moramo na koncu vsaj omeniti, da je v ta slovenski besednjak zašla zraven pristnega narečnega podatka iz Rezije tudi neživa, literarna navedba, ki pa jo je že Tentor modro obšel: *lanita* (v množini in s premaknjenim naglasom); v neki svoj (bolje: posvojeni!) tekst jo je vpletel

²⁹ Id., *ibid.*, str. 70.

³⁰ Leta 1950 so to mesto uradno preimenovali »Goce Delčev«. Glede imen, ki pridejo še na vrsto, pa je treba omeniti, da sta bili dve spremenjeni že 1934: Krumovgrad (poprej Košukavak) in Smoljan (Pašmakli).

³¹ K. Mirčev, *Prinos kám slovarja na nevrokopskoto narečje*. Makedonski pregled 8/2, Sofija 1932, str. 132. (Za ljubeznivo opozorilo hvala prof. B. Vidoeskemu iz Skopja.)

³² Cfr. St. Ilčev (in sodelavci), *Rečnik na redki, ostareli i dialektni dumi v literaturata ni ot XIX vek*. Sofija 1974, str. 233. (Dr. Stefaniji, univ. v Ljubljani, hvala za opozorilo.)

³³ Citat »lanitite im bjaha hvráknali v oĝán« (lica so jima vzplamtela) me je nehote spomnil celo na Tatjanino zadrego iz *Evg. Onjegina* (gl. op. 23).

³⁴ VI. Georgiev (in sodelavci), *Bálgarski etimologičen rečnik*, tom III, zvezek 21–22. Sofija 1982, str. 307.

³⁵ V Skopju, od informatorja iz vasi Plevna pri Drami v Egejski Makedoniji, zapisal v 70-ih letih akademik prof. B. Vidoeski (hvala mu za ustno sporočilo!) Drama je v znožju pl. Bozdag (južnega odrastka Rodopov).

P. Dajnko,³⁶ gotovo v stiski pri iskanju pravnije rime. Besedo je načitani pisec-filolog moral vzeti iz kakšne cerkvenoslovske ali ruske knjige, nikakor ne iz rodnega štajerskega narečja, kjer je neznana.³⁷

3.

Prvi, izhodiščni namen tega prispevka je bila nadrobna predstavitev *lanite* v Reziji. Nepričakovano pa se je – že skoraj ob koncu dela – pokazalo, da je ta beseda pričujoča tudi v znožju Stola, med izviri Nadiže in Tera. Čeprav sem nalašč hotel dati večjo težo domačemu, slovenskemu gradivu, se vendarle ni bilo mogoče izogniti navedbi vzporednice z otoka Cres na niti zapreti oči pred bogatim sorodnim gradivom z oddaljenega jugovzhoda – iz Rodopov. M. Tentor je 1950 zapisal: »Cres je sačuvalo toliko starina (. . .) u jezičnom blagu, jer svaki govor daleko od saobračajnih putova i na razmeđu dviju kultura i narodnih skupina ostaje vrlo konservativan.«³⁸ Vrednost te sodbe je moč seveda mirno

36 P. Dajnko. *Posvetne pesmi med slovenskim narodom na Štajerskem*. Radgona 1827 (predgovor datiran 10. nov. 1825). Pesem št. 107, Hrast, je zložil »veseli pesnik Slovenskih goric« L. Volkmer 15. nov. 1813 v slovo hrastu, ki mu ga je neki kmet brez smisla za poezijo podrl, da ne bi hodil v njegovo senco pesmi »šivat«. Dajnko je verze svojega predhodnika predeloval, tako da se npr. 7. kitica L. Volkmerja glasi:

V izvirniku:

Zdaj vidim, da 'z njih pesme so
sišite na papiri,
in glasno se smejim krez to,
da pokajo mehiri.
(*Drobtince* na novo leto 1853, 123)

V Dajnkovi predelavi:

'Z njih, zdaj vidim, pesmi so,
na papiri v' red zašite,
glasno smejem se krez to,
da se zvišajo lanite.
(Dajnko, *Posvetne pesmi* 1827, 141)

Volkmerjev smeh, »da pokajo mehiri«, se je Dajnku očitno zdel pregrob in ga je skušal povzdigniti z rabo imenitnejše besede: »da se zvišajo (?) lanite«, s čimer pa ni dosegel kaj prida: kvečjemu je zvišal nerazumljivost besedila, pesmi pa – naj bojo »sišite na papiri« ali »na papiri v' red zašite« – ostajajo slej ko prej le – zašite!

37 To mi je potrdil akademik J. Jurančič, ki se dobro spozna na dela svojega rojaka Dajnka. Le-ta je povsod drugod v *Posvetnih pesmih* (gl. str. 33, 36 in 103) pisal »lice«, medtem ko je enkrat samkrat bogvekje staknil *lanite*, da bi dobil rimo k »zašite«. Dajnkove besede kajpada ni moč preprosto zbrisati, saj je prišla celo v Pleteršnika, vseeno pa naša filologija nanjo ne more oz. ne bi smela zidati.

38 M. Tentor, *Leksička slaganja* etc. Razprave SAZU, 1950, str. 71.

Summary

UDC 808.63-087 /450.36 Rezija/:808.101-3 »lanita«

»LANITA«

The word *lanita* was used to express the term "face" already in the old Slavonic texts. It has gradually outgrown the liturgic use and is to be found in poetic speech (Pushkin) with Eastern Slavs. V. V. Vinogradov considered *lanita* a "yugoslavianism" within the old Slavonic lexicology in Russian. Modern Slav languages have for this notion other expressions (Russian "ščeka", Czech "tvář", Bulgarian "buza", Slovene "lice", and the like), as if the word *lanita* were already dead. However, it is still very much alive in dialects, namely in the three completely separated areas of the speaking sphere of Southern Slavs, from NE Italy to NE Greece: the two or three alpine valleys of the Eastern Alps – in Rezija (*lanita*) and between the Nadiža and the Ter (*lanta*), on the island Cres-Cherso in the Kvarner (*lanita*), and in the Rodopi mountains in Bulgaria and Greece (*lanita-lanita-lanta-lantà*). In the Rezija region the word was discovered by Stanko Vraz (1841), in the dialect of the Ter by E. Vidoni (1945, unpublished), on Cres by M. Tentor 1908, in the Rodopi perhaps by K. Mirčev (1932: we can only hope that this third place where the word *lanita* is used will be examined in detail by the Bulgarian or Macedonian colleagues).

raztegniti tako na že znana kakor na novo odkrita (ali vsaj novo evidentirana) žarišča *lanite* od Vzhodnih Alp do Trakije.

Pri nas je beseda *lánita* ostala do današnjega dne bolj ali manj trdno pri življenju v visoko pod Stolom položenih vaseh terskega narečja (pričevanja v petnajstletnem loku 1951–1965) in posebno bogato dokumentirana (1841–1988) v znožju sivoglavega Kanina, ki v večnem ledu »Ta-za Jorydo« skriva zadnji naravni hladilnik teh krajev, zato zasluži tako naše občudovanje kakor naša voščila, da bi mogla vztrajati, živeti še dolgo, skupaj s tolikimi drugimi posebnostmi, zaradi katerih slovenska kultura v Julijskih Alpah in Predalpah slovi kot »rudnik brez dna«.

Pavle Merku

Trst

Tersko *lánta*, *Lánta*

Vprašanju Milka Matičetovega v zvezi z razširjenostjo apelativa *lánita* na območju terskega narečja lahko takoj postrežem s podatki, ki sem jih doslej nabral.

Izraz sem si zapisal v letih pred potresom v Zavarhu (Villanova delle Grotte), kjer se glasi *lánta* z rastočim poudarkom; v Zavarhu sem si zapisal tudi frazo *mán otekló lánto* »imam oteklo lice«, *lánta na je oteklá* »lice je oteklo«.

Izraz je moral biti v preteklosti zelo v rabi, če je v prenesenem pomenu »stena« še krepko prisoten v terskem krajevnem imenoslovju. V samem Zavarhu sem si s točno enako izreko in naglašanjem zapisal oronim *Lánta*, označen na vojaški specialki Istituto Geografico Militare 1962 kot *M(onte) Lanta*: to je 764 m visok vrh vzhodno od Zavarha; v zvezi z njim sem si v Zavarhu zabeležil tudi prevladujočo zvezo *oré na Lánti* »na Lanti«. V Bardu (Lusevera) sem zapisal ledinsko ime *Lánta*, tudi z rastočim poudarkom, za steno pod Malim varhom. Pred mano pa je Ermacora Vidoni v svoji disertaciji o terski mikrotoponomastiki¹ zapisal kar sedem mikrotoponimov, ki jih tu prepisem točno tako, kakor jih je sam zapisal, čeprav me njegovo naglašanje ne prepričuje: *Lánta* (zap. št. 124, mikrotoponim pri Sedilah, it. Sedilis »lice, stena«), *Lánta*, *Taparlánta* (188, Štela, it. Stella), *Lánta* (280, Fejplan, it. Flaipano), *Lánta*, *Ta-par-lánta* (364, Breg, it. Pers), *Lánta*, *Óre-na-lánta* (457, Pod bardan, it. Cesariis), *Lánta*, *Ta-na-lánta* (579, Zavarh, it. Villanova delle Grotte; ta utegne sovpadati z oronimom, ki sem ga sam zapisal), *Lánta*, *Ta-nad-lánta* (648, Bardo, it. Lusevera).

Z jezikoslovnega vidika so Vidonijevi zapisi nezanesljivi: poleg neverjetnega poudarka motijo predvsem predložne zveze v imenovalniku. Kljub temu so primeri, ki jih navaja, zanesljive priče o razširjenosti mikrotoponima *Lanta* po vsem prostoru terske doline, saj je bil sam Vidoni doma iz nje. Mikrotoponim je torej izpričan ne samo na levem bregu Tera v notranjosti slovenskega narečnega območja (Bardo, Zavarh), temveč sega do skrajne južne meje (Sedila), ki je bila za obiska Baudouina de Courtenaya še slovenska, a je danes povsem pofurlanjena. Vzporedno se mikrotoponim obnaša na desnem bregu Tera: prisoten je v dolinskem osredju (Pod bardan), a sega proti zahodu (Breg, Fejplan) in proti jugu (Štela) do skrajnih meja. Štela je, kakor Sedila, danes že popolnoma pofurlanjena oz. poitalijančena. Kako je v Fejplanu, ne vem. Breg pa je pobral potres in sem z enim njegovih zadnjih prebivalcev (točneje bi bilo reči: brodolomcev) govoril *po našin*.

¹ Ermacora Vidoni, Saggio sulla toponomastica slava dell'Alta valle del Torre, Tesi di laurea, Padova 1944–45.

SMOTRI, VSEBINE IN METODE POUKA SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI

(Nadaljevanje in konec)

3. Vsebine pouka književnosti

Vsebine za pouk književnosti, tj. literarna dela in literarnovedne vsebine ter metode izbira v skladu z didaktično oblikovanimi smotri temeljna znanost, literarna veda z obema glavnima disciplinama, literarno zgodovino in literarno teorijo. Ti dve disciplini oblikujeta obe glavni načeli za izbiro književnovzgojnih vsebin, literarnozgodovinsko in literarnoteoretično načelo. Zahteva po usklajenosti vsebin s smotri pa opravičuje še osamosvojitve tretjega, literarnorecepcijskega načela upoštevanja (mladega) bralca. To načelo se ne le ves čas vključuje v izbiro vsebin po prejšnjih dveh, ampak to izbiro tudi dodatno usmerja.

3.1 Literarnozgodovinsko načelo

Če se literarna zgodovina ukvarja s preučevanjem literarnega dela kot »pojava v času oziroma kot posledice in vzroka«,²² torej z diahronim preučevanjem literature, pomeni upoštevanje literarnozgodovinskega načela pri pouku književnosti naslednje:

- a) branje literarnih del, ki so po merilih te vede najpomembnejša za literarnozgodovinski razvoj in reprezentirajo razvoj slovenske, svetovne in drugih jugoslovanskih književnosti;
- b) vključevanje literarnozgodovinskih vsebin in metod (sosledje obdobij, tematik, zvrsti itd., študij virov itd.), ki omogočajo razumevanje tega razvoja.

Obravnavanje književnih del z literarnozgodovinskih vidikov je nujno za razvoj književnih sposobnosti in kulture. Učencu omogoča poznavanje in razumevanje literarnozgodovinskih pojavov, potrebnih za lasten vstop v književno delo. Poznavanje in razumevanje literarnozgodovinskega razvoja zlasti nacionalne književnosti kot bistvene vrednote narodovega kulturnega in celotnega družbenega razvoja prispeva tudi k oblikovanju narodne in vsakršne humanistične zavesti. – Zaradi poudarjene vloge slovenske književnosti pri oblikovanju slovenske narodne zavesti ima prav prikaz njenega razvoja v naših učnih načrtih upravičeno prednost pred prikazom razvoja drugih literatur.

3.1.1 V naši srednješolski, deloma pa tudi osnovnošolski praksi se razvrstitev učnih vsebin po literarnozgodovinskem načelu ves čas upošteva. V srednji šoli v zadnjih letih niha le čas, namenjen taki obravnavi. V predreformni srednji šoli se je pregled literarnozgodovinskih obdobij poučeval štiri leta, v prvi verziji usmerjenega izobraževanja dve, v prenovljeni pa naj bi se tri. Vendar učitelji iz prakse menijo, naj bi se tak pregled zopet poučeval v srednji šoli vsa štiri leta.²³

²² M. Kmecl, Mala literarna teorija, Ljubljana 1976, 13.

²³ Prim. J. Toporišič, Predlogi za izboljšanje položaja slavistov na šolah (sprejeti na rednem občnem zboru SDS 1. X. 1987 v Bohinjski Bistrici), JiS 1987/88, 4/III.

Pri tej zahtevi se nekoliko zanemarija dejstvo, da se v prenovljenih načrtih tudi v četrtem letniku upošteva literarnozgodovinsko načelo, le da tokrat »genus proximum« ni obdobje, ampak kak drug, navadno literarnoteoretični pojem, npr. tema ali zvrst. Tako se pregled obdobji v četrtem letniku nadgradi s pregledom zvrstnega ali tematskega razvoja literature. To pa zahteva drugačen metodološki pristop. Menim, da je prav zaradi metodološke raznovrstnosti in njene stopnjevale zahtevnosti (kar bi se moralo pokazati v formulaciji ciljev) razporeditev učnih vsebin po literarnozgodovinskem načelu v prenovljenem učnem načrtu za usmerjeno izobraževanje dovolj ustrezna. Razumljivo nam je nekoliko žal, da se zaradi pomanjkanja časa in drugačne sestave učnega načrta v šoli ne da obravnavati vsega, kar se nam zdi potrebno. Vendar časa za vse tudi ob drugačni razporeditvi učne snovi in večjem številu ur materinščine (pa ne da se strinjam s tem, kolikor jih je zdaj, bogne daj!) ne bo nikoli dovolj, ker je snovi enostavno preveč, zmogljivosti preobremenjenih učencev pa tudi niso neskončne. Zato bomo vedno morali pristajati na razumno kompromisno selekcijo, usklajeno z glavnimi smotri, ki zahtevajo premik z vprašanja »koliko« na vprašanje »kako«.

3.2 Literarnoteoretično načelo

Literarna teorija je v priročniku Janka Kosa definirana kot veda, ki preučuje »vprašanja o tem, kaj je besedna umetnost po svojem bistvu; kako sploh obstaja; katere so njene temeljne vrste; predvsem pa, kako je literarno delo zgrajeno ali sestavljeno.«²⁴ Upoštevanje literarnoteoretičnega načela pri pouku književnosti torej pomeni:

- a) izbiro literarnih del po literarnoteoretičnih postavkah (po zvrsteh in vrstah, po tematiki ali po drugih prvinah);
- b) spoznavanje in rabo literarnoteoretičnega instrumentarija, ki je potreben za razumevanje in vrednotenje, torej za »poglobljeno ter polno doživljanje literarnega dela« (M. Grosman) oziroma za razvoj vseh književnih sposobnosti in kulture.

Potrebo po uporabni literarni teoriji v šoli ugotavljajo tudi naši literarni strokovnjaki (J. Kos, B. Paternu), pogosto tudi učitelji praktiki na svojih srečanjih.

3.2.1 V naši vzgojno-izobraževalni praksi je zlasti v osnovni šoli uveljavljena izbira književnih del po tematiki, v srednji pa – v prenovljenih učnih načrtih za četrti letnik – že omenjena izbira po kombiniranem razvojnotematskem in razvojnotematskem načelu.

Velike težave so z vključevanjem literarnoteoretičnega instrumentarija, pojmov in metod. Dosedanja praksa je pokazala dva glavna načina:

- sistematično podajanje literarnoteoretičnih znanj, ločeno od konkretnih besedilnih obravnav pri literarnozgodovinskem pregledu, ponavadi v bloku. Iz izkušenj vem, da so učenci tako teorijo sprejemali »kot normativno teorijo, kot čist in samozadosten pojmovnik, kot snov za učenje na pamet, namesto da bi bila poudarjena njena funkcionalnost«;²⁵
- vključevanje literarnoteoretičnih pojmov ob obravnavi besedila, a brez dosledne sistematične sinteze (npr. v učbenikih prve verzije usmerjenega izobraževanja).

²⁴ J. Kos, Očrt literarne teorije, Ljubljana 1983, 9.

²⁵ Vuk Milatović, Aktualni problemi nastave teorije književnosti. Gradivo za XII. jugoslovanski slavistični kongres v Novem Sadu, 1988, 60.

Za učinkovito razvijanje književnih sposobnosti in kulture sta se oba načina izkazala kot pomanjkljiva. Pregledovanje besedil, ki jih učenci pišejo o prebranih literarnih delih, je pokazalo, da se sprejemanje literature tudi pri najboljših le redko povzpne od prvotnega (čustvenega) doživljanja do bolj poglobljenega razumevanja skozi analitično-sintetične postopke z določenim literarnoteoretičnim instrumentarijem ter do vrednotenja kot »soudležbe ob ustvarjenih vrednotah.«²⁶

V prihodnje bo zato ena glavnih nalog literarne vede, književne didaktike in prakse, iskati kolikor toliko ustrezen način za združitev uporabnosti in sistematičnosti sodobne literarne teorije pri pouku književnosti. Verjetno se bo treba ozreti še po drugih izkušnjah in tudi v praksi preizkusiti več možnosti.

3.3 Literarnorecepcijsko načelo

Teorija recepcije se ukvarja z bralčevim sprejemanjem leposlovja. V središču pozornosti je bralec in njegovo obzorje pričakovanj, zmožnost sprejemanja književnega dela na podlagi predhodnega poznavanja književnosti.²⁷

Vključevanje literarnorecepcijskega načela bi za vsebinske in metodične vidike pouka književnosti pomenilo naslednje:

a) prilagajanje učnonačrtne izbire književnih del po prejšnjih dveh načelih tudi obzorju pričakovanj mladega bralca;

b) upoštevanje specifičnega naslovnika pri izbiri »metodične strategije v interpretativno-analitični fazi komunikacije z umetniškim delom.«²⁸ To npr. pomeni, da šolska obravnava književnega dela ne sme obiti bralčevega doživljanja, ki mora biti izhodišče za šolsko interpretacijo. Posledica take metodološke in metodične strategije je tudi širjenje obzorja pričakovanj in sposobnosti branja prej nerazumljivih književnih del.

Literarnorecepcijsko načelo dodatno utemeljuje tudi nekatere specifične poudarke pri izbiri vsebin po obeh prej omenjenih načelih.

Tako npr. še dodatno utemeljuje prednost nacionalne književnosti v šoli. Ta namreč nudi »največ doživljajskih, mišljenjskih in izraznih sestavin, s katerimi se bralec notranje poenači, identificira.«²⁹ Prav tako to načelo opravičuje tudi »pokrajinsko« prilagajanje nacionalnega učnega načrta, tako da se po posameznih pokrajinah po preudarku bolj poudarjajo literarni rojaki.

Literarnorecepcijsko načelo utemeljuje tudi prilagajanje bralcu glede izbire literarnih zvrsti in tematike. Tako B. Paternu piše o nujnosti obravnave različnih trivialnih književnih vrst,³⁰ ki so mnogim mladim bralcem zelo močna literarna izkušnja, in meni, da bo treba izdelati premišljene prehode med obravnavanjem trivialne in elitne književnosti. (V praksi se mi je nekoč pokazala uspešna tematsko utemeljena primerjalna razčlenitev Svetinove Ukane in Zupanovega Menueta za kitaro.)

²⁶ Borut Pihler, Bettijeva konceptualizacija hermenevitične metodologije, *Anthropos* 1987, 92.

²⁷ Prim. D. Rosandić, n. d., 29.

²⁸ N. d., 30.

²⁹ B. Paternu, n. d., 60.

³⁰ Prim. n. d.

3.3.1 Opazovanje pokaže, da se v naši književnovzgojni praksi literarnoreceptijsko načelo upošteva bolj po naključju kot dosledno. O književnih interesih učencev sicer nimamo dovolj raziskav (eno je opravila B. Rant v magistrski nalogi),³¹ vendar so izkušnje mnogih učiteljev take, da številna literarna dela »klasikov« z železnega repertoarja šolskih obravnav učencev ne vznemirjajo, ne zanimajo in jim pomenijo prisilo. Problem bi bil v veliki meri rešljiv, če bi dela, ki so učencem dolgočasna, zamenjali z drugimi, privlačnejšimi, lahko celo istega avtorja. Učitelje nagovarjam k takemu eksperimentu: v enem razredu naj obravnavajo predpisano literarno delo, v paralelki pa tako delo istega avtorja, za katero menijo, da je učencem bolj zanimivo. O rezultatih naj javno poročajo, saj bi bili taki eksperimenti lahko tehtna opora za popravke v učnem načrtu.

Čeprav mladina množično sega po različnih trivialnih vrstah, se jih v šoli še vedno dokaj trdovratno otepamo. Rahel premik pomeni prenovljeni učni načrt za četrti letnik srednje šole. Toda razlikovanje med elitno in množično književnostjo bi bilo gotovo treba razvijati že mnogo prej, saj so otrokom stripi privlačnejši od drugih knjig, komaj se nauče brati. Velikokrat tudi negodujemo, zakaj je v učnem načrtu ta in ta avtor, to in to delo, ono drugo, ki je učencem boljše, dostopnejše, več vredno, pa ne. Sama menim, da bi učitelj, ki najbolje pozna obzorje pričakovanj svojih učencev in ima konec koncev tudi sam svoje, moral imeti pravico do tovrstne diferenciacije – da bi torej lahko po lastnem premisleku uvrstil v svoj letni načrt drugega avtorja in drugo delo namesto predpisanega, če bi s tem lažje uresničeval temeljne smotre. Učni načrt naj bi namreč pomenil smiselno izhodišče za delo in temeljno orientacijo, ne pa papir, ki se ga je treba do črke držati tam, kjer stvarnost živi drugače.

4. Metode

Metode so dejavnosti, s katerimi pridemo do cilja.³² Veda o metodah je metodologija, o metodah pri pouku kakega šolskega predmeta pa metodika.³³

Pri pouku književnosti součinkujejo tri vrste metod oz. dejavnosti: učenčeve spoznavne književnoraziskovalne in učiteljeve poučevalne metode.

4.1 Spoznavne oz. duševne dejavnosti

Gre za razumske, čutne, čustvene in druge dejavnosti, ki sodelujejo pri vsakem spoznavanju, torej pri celotnem vzgojno-izobraževalnem procesu; pri književni vzgoji pa zaradi narave njene vsebine še bolj kompleksno kot pri kakem drugem, pretežno na razumsko spoznavanje vezanem šolskem predmetu.

Tako je učenec pri pouku književnosti dejaven na čutno konkretni (empirični) ravni, katere prvine so občutki, zaznave, predstave, na abstraktno logični (miselni) ravni, za katero so značilne sodbe, pojmi in sklepanja,³⁴ zraven pa še s čustvi, asociacijami, fanta-

31 Prim. Breda Rant, Stopnja učenčeve sprejemljivosti za nekatera klasična slovenska literarna besedila, Magistrska naloga, Ljubljana 1977.

32 Prim. Leksikoni CZ, Družboslovje, geslo ‚metoda‘, 173.

33 Prim. SSKJ II, geslo ‚metodika‘.

34 Prim. Leksikon CZ, geslo ‚spoznanje‘, 277.

35 Prim. Peter Russel, Knjiga o možganih, Ljubljana, 1987.

zijo . . . , skratka, s celotno osebnostjo.³⁵ Vse te duševne dejavnosti zaradi bistva književnosti sproža proces njenega sprejemanja, poleg tega pa tudi narava pedagoškega procesa. Ta namreč po ugotovitvah sodobnih pedagoških ved ni le linearno dodajanje novih spoznanj, ampak pri njem učeči se sodeluje s celotno osebnostjo,³⁶ ki se v tem procesu spreminja.

4.1.1 Opazovanje naše književnovzgojne prakse nas napeljuje k misli, da pri nas premalo upoštevamo raznovrstnost duševnih procesov in možnosti. Po eni strani zlasti na srednješolski stopnji radi pozabljammo na nujnost bralčevega prvotnega subjektivnega doživljanja književnosti, saj mu zanj ne dajemo priložnosti in ga ne motiviramo za izražanje doživetja, ampak se lotevamo razčlenjevanja besedila brez poznavanja te bistvene sestavine v sprejemanju književnega dela. Po drugi strani čustveno doživljanje leposlovja, kot kaže opazovanje gradiva, pogosto ostaja tudi kar končna faza književne vzgoje (to se vidi npr. v učenčevih prostih interpretacijah umetnostnih besedil).

Toda raznovrstnost duševnih procesov, ki sodelujejo pri pouku književnosti, omogoča izogibanje tako zgolj razumskemu razčlenjevanju kot zgolj čustvovanju, recimo z B. Paternum, omogoča potrebno ravnovesje med »odprtim« in »zaprtim« poukom.³⁷

4.2 Književnoraziskovalne metode

Literarni strokovnjaki naštevajo več temeljnih metod preučevanja (in na njih temelječega poučevanja) književnosti v zgodovini. D. Rosandić npr. omenja pozitivistično, sociološko-marksiistično, psihološko-filozofsko, strukturalistično, strukturalistično-semiotično, recepcijsko itd.³⁸ B. Paternu jih razvršča v tri glavne skupine: biografske, tekstološke in recepcijske metode.³⁹ Meni, da je najboljša odprtost za različne metode, vendar naj bi v središču zanimanja ostajalo predvsem besedilo, s kontekstom avtorja, dobe, bralca itd., torej metoda, ki temelji na komunikaciji in ki uporablja »miselno in terminološko disciplino, eksakten instrumentarij«. ⁴⁰ Pri tem se pravila scientizma družijo z osebnostjo raziskovalca.

Kaj naj bi te misli pomenile za pouk književnosti? Gotovo to, naj bi učenčevo spoznavanje književnosti temeljilo na taki književnoraziskovalni metodi, ki ima v središču besedilo, njegovo opazovanje navznoter in povezovanje navzven, torej na raziskovalni metodi, ki, kot rečeno, izvira iz komunikacijske teorije. Seveda tudi v šoli ne bo odveč priporočilo o »miselni in terminološki disciplini« skupaj z že prej omenjenim upoštevanjem subjektivnega doživljanja literarnega dela.

4.2.1 V naših šolah se je pri pouku književnosti opisana metoda zlasti pri obravnavanju nove snovi precej uveljavila. V drugih fazah pouka je manj zastopana (utrjevanje, preverjanje). Toda zdi se, da za njeno učinkovitost manjka prav »miselna in terminološka disciplina«, »eksakten instrumentarij«, kar je v veliki meri posledica literarnoteoretične negotovosti.

36 B. Marentič-Požarnik, n. d.

37 Prim. B. Paternu, n. d.

38 Prim. D. Rosandić, n. d., poglavje Teorijski sustavi znanosti o književnosti i metodika književnog odgoja i obravnavanja.

39 B. Paternu, Pot k dialogu, Sodobnost XXXV, 1987.

40 Isti, n. d., 344.

4.3 Poučevalne metode

To so tiste, s katerimi učitelj pri pouku spodbuja učenčovo spoznavanje. V. Poljak našteva sedem glavnih: metoda prikazovanja, praktičnih del, risanja, pisanja, dela z besedilom, pogovora in ustnega razlaganja. Te metode se lahko uporabljajo v različnih učnih oblikah (frontalni, skupinski, individualni) in sistemih (neposredno poučevanje, samoizobraževanje).⁴¹

Pri pouku književnosti pride v poštev večina izmed njih. Z njihovo uporabo se je tudi pri nas poglobljeno ukvarjalo že veliko učiteljev in drugih strokovnjakov iz prakse. Tako imamo v strokovni periodiki številne prikaze metodičnih modelov, tudi o možnostih uporabe naj sodobnejših sredstev, računalnika in videa.⁴²

4.3.1 V poučevalni praksi je zelo priljubljena in učinkovita pogovorna metoda. Didaktične raziskave ugotavljajo, da je pogovorov v šoli količinsko dovolj, da pa niso vsi vedno na dovolj učinkoviti spoznavni ravni. V razredu se tudi pri pouku književnosti pogosto odvija zelo živahen pogovor, vendar v njem učenci le reproducirajo, ne pa tudi uporabljajo spoznanja, rešujejo probleme itd. Zato didaktiki ugotavljajo, da bi se bilo treba v šoli bolj posvetiti spretnosti postavljanja vprašanj.⁴³

Zelo živa je pri pouku književnosti tudi razlagalna metoda, pri pouku literarne zgodovine, sodeč po opazovanjih, še vedno prevladujoča, tudi tam, kjer bi jo lahko nadomestilo aktivno delo z besedilom.

Manj so v rabi različni prikazi, sheme, tabele in miselni vzorci (slednji se v osnovni šoli v zadnjem času kar precej uveljavljajo), pa prikazi s pomočjo sodobnih tehničnih sredstev: grafoskopa, kasetofona, šolske televizije itd. Vendar bi bila ta metoda zaradi svojih učinkov tudi pri pouku književnosti lahko koristno dopolnilo primarni književnovzgojni metodi – delu z besedilom. Seveda pa bi za to potrebovali tudi ustrezne pripomočke ter tehnično izpopolnjevanje za učitelje, ki se zdaj marsikdaj bojijo ravnati z dragimi aparaturami, četudi so v šoli na voljo.

Tudi metoda pisanja kot tvorjenja različnih vrst besedil, ki povezuje pouk književnosti in sporočanja, je v praksi premalo izkoriščena. S to metodo se lahko uresničujeta dva funkcionalna cilja pouka književnosti: razvija se sposobnost oblikovanja umetnostnih besedil in sposobnost pisanja neumetnostnih besedil. Raziskovanje besedil, ki jih o prebranem literarnem delu pišejo učenci, je pokazalo, da učenci ne vedo, kako naj pišejo, zato ta besedila ostajajo nediferencirani »spisi«, čeprav bi zlasti na srednješolski ravni lahko o prebranem zavestneje oblikovali poročila, recenzije, eseje, elemente strokovne razprave itd.⁴⁴ Tudi pisna poročila o domačem branju so v praksi zelo stereotipna, dasi so priložnost za razvijanje vseh vrst literarnih in sporočanjških sposobnosti.⁴⁵ O interpretativnem delu z besedilom pa smo že dejali, da se je uveljavilo zlasti v fazi obravnavanja novega besedila, manj v drugih fazah pouka.

41 Prim. V. Poljak, n. d.

42 Prim. Miran Štuhec, Računalnik in pouk književnosti v srednji šoli. JiS 1985/86, št. 6 in Rajko Korošec, Vloga izobraževalne šolske televizije (oz. TV kasete in videa) pri slovstvenem pouku. JiS 1987/88, št. 5.

43 Prim. B. Marentič-Požarnik, B. Plut, Kakršno vprašanje, takšen odgovor. Zavod SRS za šolstvo, Ljubljana 1980.

44 Prim. B. Krakar-Vogel, Pisno preverjanje književnih sposobnosti (ob tekmovanju za Cankarjevo priznanje), referat na slavističnem zborovanju v Mariboru, oktobra 1988.

45 Gradivo kaže, da učenci osnovnih in srednjih šol o domačem branju zelo pogosto pišejo poročila po podobnem vzorcu: kratka vsebina, oznaka oseb, mnenje o knjigi.

4.4 Metodični sistem šolske interpretacije

Iz povedanega sledi, naj bi bila pedagoška komunikacija pri pouku književnosti taka, da bi učitelj s svojimi poučevalnimi metodami spodbujal učenčevo doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnosti v skladu s književnoraziskovalnimi postopki in didaktičnimi načeli. To zahtevnostno kompleksnost je zadovoljivo obvladal v novejšem času zagrebški metodični sistem šolske interpretacije, kakor ga je predstavil D. Rosandić.⁴⁶ (Drugod obstajajo tudi nekoliko drugačne, a v bistvu enake variante.)⁴⁷ Ta metodični sistem ima več stopenj, usklajenih z recepcijo literarnega dela in strukturo izvajanja učnega procesa: doživljajsko-spoznavna motivacija, najava teksta in lokalizacija, interpretativno branje, čustveni premor, izražanje doživetja, razumsko spoznavanje, sinteza in vrednotenje, naloge za samostojno delo.

Ta interdisciplinarno utemeljeni model omogoča najrazličnejše vsebini in cilju primerne konkretizacije in zagotavlja uresničevanje temeljnih književnozgojnih smotrov v skladu s sodobnim pojmovanjem učenja, ki je najučinkovitejše, kadar je učenec prisoten z lastno izkušnjo (z branjem književnega dela).

V naših razmišljanjih o pouku književnosti⁴⁸ in v poučevalni praksi se je ta sistem že dokaj uveljavil. Opazovanje pouka kaže, da to v praksi zaenkrat bolj velja za vrstni red kot za pestrost in intenzivnost postopkov – uvodna motivacija je pogosto le reprodukcija že naučenega, na izražanje doživljanja se pozablja, tudi pri analitično-sintetičnih postopkih, »kolektivnem konstituiranju pomena« (Kügler), so precejšnje zadrege itd. Vse to je treba v največji meri pripisati nerazvitosti književne didaktike kot vede in visokošolskega predmeta za izobraževanje učiteljev.

5 Interdisciplinarnost književne didaktike

Vse napisano potrjuje uvodno trditev, da je književna didaktika interdisciplinarna veda. Strinjamo se tudi s tistimi raziskovalci, ki trdijo, da je samostojna, in ne le privesek kake druge vede, saj na samosvoj način in z lastnimi cilji združuje spoznanja in metode več znanosti, ki jih Ante Bežen iz zagrebške metodične šole takole razvršča:

- substratne, substancialne znanosti – književna veda, pedagoška psihologija, družbena teorija vzgoje (več pedagoških ved),
- korelacijske znanosti, ki posredujejo splošne znanstvene zakone, pojasnjujejo spoznavni proces – spoznavna teorija, estetika, etika, lingvistika, kibernetika itd.,
- pomožne znanosti – zgodovina, antropologija, statistika, druge specialne didaktike itd.⁴⁹

Isti avtor dodaja tudi, da morajo biti posamezne sestavine uravnotežene s strukturo vzgojno-izobraževalnega procesa, saj pretirano naslanjanje na književne vede in zanemarjanje drugih vidikov lahko vodi v scientizem, poudarjanje zgolj psihosocialnih vidikov pa ima za posledico strokovno nekompetentnost pouka – pouk je sicer zabaven, ni pa strokoven.

46 Prim. D. Rosandić, n. d., pogl. Metodički sistemi nastave književnosti.

47 Prim. Zofija Adamczykowa, Nekaj problemov poljskega slovstvenega pouka, JiS 1984/85, št. 1–2, ali Hans Kügler, Lernen – Kommunizieren – Verstehen, n. d. v op. št. 1.

48 Prim. npr. S. Fatur, O šolski interpretaciji leposlovnega besedila, JiS 1976/77, št. 7.

49 A. Bežen, Interdisciplinarnost metodike književnog odgoja i obrazovanja. Referat na XII. jugoslovanskem slavističnem kongresu v Novem Sadu, septembra 1988.

5.1 Če naj bi taka književna didaktika tudi v našem prostoru utrdila svojo suverenost, bi gotovo potrebovali tim strokovnjakov, delujočih v različnih ustanovah, ki bi bili taki interdisciplinarnosti kos: na univerzi, pedagoškem inštitutu, zavodu za šolstvo itd. Tako bi bil mogoč strokovni dialog in raziskovanje ter reševanje preštevilnih vprašanj.

6 Uporabnost književne didaktike

Književnodidaktični strokovnjaki poudarjajo uporabnost te vede kot nujnost povezovanja teorije in prakse. Namen književne didaktike je namreč prispevati k boljšemu pouku književnosti; kako je pri tem uspešna, pa pokaže prav praksa. B. Paternu pravi, da se uspešnost pouka književnosti lahko meri s stopnjo bralne kulture naših ljudi,⁵⁰ torej z rezultati v praksi.

V povezovanju teorije in prakse katerega koli specialnodidaktičnega področja našteva V. Poljak⁵¹ štiri stopnje:

– Oblikovanje didaktičnih modelov kot pobud za učiteljevo ravnanje pri obravnavi težavnih učnih tem. – Tudi pri nas je v strokovni periodiki precej modelov za šolsko interpretacijo.⁵²

– Monografska obravnava nekaterih širših specialnodidaktičnih problemov. – Za področje književne didaktike sta taki raziskavi npr. magistrska naloga B. Rant in V. Cudermana.⁵³

– Specialnodidaktično koncipiranje celotnega predmeta oz. predmetnega področja, ciljev, vsebin in metod pouka določenega predmeta oz. predmetnega področja.⁵⁴

– Sinteza teorije in prakse v učbenikih in priložnikih. Te publikacije so torej rezultat predhodnih raziskav in empiričnih preverjanj določenih rešitev. – Če to drži, se najbrž pri nas motijo tako tisti, ki trdijo, da morajo učbenike pisati vrhunski področni strokovnjaki za določeno stroko, kot tudi tisti, ki menijo, da bi boljše učbenike pisali učitelji praktiki. Pogoj za dobrega avtorja je potemtakem poznavanje stroke, specialne didaktike in prakse, za kar bi se avtor moral posebej izobraževati in biti deležen nekaterih ugodnosti, na katere smo že mnogi opozarjali.

6.1 Za združevanje teorije in prakse pri nas sedaj predvsem primanjkuje teorije, ki bi pomagala vnesti red v različne pojme in pojmovanja, umestila različne subjektivne, iz prakse porojene izkušnje v sistem znanstvenih spoznanj. In to take teorije, ki bi se v skladu z definicijo književne didaktike preverjala in dograjevala v naši književnovzgojni praksi.

7 Naloge

Navedeno Poljakovo zaporedje specialnodidaktičnih nalog je orientacijsko in nam pomaga pri pregledu, kaj imamo in česa ne. Prej zapisano pa pripoveduje, da čisto brez

⁵⁰ Prim. B. Paternu, Kaj hočemo s poukom književnosti, gl. op. št. 4.

⁵¹ Prim. V. Poljak, Strukturiranje metodike. Suvremena metodika nastave hrvatskog ili srpskog jezika, 1985, št. 2–3.

⁵² Avtorji, ki se pojavljajo v različnih letnikih JiS-a, so npr.: V. Cuderman, J. Čebtron, S. Fatur, J. Lipnik, B. Rant, V. Udovič-Medved itd.

⁵³ B. Rant, Stopnja sprejemljivosti . . . , gl. op. št. 31 in Vinko Cuderman, Interpretacija sodobne slovenske lirike v srednji šoli. Magistrska naloga, Ljubljana 1981.

⁵⁴ Pri nas za jezikovno didaktiko O. Kunst-Gnamuš, Komunikacijski model jezikovne vzgoje. Pedagoški inštitut, Ljubljana 1983.

poglobljenih refleksij o pouku književnosti nismo bili tudi pri nas niti v preteklosti niti v novejšem času. Te nam morajo biti v oporo tudi pri nadaljnjem raziskovanju, kot so nam bile doslej (npr. pri nekaterih objavah v reviji Slava, pri raziskavi o pisnem preverjanju književnih sposobnosti ob gradivu z ljubljanskega tekmovanja za Cankarjevo priznanje, pri izdelovanju skupinskih modelov za interpretacijo umetnostnih besedil v seminarju, pri pisanju tega programskega spisa itd.). – Res pa ni kontinuitete in raziskovalnega središča, kjer bi se razvijala teorija, spoznanja poglobljala in dopolnjevala. Vse to pa zahteva čas in več strokovnih moči.

Vsi specialni didaktiki si veliko obetamo tudi od izobraževanja študentov – bodočih učiteljev. Naš namen je uvajati v delo z njimi čim aktivnejše metode, take, kot naj bi jih sami uporabljali kasneje v šoli.

Osebnostno se mi zdi zelo pomembno oblikovati tudi skupino učiteljev mentorjev, ki bi pristali na dodatno interdisciplinarno izpopolnjevanje⁵⁵ (to bi jim prineslo tudi naziv in, upajmo, določene olajšave pri običajnem šolskem delu), sodelovali pri raziskavah, izdelovanju modelov in priročnikov ter praktičnem delu s študenti. Pri slednjem sedaj prostovoljno in za nizek honorar sodeluje skupina učiteljev z ljubljanskih osnovnih in srednjih šol,⁵⁶ ki omogočajo študentom vaje iz poučevanja slovenskega jezika in književnosti. Upam, da bodo vsaj nekateri izmed njih pristali na dodatno izpopolnjevanje in druge oblike sodelovanja.

Vse drugo delo glede povezovanja s prakso je za zdaj, ko je treba konstituirati teoretične osnove, posamezniku mogoče opravljati le na ravni strokovnega svetovanja, ne pa tudi sodelovanja pri sleherni praktični uresničitvi. Med dolgoročnimi nalogami se bo, kot upam, postopoma uresničevala še ena: premikanje javne zavesti o književni didaktiki, na katero zdaj še marsikateri strokovnjak (in praktik) gleda z nezaupanjem kot na nekaj amatersko in nestrokovno spediagogiziranega, ki stroki v šoli prej škodi kot koristi. Toda zagotovo raven pouka književnosti bolj znižuje nepoznavanje književnodidaktičnih načel kot pa njihovo upoštevanje.

Summary

UDC 372.863: 372-882

AIMS, CONTENT AND METHODS IN THE TEACHING OF (SLOVENE) LITERATURE

The study points to the basic aims, content and the methods in the modern teaching of (Slovene) literature in elementary and secondary schools. It finally also stresses the need for the new awareness of the value of literary didactics, which enables a higher level in the teaching of literature.

⁵⁵ Začetek takega izpopolnjevanja je bil seminar za učitelje mentorje med zimskimi počitnicami šol. leta 1987/88, ki ga je pripravil Center za pedagoško izobraževanje na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Nadaljevanje bi pomenilo specialnodidaktično in strokovno izpopolnjevanje.

⁵⁶ V šol. letih 1986/87 in 1987/88 so bili to učitelji na Srednji ekonomski, Srednji elektrotehniški, Srednji pedagoški, Srednji zdravstveni šoli ter osnovni šoli Toneta Čufarja.

SLOVENISTIKA V LETU 1987

Bibliografski pregled

BIBLIOGRAFIJA

Jurančič, Janko: Bibliografija akad. Janka Jurančiča. – SR 35 (1987), 427–432.

List of publications by Rado L. Lencek. – Slovene studies (Columbus, Oh.) 9(1987), 13–24.

Munda, Jože: Bibliografija Franceta Bernika. Ob šestdesetletnici. – SR 35 (1987), 227–236.

Petaros, Robert: Knjige ob Trubarjevem letu. – Izvestje srednjih šol s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem za šol. l. 1985/86. Trst 1987, 7–9.

JEZIKOSLOVJE IN LITERARNA ZGODOVINA

Gadany, Karel: Prizadevanja katedre za slovenski jezik in književnost na Visoki učiteljski šoli v Szombathelyju pri razvijanju dvojezičnosti. – Šola in razvoj osebnosti. Mb. 1987, 134–137.

Interdisciplinarni znanstveni simpozij Reformacija na Slovenskem. Ob 400-letnici Primoža Trubarja. Povzetki referatov. Pripravljali odbor simpozija Jože Koruza (predsednik) [idr.]. Lj. 1987. 151. str.

Naslov in besedila tudi v nemščini.

Jan, Zoltan: Vpogled v delo Inštituta za slovensko filologijo v Trstu. – JiS 33 (1987/88), 79–80. Slovenistična predavanja gostov iz SFRJ 1986/87.

Lenček, Rado L.: Slovenski jezik in literatura na Columbijski univerzi v New Yorku. – JiS 33 (1987/88), 33–36.

Rus, Vida: Slovenistika v Romuniji. – SR 35 (1987), 221–223.

Socialni realizem v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi. Mednarodni simpozij v Ljubljani od 26. do 28. junija 1985. Ur. Franc Zadavec s sodelovanjem Jožeta Koruze in Aleksandra Skaze (književnost in kultura) ter Jožeta Toporišiča (jezik). Lj., Filozofska fakulteta 1987. 642 str. (Obdobja. 7.)

Vsebuje mdr.: Književnost: Franc Zadavec, Pojmovanje literarnega realizma na Slovenskem med vojnama; Aleksander Skaza, Sovjetska literatura in doktrina socialističnega realizma v povojni slovenski publicistiki in prevodih; Aleksander Flaker, Socijalni realizam – kritičke opaske; Zoran Konstantinović, Mesto Franca Meringa u socijalnom realizmu Slovenaca; Lev Kreft, Slovenski delež v spopadih na književni levici; Ivan Verč, Nekaj pripomb k vprašanju razvoja slovenske

literarnokritičke misli tridesetih let; Denis Poniž, Svetovnonazorske in idejne prvine v Brnčičevi kritiki pesniške zbirke Edvarda Kocbeka Zemlja; Marjan Dolgan, Slovenski literarni salon v zelenem; Bojan Štih, Iz nemoči v katastrofo; Boris Paternu, Kontinuiteta modernizma v obdobju 1930–1950; Juraj Martinović, Slovenska socialna poezija tridesetih godina; Gerhard Giesemann, Zwischen Kirche und Kunst – Die Umsetzung sozialer Motive bei Igo Gruden; Janez Vrečko, Kosovel, socialistični pisatelj; Slobodan Ž. Marković, Poezija slovenačkih pisaca u »Knjizi drugaova«; Branka Brlečić-Vujčić, Idejna i estetska osnova »Knjige drugaova«; Nils Åke Nilsson, Edvard Kocbek und Georg Trakl; Rudolf Neuhäuser, Reim und Lautstruktur in Vida Taufers Verband »Veje v vetru«; Tone Pretnar, Problem verza, junaka in medbesedilnosti v Robovem Desetem bratu; Joža Mahnič, Župančičeva lirika med narodnoosvobodilnim bojem; Irena Novak-Popov, Metafora v slovenskem narodnoosvobodilnem pesništvu; Marija Stanonik, Pesništvo odpora 1938–1945 pri slovenskih narodih kot metodološki problem; Jože Pogačnik, Model pripovedne proze v obdobju socialnega realizma; Janko Kos, Pripovedništvo socialnega realizma na Slovenskem in evropski modeli; France Bernik, Tipologija vojne tematike v slovenski prozi (1945–1952); Štefan Barbarič, Stvarnost pokrajine v projekciji literarnih potopisov; Marija Mitrović, Pravljica in legenda v prozi socialnega realizma; Katarina Šalamun-Biedrzycka, Razvoj Prežihove propovedne proze v povezavi s spremembami propovedne perspektive ali Od osvobajajočega se do povezujočega se subjekta; Klaus Detlef Olof, Zur Erzählhaltung der Solzice von Prežihov Voranc; Krešimir Nemeč, Vladimir Bartol i socijalni realizam – sukob dviju poetika; Ante Murn, Obnovljena tema 'čovjek i zemlja' u romanu Pot ne pelje v dolino Ignaca Koprivca; Andrej Inkret, Aksiološki vidik v Potrčevi dramski trilogiji o Kreflih; Evald Koren, Antični mit in slovenska zgodovina; Radomir Ivanović, Recepcija književnega dela Prežihovega Voranca v makedonski književnosti;

Milan Ćurčinov, Preminot od poetikata na socijalnot realizam kon modernite kniževni prosedei vo novata makedonska i slovenačka književnost; Miroslav Šicel, Odjeci slovenskog socijalnog realizma tridesetih godina u hrvatskim građanskim književnim časopisima; Pavle Blažek, Slovenska književnost u periodici Slavonije i Baranje (1930–1941); Jiří Skalička, Začetniki češkega socialističnega realizma in slovenska literatura; Magda Karabelova-Panova, Slovenačko-bugarski kulturni kontakti prvih decenija našeg stoleća. – Jezik: Mihael Glavan, Boj za slovenščino v šoli in učbenike za materinščino; Jože Toporišič, Brodarjeva (= Kardeljeva) kritika Vidmarjevega Kulturnega problema slovenstva; France Novak, Terminološka prizadevanja s posebnim ozirrom na Henrika Tumo; Stane Suhadolnik, Utrditev

in uzakonitev Slovenskega pravopisa leta 1937; Martina Križaj-Ortar, Breznikova skladnja v luči tvorbeno-pretvorbene teorije; Erika Kržišnik-Kolšek, Prenovitve stalnih besednih zvez v Kosmačevi prozi 30. let; Josip Vončina, Slovenski onomastikon u ranim hrvatskim prijevodima Vrančevih romana Požganica i Jamnica; Alojz Jembrih, Dijalekt u modernoj poeziji 30-ih godina; Viktor Smolej, Smrtna obsodba nad slovenskim narodom in jezikom 1941; Viktor Majdič, Ne zgolj puška, tudi jezik je bil orožje; Matej Rode, Književno prevajanje v narodnoosvobodilnem boju; Barbara Müller, Wörterbuchkonzeptionen und die slowenische Lexikographie der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts; Libuše Kroupová – Vladimír Mejstřík – Věra Petráčková, Česko-slovenské slovníkářské paralely.

JEZIKOSLOVJE

Antončič, Emica: Lektor v današnjem gledališču. – Jis 33 (1987/88), 62–65.

Banič Stanko: O pravilnem naglaševanju strokovnih izrazov s končnico -ides ali -ideus. – Zdravstveni vestnik 56 (1987), 422.

Barbarič, Štefan: Jezik naš dokazuje hrani. Ob Slovarju beltinskega prekmurskega govora F. in V. Novaka. – Stopinje 1987, 29–32.

Besedišče slovenskega jezika. Po kartoteki za slovar sodobnega knjižnega jezika zbrane besede, ki niso bile sprejete v Slovar slovenskega knjižnega jezika. Ur. Milena Hajnšek-Holz, Marjeta Humar, Franc Jakopin. Lj., ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša 1987. 2 zv.

Bonazza, Sergio: Jan Baudouin de Courtenay und die Frage der Čakavismen in den westslowenischen Dialekten. – Dona Slavica Aenipontana. München 1987, 11–19.

Cilenšek, Milan: Položaj lektorja pri dnevniku. – Jis 33 (1987/88), 65–68.

Cossutta, Rada: Slovenski dialektološki leksikalni atlas tržaške pokrajine (SDLA-TS). Trst, Università degli studi di Trieste, Scuola superiore di lingue moderne per interpreti e traduttori 1987. 19, [488] str. (Slavica Tergestina. 1.)

Čop, Dušan: Onomastično-lingvistične zanimivosti Bohinja. – Bohinjski zbornik. Radovljica 1987, 123–128.

– Romansko-germanski lingvistično-onomastični vplivi na Zgornjem Gorenjskem. – Seminar slov. jezika, lit. in kulture 23 (1987), 41–52.

Čop, Rosana: Izrazi za pojem »gozd« na Zgornjem Gorenjskem in njihova današnja raba. – Slava 1 (1987), št. 2, 152–156.

– Ljudska etimologija. – Slava 1 (1987), št. 1, 57–61.

V gorenjski onomastiki.

– Novejši narečni besedili (Gorje pri Bledu). – Slava 1 (1987), št. 2, 157–162.

Črnilogar, Otmar: Avantura prevajanja Svetega pisma. – Antični temelji naše sodobnosti. Lj. 1987, 54–67.

Derbyshire, William W.: Towards the study of Slovene. – Slovene studies (Columbus, Oh.) 9 (1987), 69–74.

Dolžan, Tatjana: Jezikovna podoba štirih bohinjjskih naselij. – Bohinjski zbornik. Radovljica 1987, 116–122.

Dular, Janez: Dva pravopisna samospeva. – Slava 2 (1987/88), št. 1, 5–12.

O pisanju samostalnih zložen in pike pri okrajšavah.

– Jezikovni položaj, dvojezičnost v javnosti, vzgoja in izobraževanje. – Madžari in Slovenci. Sodelovanje in sožitje ob jugoslovansko-madžarski meji. Lj. 1987, 207–220.

– Kontrastivni prikaz slovenskega in srbohrvaškega glasoslovja. – Jugoslovanski seminar za strane slaviste (Sarajevo) 38 (1987), 57–73.

Gjurin, Velemir: Ali je Rinijev kodeks tudi slovenski slovar. – SR 35 (1987), 103–114.

– Dvajset dozdevnic iz prvih dveh slovensko-hrvaških slovarjev. – SR 35 (1987), 363–379. Register 1578, 1584.

Godini, Neva: Il punto su Sebastijan Krelj. – Linguistica 27 (1987), 33–45. O jeziku v delih Sebastijana Krelja.

- Greenberg, Marc L.: Prozodične možnosti v slovenskem knjižnem jeziku in slovenskih narečjih. – SR 35 (1987), 171–186.
- Grickat-Radulović, Irena: Nekoliko jezičkih analiza u vezi s Dalmatinovim prevodom psalama. – Razprave SAZU, II. razred 11 (1987), 161–177.
- Groen, Ben M.: The vocalic system in Jan Baudouin de Courtenay's Opyt fonetiki rez'janskix govorov. – Slovene studies (Columbus, Oh.) 9 (1987), 105–109.
- Gvozdanič, Jadranka: Remarks on the development of Resian vowels. – Slovene studies (Columbus, Ohio) 9 (1987), 111–114.
- Hamp, Eric P.: K zgodovini slavistične znanosti II. – SR 35 (1987), 224.
Slovensko bôh bóha.
- Ivič, Milka: O posesivnom genitivu u slovenačkom jeziku. – Razprave SAZU, II. razred 11 (1987), 155–160.
- Jaroschka, Lili: Kdo so pravzaprav vindišarji. – Koledar Družbe sv. Mohorja v Celovcu 1987, 111–114.
- Wer sind eigentlich die Windischen? Über den Einwanderungsweg der Alpenslaven und die Frage der Zuordnung der Slowenen zu den Westslawen. – Die Brücke (Klagenfurt) 13 (1987), H. 3, 33–36.
- Jordan, Božo: Žig. – Planinski vestnik 87 (1987), 402.
Strelavec ali Strelavec.
- Jug-Kranjec, Hermina: Janez Gradišnik – sedemdesetletnik. – JiS 33 (1987/88), 58–60.
– Semantika umetnostnega besedila. – JiS 32 (1986/87), 165–177.
– Slovensčina za tujce. 5., dop. izd. Lj., Filozofska fakulteta 1987. 302 str.
- Jurič, Marija: Dvojezičnost: Izguba ali pridobitev identitete? (Referat na 18. Koroških kulturnih dnevih, 29.–30. 12. 1986.) – Teorija in praksa 1987, 1642–1652.
- Keber, Janez: Besedje in izrazi iz imena Marija. – Mohorjev koledar 1987, 106–109.
– Leksika in frazeologija iz osebnih imen. – Zbornik šeste jugoslovenske onomastičke konferenije. Bgd 1987, 437–443.
- Komisija za zemljepisna imena in terminologijo pri Zvezi geografskih društev Slovenije. Zanjó Ivan Gams: O zmedi in samovolji pri uporabi naših pokrajinskih imen. – Geografski vestnik 59 (1987), 149–150.
- Šošter, Polona: Jezikovnostilne interpretacije proznih odlomkov na temo ljubezenska srečanja. – SR 35 (1987), 65–91.
- Kotnik, Bertrand: Ta hiša je moja . . . – Družina in dom 38 (1987), št. 1–4, št. 6–10.
O hišnih imenih na Koroškem.
- Kranjc, Andrej: O pokrajinskem imenu Pivka. – Geografski vestnik 59 (1987), 141–143.
- Kreft, Bratko: Jezik in stil v Kranjskih komedijantih. – Gled. list Drame SNG 1986/87, upr. 1, 36–37.
- Krek, Leon: Vzročnost v angleščini in slovenščini. I. del. – Mostovi 22 (1987), št. 2, 31–33.
- Krišelj, Marijan: Jezikovni sprehod po planinskih spisih. – Planinski vestnik 87 (1987), 550–553.
Pravopis, terminologija.
- Križaj-Ortar, Martina: Učimo se slovenščino. Učbenik, vaje, tematski slovarček in slovnične preglednice, začetna stopnja. Lj., Filozofska fakulteta 1987. 4 zv.
- Križman, Mirko: Jezikovna sedanost v Radgonskem kotu s socialnolingvističnih vidikov. – Časopis za zgodovino in narodopisje n. v. 23 (1987), 173–215.
– Razkranjanje identitete Slovencev v Radgonskem kotu. Jezikoslovni in jezikovnokulturni vidiki v socialnem kontekstu. – NRazgl 36 (1987), 673–674.
- Kryžan-Stanojevič, Barbara: Z analizy orzecznika rzeczownikowego w języku polskim i słowiańskim. – Studia z filologii polskiej i słowiańskiej (Warszawa) 24 (1987), 173–191.
- Kržišnik, Erika: Prenovitev kot inovacijski postopek. – Slava 1 (1987), št. 1, 49–56.
– Znotrajpovedno povezovanje pripovednih ravnin. – Slava 1 (1987), št. 1, 21–24.
V Cankarjevi črtici Ponesrečeni feljton.
- Kunst Gnamuš, Olga: Pragmatična obravnava jezika in komunikacije. – NRazgl 36 (1987), 513–514, 545–547.
Glej tudi: Tone Pretnar, Pragmatično jezikoslovje in moralni vidiki javnega nastopanja, prav tam 642, in O. Kunst Gnamuš, Pragmatično jezikoslovje . . . moralni vidiki . . . , prav tam 714–715.
– Predmet, naloge in metode pragmatične raziskave besedila. – JiS 32 (1986/87), 213–222.

- Premestitev besedila s površinskostrukturne na globinskostrukturno raven. – *Anthropos* 1987, št. 1/2, 339–351.
- Razsežnost in struktura jezikovne kompetence. – *Sodobna pedagogika* 38 (1987), 158–165.
- Težave upovedovalne teorije in smeri njenega razvoja. – *JiS* 33 (1987/88), 8–16.
- Žaljivke v govoru osnovnošolskih učencev. – *Sodobna pedagogika* 38 (1987), 446–459.
- Kurkina, Ljubov V.: K probleme slovensko-zapadnoslavjanskih jazykovyh svjazej. – *Antičnaja balkanistika*. Moskva 1987, 61–67.
- Kuzmič, Franc: Nevšečnosti glede jezika pri evangeličanskem in katoliškem verouku v Prekmurju med obema vojnama. – *V edinosti*. Lj. – Mb. 1987, 154–158.
- Lah, Urša: Najpogostejše napake desetih številK Novega tednika. – *Celjski zbornik* 1987, 337–348.
- Lencek, Rado L.: Sociolinguistic premises underlying Adam Bohoric's 'Praefatiuncula' to *Arcticae horulae* (1584). – *Prekursorzy słowiańskiego językoznaństwa porównawczego* (do końca XVIII wieku). Wrocław 1987, 81–92.
- Logar, Tine: J. Baudouin de Courtenay – slovenski dialektolog. – *JiS* 33 (1987/88), 1–7.
- Prispevek povojne slovenske dialektologije k rekonstrukciji razvoja slovenskega jezika. – *Dona Slavica Aenipontana*. München 1987, 79–83.
- Lovrenčak, Franc: Imena držav in nekaterih drugih upravnih enot. – *Geografski obzornik* 34 (1987), št. 1, 37–43.
- Makovec, Juš: Korenine. Priimki na Murskem polju 1669–1900. Pregledala Alenka Šivic-Dular. Murska Sobota, Pomurska založba 1987. 143 str.
- Malešič, France: Kaj pa sedlo iz leta 1499? – *Planinski vestnik* 87 (1987), 87. Kamniško sedlo.
- Merkü, Pavle: Imena naših krajev. Trst, Mladika 1987. 37 str.
- Ponatis članokv iz Mladike 1979, 1983–1986.
- Odprto pismo Janezu Svolfšaku. – *Mladika* 31 (1987), št. 1, 7.
- O krajevnem imenu Ukve in izvedenkah. – Glej tudi: Janez Svolfšak, Odgovor Pavletu Merküju na »Odprto pismo Janezu Svolfšaku«, prav tam, št. 8, 122–123.
- Primorski imenoslovni prispevki. – *Primorska srečanja* 11 (1987), 52–53, 264–265, 341, 428–429, 588.
- Vsebuje: Gorjansko; Voglje; Ribnica; Od Škocjana do Kacina; Senožeče.
- Slovenska srednjeveška antroponimija ob romanski meji. – *SR* 35 (1987), 321–327.
- Moder, Janko: Materinščina. – *Rodna gruda* 34 (1987), št. 1–12.
- Nartnik, Vlado: H govorni gradnji Cankarjevega Ponesrečenega feljtona. – *Slava* 1 (1987), št. 1, 25–26.
- Med fonemi in sindemi. – *Slava* 2 (1987/88), št. 1, 79–85.
- Od osebitev do pookolitev. – *Slava* 2 (1987/88), št. 1, 71–78.
- Stava zaimkov v klitičnih nizih. – *Slava* 2 (1987/88), št. 1, 67–70.
- Nedeljković, Olga: Two humanistic traditions in the grammatical system of the Croats and Slovenians. – *Prekursorzy słowiańskiego językoznaństwa porównawczego* (do końca XVIII wieku). Wrocław 1987, 59–68.
- Neweklowsky, Gerhard: Lexikalische Übereinstimmungen im nordwestlichen Südslawischen. – *SR* 35 (1987), 3–16, 187–209.
- Koroška slovensščina in gradiščanska hrvaščina.
- Nežmah, Bernard: P. Stanislav Škrabec – slovenski Austin pol stoletja pred J. L. Austinom. – *Problemi* 25 (1987), št. 7/8, 64–67.
- Novak, France: Imena v starejših slovenskih slovarjih. – *Zbornik šeste jugoslovenske onomastične konferencije*. Bgd 1987, 607–619.
- Novak, Janez: Izvir – izvor. – *Problemi* 25 (1987), št. 7/8, 144–145.
- Novak, Vilko: Jezik tretje prekmurske knjige. – *Razprave SAZU*, II. razred 11 (1987), 179–200. Mihál Sever, Réd zvelicsansztva ... 1747.
- Ogorelec, Breda: Za pomensko razmejitev med pokrajino in krajino in proti njej. – *Geografski vestnik* 59 (1987), 133–139.
- Orešnik, Janez: K izvoru slovarske enote pletnja. – *JiS* 33 (1987/88), 62.
- O slovenskem glagolskem načinu. – *JiS* 32 (1986/87), 146–150.
- Orožen, Martina: Kreljev jezikoslovni koncept. – *Seminar slov. jezika, lit. in kulture* 23 (1987), 19–40.
- Trubarjev jezikovni nazor in njegov sistem v obrednih besedilih. – *Jugoslovenski seminar za strane slaviste* (Novi Sad) 37 (1987), 13–28.

- Orzechowska, Hanna: Elementy słowiańskiego językoznawstwa porównawczego w rękopisach nie wydanych słowiańskich gramatyk B. Kumerdeja i J. Japłja. – *Prekursorzy słowiańskiego językoznawstwa porównawczego (do końca XVIII wieku)*. Wrocław 1987, 305–325.
- Pavlovec, Rajko: Domače poimenovanje kamnin med Slovenci v Kanalski dolini. – *Geografski vestnik* 59 (1987), 145–147.
- Petrov-Slodnjak, Maria: BANAT als Mikrotoponym in Slovenske gorice. – *Dona Slavica Aenipontana*. München 1987, 147–150.
- Pogorelec, Breda: Sociolingvistični vidiki Trubarjevoga jezika. – *Odsevi reformacijskega gibanja v dokumentih Arhiva SR Slovenije*. Lj. 1987, 14–21.
- Pohl, Heinz Dieter: Romanische Elemente in der Toponymie Kärntens, Krains und Osttirols. – *Die slawischen Sprachen (Salzburg)* 11 (1987), 105–113.
- Premk, Francka: Nerazumljena tujka sela v Trubarjevem in Dalmatinovem prevodu Davidovega Psaltra. – *Dialogi* 23 (1987), št. 1, 72–79.
- Pretnar, Tone: O równoczesnym występowaniu rodzajnika nieokreślonego i określonego w gwarze miasta Trzciża i okolicy. – *Slawistyczne studia językoznawcze*. Wrocław 1987, 277–279.
- Priestly Tom: Verb productivity: evidence from three varieties of Slovene. – *Slovene studies (Columbus, Oh.)* 9 (1987), 195–203.
- Puhar, Jože, Velemir Gjurin: Strojniški slovar. – *Strojniški vestnik* 33 (1987), 70–71, 134.
- Rojs, Jurij: Frazeologija Zorane ledine M. A. Šolohova v izvirniku in slovenskem prevodu. – *JiS* 32 (1986/87), 230–235.
- Rotar, Janez: Odnos slovenskih besednikov do štokavskega idioma in novoštokavskega knjižnega standarda. – *Vukova Slava*. Lj. 1987, 19–38.
- *Petinosemdesetletnica profesorja Janka Jurančiča*. – *SR* 35 (1987), 331–333.
- *Slovenski avtorji in cirilica*. – *JiS* 33 (1987/88), 51–57.
- *Štokavski i novoštokavski iz perspektive slovenskih autora*. – *Zbornik radova o Vuku Stefanoviću Karadžiću*. Sarajevo 1987, 325–330.
- *Toponimika in etnika v Trubarjevih predgovorih in posvetilih*. – *Zgodovinski časopis* 41 (1987), 465–472.
- Savenc, Franci: O našem planinskem pisanju. – *Planinski vestnik* 87 (1987), 185–186. Terminologija.
- Schaeken, Joseph: Die Akzentzeichen im I. Freisinger Denkmal. – *Zeitschrift für slavische Philologie (Heidelberg)* 47 (1987), 346–351.
- Skubic, Mitja: Romanske jezikovne prvine v jeziku slovenskih časopisov na Goriškem. – *Die slawischen Sprachen (Salzburg)* 11 (1987), 123–134.
- Slovenski zdravstveni besednjak. [Spisali] Mirko Černič, Janko Držečnik, Eman Pertl, Franjo Smerdu. 2., predelana in obnovljena izd. Mb. 1987. 455 str. (Veliki priročniki. 3.)
- Snoj, Marko: O imenih Brnik in Pirniče. – *Zbornik šeste jugoslovenske onomastičke konferencije*. Bgd 1987, 489–492.
- Srebot Rejec, Tatjana: The sound systems of English and Slovene compared: a distinctive feature analysis. – *Linguistica* 27 (1987), 47–61.
- Starč, Sonja: Lektorstvo na Obali. – *JiS* 33 (1987/88), 68–69.
- Steenwijk, Han: Puzzling evidence: an accented vowel system based on Baudouin de Courtenay's Resian texts. – *Dutch studies in South Slavic and Balkan linguistics*. Amsterdam 1987, 237–274.
- Stermole, David F.: Some rapid grammatical changes in Carinthian Slovene. – *Slovene studies (Columbus, Oh.)* 9 (1987), 207–215.
- Strokovna beseda. Ureja Janez Lapajne. – *Ujma* 1 (1987), 94.
- Šampert-Purg, Kristina: Donačka ali Rogaška gora. – *Planinski vestnik* 87 (1987), 186–187.
- Šavli, Andrej: Slovenska raba osnovnošolskih terminov učna enota in učna tema. – *Sodobna pedagogika* 38 (1987), 98–100.
- Šega, Lidija: O prevajanju prevzetih besed v poslovnem jeziku. – *Mostovi* 22 (1987), št. 1, 21–26.
- Angl. – slov.
- Šivic-Dular, Alenka: Iz slovenske geografske terminologije: pslov. *čeló. – *Zbornik šeste jugoslovenske onomastičke konferencije*. Bgd 1987, 469–479.
- *O dosedanjem preučevanju slovenske lingvogeneze*. – *Seminar slov. jezika, lit. in kulture* 23 (1987), 53–67.
- Škerlak, Vladimir: Jezikovni kotiček. – *Pravna praksa* 6 (1987), št. 2, št. 3, št. 5, št. 20.

- 100 nasvetov za pravilno rabo slovenščine. Lj. 1987. 32 str.
Priloga Pravni praksi št. 19.
- Šumrada, Janez: Razvoj, stanje in naloge slovenske historične topografije. – Zbornik šeste jugoslovenske onomastične konferencije. Bgd 1987, 481–487.
- Terminologija s področja dela pod napetostjo. – Elektrotehniški vestnik 54 (1987), 170–171.
- Terminološka komisija pri ZIT GL SRS: Gradivo za tehniški slovar lesarstva. – Les 39 (1987), št. 1–12.
Nabrèkanje – žleb.
- Thesaurus der slowenischen Volkssprache in Kärnten. Hrsg. von Stanislaus Hafner und Erich Prunč. Bd 2. C-dn. Wien, Verlag d. ÖAV 1987. 172 str. (Schriften der Balkankommission. Linguistische Abteilung. Sonderpublikation.)
- Thomas, George: The slavization of the Slovene and Croatian lexicons: problems in their interrelationship in the nineteenth century. – Slovene studies (Columbus, Oh.) 9 (1987), 217–225.
- Tokarz, Emil: Nomina actionis we współczesnym języku słoweńskim. Katowice, Uniw. Śląski 1987. 98 str. (Prace naukowe Uniw. Śląskiego w Katowicach. 864.)
- Tollefson, James W.: Factors favoring Slovene language maintenance. – Slovene studies (Columbus, Oh.) 9 (1987), 227–232.
- Toporišič, Jože: Družbenostna vprašanja slovenskega (knjižnega) jezika. – JiS 32 (1986/87), 178–187.
- Inhaltliche Aspekte der komparativen Phraseologeme in slowenischen Sprichwortsammlungen. – Aktuelle Probleme der Phraseologie. Bern 1987, 291–321.
- Lexical gemanisms in Truber's Catechismus. – Slovene studies (Columbus, Oh.) 9 (1987), 233–241.
- Morphologisch distinktive Belastung der slowenischen Vokalphoneme. – Dona Slavica Aeni-pontana. München 1987, 199–214.
- Portreti, razgledi, presoje. K zgodovini slovenskega jezikoslovja ob 400-letnici Trubarjeve smrti. Mb., Obzorja 1987. 487 str.
- Slavist in slovenščina v šoli in »šoli«. O blodnem krogu finančno slabokrvne prosvete, posledicah politične nezrelosti, unitarističnih izmislekih ipd. govori prof. dr. Jože Toporišič, predsednik Slavističnega društva Slovenije. – NRazgl 36 (1987), 556, 547.
- Zadrega tehniškega pisanja. – Strojniški vestnik 33 (1987), 22–24.
Glej tudi: Bojan Kraut, Še o zadregah tehniškega pisanja, prav tam, 70.
- Zgodovinska perspektiva nemčevanja pri Trubarju. – Seminar slov. jezika, lit. in kulture 23 (1987), 5–18.
- Turk, Ivan s sodelavci: Pojmovnik poslovne informatike. Lj., Društvo ekonomistov, Delta 1987. 446 str.
- Ule, Jernej: Ob nastajanju novega gozdarskega slovarja. – Gozdarski vestnik 45 (1987), 428–429.
- Urbančič, Boris: O jezikovni kulturi. 3., predelana in razširjena izd. Lj., Delavska enotnost 1987. 177 str. (Zbirka Posebne izdaje.)
- Uršič, Lojze: Po sledovih tujih jezikovnih vplivov v zgornji Krški dolini. – Obzornik 35 (1987), 884–891.
- Vermeer, Willem: Rekonstruiranje razvoja samoglasniških sestavkov v rezijanskih govorih. – SR 35 (1987), 237–257.
- The treatment of the Proto-Slavic falling tone in the Resian dialects of Slovene. – Dutch studies in South Slavic and Balkan linguistics. Amsterdam 1987, 275–293.
- Veterinarski terminološki slovar. C-G. Pripravili člani Veterinarske sekcije Terminološke komisije ZRC SAZU: Janez Banič [itd.]. Lj., SAZU-ZRC, Vtozd za veterinarstvo Biotehniške fakultete 1987. VI, 133 str.
- Vider, Valent: Pravilno naj bi bilo Grohot in Presteralše. – Planinski vestnik 87 (1987), 138–139.
- Zorn, Tone: Odmevnost jezikovnega vprašanja v listu Slovenski pravnik v letih 1871–1918. – Kronika 35 (1987), 146–155.
- Zuanella, Božo: Kolovrat. – Dom 5 (1987), št. 6, 3.
- Slovenska krajevna imena v vzhodni Benečiji. – Dom 5 (1987), št. 1–13.
- Slovenski priimki v občini Garmak. – Dom 5 (1987), št. 14–33.
- Žagar, Igor: Ali je performativ v slovenščini sploh mogoč? – Problemi 25 (1987), št. 7/8, 68–69.

LITERARNA ZGODOVINA

- Barbarič, Štefan: Pot k novi slovenski literarno-zgodovinski sintezi. – Glasnik SM 10 (1986), št. 2 = 11 (1987), št. 1, 1–9.
- Benhart, František: Bralnica. – Sodobnost 35 (1987), 420–438.
O novih slovenskih (in čeških) knjigah.
- Bernik, France: Črtomir kot nacionalni mit. – Sodobnost 35 (1987), 1037–1042.
– Konstituiranje simbolizma v slovenski književnosti. – Seminar slov. jezika, lit. in kulture 23 (1987), 73–84.
- Bohanec, Franček: Romansirana zgodovina – da. – Borec 39 (1987), 3–12.
Rubrika Romansirana zgodovina – da ali ne? 10.
- Borovnik, Silvija: O prevajanju. – NRazgl 36 (1987), 44–45.
Slovenske književnosti v nemščino. – Isto v: Potokarjev zbornik 1987, 123–127.
- Cvetek, Marija: Bohinjsko ljudsko pripovedništvo. – Bohinjski zbornik. Radovljica 1987, 129–138.
- Detela, Lev: Das neue slowenische literarische Schaffen aus Minderheitsgebieten in Italien, Österreich und Ungarn. – Log (Klagenfurt, Wien) 10 (1987), H. 34, [10–15].
- Dobrovoljc, Francè: Dopolnilo k članku »Slovenska književnost v Romuniji«, – JiS 32 (1986/87), 200–201.
K: V. Rus in V. Fränku, SR 33 (1985), 466–470.
- Ferk, Janko: Situacija slovenskih pisateljev na Koroškem. Misli o bolj ali manj neraziskovanem področju. – Koledar Družbe sv. Mohorja v Celovcu 1987, 143–148.
- Gajšek, Vladimir: Mlada kri mirno ne stoji. – Dialogi 23 (1987), št. 2/3, 174–176.
O slovenski mladi književnosti.
- Goljevsček, Alenka: Vrednostni sistem v slovenskih ljudskih pravljicah. – Most 1987, št. 75/76, 79–91.
Italijanski prevod na str. 92–105.
- Golubović, Vida: Slovenačka avangarda / ruska avangarda. – Pojmovnik ruske avangarde. Peti svezak. Zagreb 1987, 219–229.
- Grosman, Meta: Shakespearjevi soneti v slovenščini. – SR 35 (1987), 303–320.
- Haderlap, Maja: Literatura narodnostne skupnosti in kulturni konflikti marginalnosti. – Koroško mladje 1987, št. 65, 40–46.
Slovenska literatura na avstrijskem Koroškem.
- Hladnik, Miran: Kmečka povest. Lj. 1987. 292 str.
– Planinska povest. – Seminar slov. jezika, lit. in kulture 23 (1987), 95–102.
- Inkret, Andrej: Comments on Slovene dramatists. – Le livre slovène 24 (1987), št. 1/2, 2–9.
– Melanholičen esej o slovenski književnosti. – NRazgl 36 (1987), 486.
- Janež, Stanko: Poglavitna dela slovenske književnosti. Vsebine in označitve. 1. Pripovedna in dramska dela 1789–1986. Mb., Obzorja 1987. 534 str.
- Jevnikar, Martin: Zamejska in zdomska literatura. – Mladika 31 (1987), št. 1–10.
- Kobe, Marjana: Suveren prodor številnih avtorjev. Pogled na slovensko mladinsko književnost sedemdesetih let. – V: Kobe, M.: Pogledi na mladinsko književnost. Lj. 1987, 101–108.
– Trije modeli realistične proze v sodobni slovenski mladinski književnosti. – JiS 32 (1986/87), 89–97.
- Kos, Janko: Evropski vplivi v literaturi mladoslovencev. – Primerjalna književnost 10 (1987), št. 1, 29–41.
– Primerjalna zgodovina slovenske literature. Lj., Znanstveni inštitut FF, Part. knjiga 1987. 265 str.
– Slovenska književnost in predromantika. – V: Kos, J.: Predromantika. Lj. 1987, 76–80.
- Kravos, Marko: Šest mladih Mladjencev. – Sodobnost 35 (1987), 225–227.
Jani Oswald, Maja Haderlap, France Merkač, Janko Ferk, Fabjan Hafner, Cvetka Lipuš. – Z izborom pesmi.
- Kuhar, Drago: Za celovitejšo podobo prekmurskega protestantizma. – 2000 1987, št. 33/34, 241–246.
Dopolnilo glej pri Novak, Vilko!
- Kurent, Tine: Matematični izvor povesti o triglavskem zmaju, pesmi o Pegamu, Apokalipse in Rabelaisevih anagramov. – SR 35 (1987), 299–302.
– Število v slovenski literaturi. – Slava 2 (1987/88), št. 1, 34–43.
- Kuzmič, Mihael: Sodelovanje Britanskega bibličnega društva s Franom Miklošičem, Francetom Remcem, Matijo Valjavcem in Josipom Stritarjem. – Obzornik 35 (1987), 742–746.

- Vloga Britanske biblijske družbe pri protestantskih izdajah Svetega pisma v slovenščini. – Potokarjev zbornik 1987, 75–92.
- Vloga britanskega biblijskega društva pri prevajanju protestantskih izdaj svetega pisma v slovenščino v 2. polovici XIX. stoletja. – Obzornik 35 (1987), 563–568.
- Matičeto, Milko: Po sledovih medveda s Križne gore. Mednarodni pravljичni motiv AT 1910 v hagiografiji, ikonografiji, literaturi in ustnem izročilu. – Loški razgledi 34 (1987), 163–200.
- Milič, Jolka: Da ali ne? – Borec 39 (1987), 12–14.
Rubrika Romansirana zgodovina – da ali ne? 11.
- Mitrović Marija: Slovenski romantizam i usmena književnost. – Književna istorija (Bgd) 20 (1987), br. 75/78, 151–160.
- Nartnik, Vlado: K izvoru in razvoju povedke Zlatorog. – Slava 1 (1987), št. 2, 93–109.
- Nemec, Krešimir: Između fikcije i činjenice. (Aspekti suvremenog slovenskog romana.) – Republika (Zagreb) 43 (1987), br. 1/2, 44–53.
– Slovenska književnoteorijska misao poslije drugog svjetskog rata. – Umjetnost riječi (Zagreb) 31 (1987), 353–375.
- Novak, Anka: Iz duhovne kulture Bohinjcev. – Traditiones 16 (1987), 279–287.
- Novak, Vilko: Dopolnilo k »podobi prekmurskega protestantizma«. – 2000 1987, št. 37/39, 296–300.
Glej Kuhar, Drago!
- Paternost, Joseph: Metaphors of mediation in Slovene epitaphs. – Slovene studies (Columbus, Oh.) 9 (1987), 181–187.
– Strukturnopoetski prikaz samogovorov mrtvih v slovenskih nagrobnih napisih. – SR 35 (1987), 25–50.
- Paternu, Boris: Der slowenische Modernismus. – The Slavic literatures and modernism. Stockholm 1987, 257–275.
– Pomen reformacije za nastanek slovenske literature. – NRazgl 36 (1987), 678–679.
– Suvremena slovenska poezija kao evoliucijski problem. – Umjetnost riječi 31 (1987), 63–76.
- Pirjevec, Marija: Il tramonto del realismo socialista e l'affermarsi dell'individualismo nella narrativa slovena degli anni Cinquanta. – Studi Goriziani 65 (gennaio-giugno 1987), 89–97.
- Pogačnik, Jože: Literary terms and history. – Slovene studies (Columbus, Oh.) 9 (1987), 189–193.
– Recepcija Vukova kulturološkog modela među Slovencima. – Zbornik Matice srpske za književnost i jezik (Novi Sad) 35 (1987), 101–111.
– Slovenačka književnost. Novi Sad, Matica srpska 1987. 210 str. (Slovenačka književnost. 30.)
- Poniž, Denis: Die literarischen Neoavantgarden in Slowenien. Aus dem Slowenischen von Johan Strutz. Klagenfurt, Universitätsverlag Carinthia 1987. 32 str. (Klagenfurter Universitätsreden. 21.)
– Kvatrni esej o slovenskih možeh. – NRazgl 36 (1987), 329–330.
Bojan Štih, Jože Udovič, Ivan Mrak, Gregor Strniša, Vitomil Zupan.
- Pretnar, Tone: O verzu Kociančičevih prevodov makedonskih ljudskih pesmi iz zbirke bratov Miladinovih. – Stih druge polovine devetnaestog veka. Novi Sad 1987, 277–285.
– Samo v prid, pesništvo, je tebi groza. (O anapestnem dvanajstercu v izvorniku ter poljskem in slovenskem prevodu Mandelštamovega Lenigrada.) – Slava 2 (1987/88), št. 1, 100–108.
- Rajhman, Jože: Zahodnoevropska mistika in slovenski barok. – Znamenje 17 (1987), 285–290.
- Rotar, Janez: Austrougarska uprava Bosne i Hercegovine kao tema slovenske književnosti. – Putokazi (Tuzla) 14 (1987), br. 3, 47–66.
- Skalička, Jiří: Olomouc a slovinská literatura. – Studia Balkanica Bohemoslovaca 3. Brno 1987, 181–186.
- Stanonik, Marija: Slovenski protestanti in vprašanje slovstvene folklore. – Razprave SAZU, II. razred 11 (1987), 111–132.
- Stanovnik, Majda: Literarni prevod na Slovenskem 1945–1965. – Primerjalna književnost 10 (1987), št. 2, 41–52.
- Šalamun-Biedrzycka, Katarina: O literarni generaciji, rojeni v šestdesetih letih. – NRazgl 36 (1987), 718.
- Terseglav, Marko: Zbiranje in preučevanje ljudske pesmi na Slovenskem. – V: Terseglav, M.: Ljudsko pesništvo. Lj. 1987, 100–150.
- Troha, Vera: »Tank« in italijanski futurizem. Reprintu na rob. – Primerjalna književnost 10 (1987), št. 2, 33–40.

Zadravec, Franc: Slovenska ekspresionistička lirika. – Treći program – Radio Sarajevo 15 (1987), br. 55, 172–234.

– Slovenska književnost i novi predmetni realizam. – Treći program – Radio Sarajevo 15 (1987), br. 55, 287–297.

– Slovenska narodna književnost i umetničko stvaralaštvo. (U povodu proslave Vuka Karadžića.) – Književnost i jezik (Bgd) 34 (1987), br. 1/2, 64–73.

– Slovenska, hrvaška in nemška ekspresionistična dramatika – sorodnosti in razlike. – Seminar slov. jezika, lit. in kulture 23 (1987), 85–93.

– Slowenische Literatur und »Neue Sachlichkeit«. – Wissenschaftliche Zeitschrift der Humboldt-Universität zu Berlin. Gesellschaftswissenschaftliche Reihe 36 (1987), 122–128.

Zagoričnik, Franci: K slovenski sporni poeziji. – Dialogi 23 (1987), št. 2/3, 158–159.
Z izborom na str. 159–168.

ADAMIČ LOUIS

Žitnik, Janja: Leto 1949 – Louis Adamič v Trzinu. Intervju s Štefanom Urbancem. – Obzornik 35 (1987), 726–735.

– Louis Adamič, novodobni razsvetljenec. – Slovenski koledar 1987, 153–157.

APIH MILAN

Kermauner, Taras: O Apihovem novem romanu. – Nova revija 6 (1987), 1525–1541.
Nadaljnje življenje Andreja Klasa.

AŠKERC ANTON

Kuzmič, Mihael: Ali je bil Anton Aškerc protestant? – Znamenje 17 (1987), 439–448.

BALANTIČ FRANCE

Mevlja, Dušan: Zgodovinska tragika Franceta Balantiča – ob 65-letnici rojstva. – Dialogi 23 (1987), št. 2/3, 172.

Pibernik, France: Balantič in Majakovski. – Celovški zvon 5 (1987), št. 16, 75–76.

– Kje so Balantičevi rokopisi. – Nova revija 6 (1987), št. 63/64, 1186–1192.

BARTOL VLADIMIR

Košuta, Miran: Alamut: roman – metafora. – V: Bartol, Vl.: Alamut Lj. 1988, 551–597.

Škamperle, Igor: Bartol, Plečnik in ljubljena Ljubljana. – Problemi 25 (1987), št. 5, 27–28.

BERČIČ BRANKO

Planina, France: Dr. Branko Berčič – šestdesetletnik. – Loški razgledi 34 (1987), 210–214.

BERNIK FRANCE

Dolgan, Marjan: Jubilej akademika Franceta Bernika. – JIS 32 (1986/87), 242–243.

Mahnič, Joža: France Bernik – šestdesetletnik. – Glasnik SM 10 (1986), št. 2 = 11 (1987), št. 1, 67–68.

BOHORIČ ADAM

Bohorič, Adam: Articae horulae succisvae = Zimske urice proste. Prev. in spremno študijo napis. Jože Toporišič. Mb., Obzorja 1987, 331 str.

Nedeljković, Olga: The Troy legend in Bohorič's 'Praefatiuncula' to Articae horulae (1584) and comparable writings of the medieval and renaissance periods. – Slovene studies (Columbus, Oh.) 9 (1987), 155–159.

Pogačnik, Jože: Kulturološka načela v Gramatici Adama Bohoriča. – Prekursory słowiańskiego językoznawstwa porównawczego (do końca XVIII wieku). Wrocław 1987, 93–109.

BOŽIČ PETER

Kermauner, Taras: Božičeva Španska kraljica. – Maske 1987, št. 6/7, 79–86.

CANKAR IVAN

Bernik, France: Ivan Cankar. Monografska študija. Lj., DZS 1987. 282 str.

Dobrovoljc, France: Lojz Kraigher, Cankarjevo predavanje v Trstu »Trubar in Trubarjeve slavnosti« 21. maja 1908. Ob 110. obletnici Kraigherjevega rojstva. – Obzornik 35 (1987), 279–281.

Grafenauer, Niko: Med gospodarji in hlapci. – Nova revija 6 (1987), št. 63/64, 1181–1185.

Hladnik, Miran: Pomenljivost naslova in dvojna ironija. – Slava 1 (1987), št. 1, 7–9.
Ponesrečeni feljton.

Juvan, Marko: Literarno hrepenenje in rožniška gostilna. – Slava 1 (1987), št. 1, 10–15.
Ponesrečeni feljton.

Korošec, Rajko: Nas lovi naslov. – Slava 1 (1987), št. 1, 16–20.
Ponesrečeni feljton.

Mahnič, Joža: Nove najdbe iz Cankarjeve zapuščine. – Razprave SAZU, II. razred 11 (1987), 31–51.

Peršak, Tone: Cankar in Slovenci. – Sodobnost 35 (1987), 574–580.

Rjabova, Evgenija: Ivan Cankar. (1876–1918). – V: Cankar, I.: Čužie. Na ulice bednjakov. Martin Kačur. Moskva 1987, 5–26.

Rupel, Dimitrij: Cankar in (drugi) Slovenci. – Nova revija 6 (1987), št. 63/64, 1178–1180.

Šeligo, Rudi: »Očiščenje in pomlajenje.« – Nova revija 6 (1987), št. 63/64, 1176–1177.

CESAR EMIL

Kocijan, Gregor: Življenjski jubilej Emila Cesarja. – JiS 33 (1987/88), 60–61.

ČOP MATIJA

Juvan, Marko: Poganjki literarnozgodovinske metode v Čopovi Literaturi Slovencev. – SR 35 (1987), 277–290.

DALMATIN JURIJ

Mihelič, Jože L.: Jurij Dalmatin in njegov prevod biblije. – Obzornik 35 (1987), 284–289.

DOBROVOLJC FRANCE

Janež, Stanko: Bibliograf in literarni zgodovinar France Dobrovoljc. Ob osemdesetletnici. – Obzornik 35 (1987), 281–283.

Mahnič, Joža: Francè Dobrovoljc – osemdesetletnik. – JiS 32 (1986/87), 197–199.

– Ob osemdesetletnici Franceta Dobrovoljca. – Glasnik SM 10 (1986), št. 2 = 11 (1987), št. 1, 66.

ERJAVEC FRAN

Aljančič, Marko: Naš dobri stari Erjavec. – Proteus 49 (1987), 323–326.

Barbarič, Štefan: Fran Erjavec (1834–1887). – Mohorjev koledar 1987, 128–129.

FINŽGAR FRAN S.

Finžgar, Fran S.: Zbrano delo. Deveta knjiga. Makalonca. Iz mladih dni. Iveri. Utrinki. Drobne zgodbe iz življenja. Različne zgodbe. Dodatek. Besedilo pripravil in opombe napisal Jože Šifrer. Lj., DZS 1987. 362 str. (Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev. 153.)

FRITZ ERVIN

Grdina, Igor: Tri Dume slovenske poezije: Župančič, Šalamun, Fritz. Poskus v slogu vesele znanosti. – JiS 33 (1987/88), 37–40.

GALE ANA

Dolgan, Milan: Osebnost in umetniško delo slovenske učiteljice Ane Gale (1909–1944). – Znamenje 17 (1987), 46–51.

GOVEKAR FRAN

Mevlja, Dušan: Fran Govekar – ob 115-letnici rojstva. – Dialogi 23 (1987), št. 2/3, 170.

GRABELJŠEK KAREL

Snoj, Jože: Kocbekova blažena krivda in Grabeljškova vesoljna krivica. – Nova revija 6 (1987), št. 61/62, 751–761.

GRADIŠNIK JANEZ

Pibernik, France: Pogovor s prof. Janezom Gradišnikom (ob 70-letnici intervjuvanca). – Celovski zvon 5 (1987), št. 17, 59–66.

GRADNIK ALOJZ

Ferluga-Petronio, Fedora: I motivi religiosi nella poesia di Alojz Gradnik. – Trieste religiosa. Trieste 1987, 245–265.

Košir, Niko: Dr. Alojz Gradnik. (Iz spominov na sodobnike.) – Sodobnost 35 (1987), 70–78.

GREGORČIČ SIMON

Gregorčič, Simon: Pesmi. Izbr., ur. in spremno besedo napisal Denis Poniž. Uvodni esej Ivan Pregelj. Slikovne priloge izbral in komentiral Milček Komelj. – Lj., MK 1987. 210 str. (Pesmi.) Str. 5–22: Ivan Pregelj, Simon Gregorčič; str. 159–188: Denis Poniž, Srce poezije Simona Gregorčiča.

Koblar, France: Gregorčič – monografija. – Nova revija 6 (1987), št. 58/60, 412–419.
Dogodki ob preprečeni izdaji monografije pri DZS.

GRUDEN IGO

Kermauner, Taras: Ob Herkulu Narcis. Premišljanje ob Grudnovi pesniški zbirki Narcis. – Primorska srečanja 11 (1987), 560–564.

Poniž, Denis: Omamna ljubezen pesmi. (Esej o liriki Iga Grudna.) – Primorska srečanja 11 (1987), 410–413.

GRUM SLAVKO

Grum, Slavko: Goga, čudovito mesto. Dogodek v mestu Gogi, proza, pisma. Izbr., ured. in spretno besedo napis. Lado Kralj. Lj., MK 1987. 249 str. (Knjižnica Kondor. 244.)

Str. 189–241: Lado Kralj, Kje stoji mesto Goga?

Poniž, Denis: Goga je veselo mesto ... Poskus interpretacije. – Gled. list Drame SNG 1986/87, upr. 4, 55–56.

HIENG ANDREJ

Šalamun-Biedrzycka, Katarina: Poljski prevod Hiengovega »Čarodeja« in problem različnega odnosa do sveta. – Primerjalna književnost 10 (1987), št. 1, 57–66.

HIPOLIT (J. A. GAIGER)

Leeming, Henry: An eighteenth-century Slovene version of Komenský's animal alphabet: some observations. – Slovene studies (Columbus, Oh.) 9 (1987), 115–124.

IHAN ALOJZ

Žerjal, Vita: Nenavadna zaznava resničnosti. – SR 35 (1987), 403–413.
Ob zbirki Srebrnik.

INGOLIČ ANTON

Bohanec, Franček: Visoka pesem Ingoličevega pripovedništva. Le zapis ob pisateljevi osemdesetletnici. – Sodobnost 35 (1987), 1–7.

Grobelnik, Gustav: Uredniško spodbujanje Antona Ingoliča. (Spominski zapisi ob osemdesetletnici pisatelja Antona Ingoliča.) – Celjski zbornik 1987, 271–277.

Šifrer, Jože: Anton Ingolič. – NRazgl 36 (1987), 12.

JALEN JANEZ

Kmecl, Matjaž: Ovčar Marko, povest in roman. – V: Jalen, J.: Ovčar Marko. Lj. 1988, 375–399.

JANEZ SVETOKRIŠKI

Baš, Angelos: Sacrum promptuarium Janeza Svetokriškega kot vir za etnologijo. – Traditiones 16 (1987), 273–278.

JANEŽ STANKO

Mevlja, Dušan: Stanko Janež. Ob 75-letnici rojstva. – Obzornik 35 (1987), 457–461.

JANEŽIČ STANKO

Kermauner, Taras: Janežičeva poezija. – Označenje 6 (1987), 21–29.

JARC MIRAN

Stojanovič, Bojana: Poetika Mirana Jarca. Prevodi B. A. Novak (Uvod), Davorina Čebohin in Aleš Debeljak (Uvodna študija). Novo mesto, Dolenjski muzej 1987. 194 str.

JAVORNIK MIRKO

Detela, Lev: Ob smrti pisatelja Mirka Javornika. (Cerknica 26. 9. 1909 – Washington 1. 5. 1986). – Celovski zvon 5 (1987), št. 14, 78–79.

JENKO SIMON

Grafenauer, Niko: »Le eno srcu дано je vzdržati«. – Glasnik SM 10 (1986), št. 2 = 11 (1987), št. 1, 16–25.

KAČIČ MILA

Kačič, Mila: »Za izpoved in čustveno olajšanje mi je pesem dovolj ...« [Spraševal] Branko Hofman. – Knjiga 1987, 505–516.

KAVČIČ VLADIMIR

Kermauner, Taras: More živeti človek zgolj iz sovraštva? (Ob Kavčičevem romanu Ne vračaj se sam.) – Borec 39 (1987), 694–703.

KERČMAR MIHAEL

Kuzmič, Mihael: O avtorstvu »Abecedarium szlowenszko« iz leta 1725. – Časopis za zgodovino in narodopisje n. v. 23 (1987), 228–240.

KERMAUNER TARAS

Kermauner, Taras: Pričevanka o skojevcu našega duha Tarasu Kermaunerju. [Spraševal] Miroslav Slana-Miros. – Dialogi 23 (1987), št. 4, 56–61, št. 5/6, 74–81.

KLINAR MARJAN-MIHA

Cesar, Emil: O Klinarjevem Mrtvem bataljonu – prvi pesniški zbirki, nastali na Koroškem. – Borec 39 (1987), 67–73.

KMECL MATJAŽ

Čehovin, Stane: Kmeclova slovenska postna premissljevanja o današnjih problemih. – Primorska srečanja 11 (1987), 449–452.

Zlobec, Ciril: Kmeclovi Slovenski eseji. – Sodobnost 35 (1987), 537–542

KOCBEK EDVARD

Capuder, Andrej: Edvard Kocbek – pesnik jaza. V: Capuder, A.: Romanski eseji. Trst 1987, 160–179.

Kermauner, Taras: Kocbekov dar ob 70-letnici. – Nova revija 6 (1987), št. 61/62, 974–975. Faksimile članka, ki ni mogel iziti v Knjigi 1974.

Kocbek, Jože: Moj brat Edvard Kocbek. (Otroška ptujška in mariborska dijaška leta.) – Sodobnost 35 (1987), 828–842.

Kocbekov zbornik. Ured. Dimitrij Rupel. Mb., Obzorja 1987. 318 str. (Znamenja. 76.)

Vsebuje: Spomenka Hribar, Krivda in greh; Jože Snoj, Sredi krute sile nežno trajam; Dimitrij Rupel, Pričevallec, ne overovitelj; Janez Gradišnik, Odprt v prihodnost; Andrej Capuder, Edvard Kocbek – pesnik jaza; Ivan Urbančič, Poetika Kocbekove poezije; Taras Kermauner, Svetotvorna poezija; Denis Poniž, Stvariteljska igra v Kocbekovi poeziji; Niko Grafenauer, O Kocbekovi poetiki; Tine Hribar, Igra besed in strašna svoboda nič.

Paternu, Boris: Der slowenische Modernismus. (Župančič – Kosovel – Kocbek). – The Slavic literatures and modernism. Stockholm 1987, 257–275.

Štefančič, Marcel jr.: Fikcije v povojni zgodovini. (»Dnevnik«, »catch-as-catch-can«, »wartime-thriller«). – Problemi 25 (1987), št. 5, 29–34.

Žajdela, Ivo: Spominopisje in Kocbekov Dnevnik 1951–1952. – 2000 1987, št. 37/39, 266–272.

Glej tudi pri Grabeljšek Karel!

KOPITAR JERNEJ

Bonazza, Sergio: The correspondence between Josef Fesl and Augustin Theiner as a source for the biography of Jernej Kopitar. – Slovene studies (Columbus, Oh.) 9 (1987), 49–56.

Detela, Lev: Srb Vuk Stefanović Karadžić in Slovenec Jernej Kopitar ter njun dunajski povezovalni napor za pristno ljudsko podobo jezika in kulture. – Koroško mladje 1987, št. 67, 45–51.

Jernej Kopitar v Vukovem letu. Govori in referati s študijskih dni in simpozija, podatki o življenju, izbor bibliografije. Ur. Joža Mahnič. Lj., Kulturna skupnost Ljubljana Šiška 1987. 70 str. Vsebuje: Jože Toporišič, Veliki repenjski rojak; Štefan Barbarič, Kako so slavili Kopitarja leta 1880; Jože Pogačnik, Mit in resnica o Kopitarju; Alenka Šivic-Dular, Jernej Kopitar in panonska teorija; Matjaž Kmecl, Ko-

pitari in slovenski literarni programi; Janez Rotar, Jernej Kopitar in Vuk Karadžić; Boža Krakar-Vogel, Obravnavanje Kopitarja v soli; Joža Mahnič, Pomembnejši podatki o življenju in delu; Danijela Sedej, Izbrana literatura o Kopitarju.

Paternu, Boris: Jernej Kopitar – Vuk Karadžić – France Prešeren. (Teze k predavanju.) – Seminar slov. jezika, lit. in kulture 23 (1987), 71–72.

– Jernej Kopitar – Vuk Karadžić – France Prešeren. – Zbornik radova o Vuku Stefanoviću Karadžiću. Sarajevo 1987, 353–367.

Pogačnik, Jože: Suradnici. Kopitarova inicijativa i južnoslavenski odgovori. Ob 200. godišnjici rođenja Vuka Stefanovića Karadžića. – Oko (Zgb) 15 (1987), br. 397, 10.

Rotar, Janez: J. Kopitar kot Karadžičev mentor. – Nova revija 6 (1987), št. 61/62, 939–944.

Stojanović, Slobodan: Jernej Kopitar in Vuk Karadžić. – NRazgl 36 (1987), 692–693.

Terseglav, Marko: Teoretične vzpodbude Karadžičevemu folklorističnemu delu. – Zbornik radova XXXIV kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije. Tuzla 1987, 17–25.

Toporišič, Jože: Kopitar in Dobrovski o Vuku Karadžiću. – SR 35 (1987), 335–350.

KOPRIVEC IGNAC

Murn, Ante: Konflikti u Koprivecovu romanu »Hiša pod vrhom«. – Radovi. Fil. fak. – Zadar, god. 26, sv. 26. Razdio filol. znanosti 16 (1986/87), 249–261.

KORYTKO EMIL

Leeming, Henry: Emil Korytko (1813–1839). Slavofil in slovenofil. – Obzornik 35 (1987), 289–294, 365–369.

– Pisma Emila Korytka. Nekaj domislekov ob urejanju. – Obzornik 35 (1987), 465–468, 548–557.

KOSMAČ CIRIL

Bernik, France: O rokopisu in knjižni izdaji Kosmačeve Prazne ptičnice. – Glasnik SM 11 (1987/88), št. 1, 29.

KOSOVEL SREČKO

Antič, Ivo: Kosovelova sinteza. – Sodobnost 35 (1987), 1060–1074, 1173–1182.

Čehovin, Lučka: Pri Tončki še luč gori. – Primorska srečanja 11 (1987), 405–409. Pesnikova sestra; tudi podatki o pesniku.

Graber Kosovel, Karmela: Pogovor s Karmelo Graber Kosovel. Spraševal je Denis Poniž – Nova revija 6 (1987), št. 61/62, 743–750.

Hladnik, Miran: Srečko Kosovel, Kons. 5. – JiS 32 (1986/87), 112–114.

Mitrovič, Marija: Fantastika v delu Srečka Kosovela. – SR 35 (1987), 259–267.

Pahor, Boris: Srečko Kosovel ob usodi Primorske in Koroške. (Osnutek za morebitno popolnejšo raziskavo.) – Celovski zvon 5 (1987), št. 14, 29–36.

Zdravec, Franc: Kosovelova impresionistična lirika. – Razprave SAZU, II. razred 11 (1987), 79–99.

Glej tudi pri Kocbek Edvard!

KOVAČIČ LOJZE

Peršak, Tone: Pripoved kot pričevanje. Zapiski ob Kovačičevi pripovedi Prišleki. – Sodobnost 35 (1987), 439–444.

Zorn, Aleksander: Tiranija resničnosti in rezervat svobode. (Avtobiografski opus Lojzeta Kovačiča.) – V: Kovačič, L.: Sporočila iz sna in budnosti. Lj. 1987, 227–254.

KOZAK JUŠ

Glej pri Kraigher Lojz!

KRAČMAN MATEVŽ

Budkovič, Cvetko: Matevž Kračman – šmarski šomašter, organist in ljudski pesnik. – Obzornik 35 (1987), 721–725, 816–827, 892–896.

KRAIGHER LOJZ

Kraigher, Lojz: Zbrano delo. Sedma knjiga. Ivan Cankar I. Ur. in opombe napis. Dušan Moravec. Lj., DZS 1987. 777 str. (Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev. 151.)

– Zbrano delo. Osmo knjiga. Ivan Cankar II. Ur. in opombe napis. Dušan Moravec. Lj., DZS 1987. 753 str. (Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev. 152.)

Moravec, Dušan: Med Kozakovim priznanjem in Krleževim posmehom. – Sodobnost 35 (1987), 1165–1173.

Ivana Cankarja zdravje, bolezen in smrt.

– Nove osvetljave podobe Lojza Kraigherja. (Ob pisateljevi epistolarni zapuščini.) – Razprave SAZU, II. razred 11 (1987), 61–78.

Glej tudi pri Cankar Ivan!

KRANJEC MIŠKO

Kovač, Miha: O Mišku Kranjcu, komunistični partiji, razrednem redukcionizmu in nacionalsocialistični ideologiji. – Problemi 25 (1987), št. 5, 35–40.

Zdravec, Franc: Kranjčev gorenski pripovedni cikel. – SR 35 (1987), 139–159.

KRELJ SEBASTIJAN

Krelj, Sebastijan: Otrozhia biblia. Faksimile po izvodu iz knjižnice Bibliotheca Apostolica Vaticana v Rimu in faksimile pisma Adamu Bohoriču po izvorniku v Drž. arhivu Slovenije v Ljubljani. Spremno besedo prispevala Martina Orožen in Bogomil Gerlanc. Lj., MK 1987. 162 str. (Monumenta litterarum Slovenicarum. 20.)

Izvirna izd.: Regensburg 1566. – Str. 158–161: Martina Orožen, Kreljeva »Otročja Biblija«.

KRVINA MINKA

Krvina, Minka: »Vse moje knjige so avtobiografske...« [Spraševal] Branko Hofman. – Knjiga 1987, 309–320.

KURNIK VOJTEH

Pretnar, Tone: Ni učenika, ki jezik bi znal slovenski, kot mi glagolati. (Vprašanje verza, junaka in pripovedi v Kurnikovem Kralju Rastislavu.) – JiS 32 (1986/87), 151–157.

KÜZMIČ MIKLOŠ

Smej, Jože: Ob 250-letnici rojstva Mikloša Küzmiča. – Stopinje 1987, 38–39.

LAH IVAN

Mevlja, Dušan: Ivan Lah – ob 105-letnici rojstva. – Dialogi 23 (1987), št. 2/3, 170–171.

LEVSTIK FRAN

Barbarič, Štefan: Fran Levstik (1831–1887). – Mohorjevi koledar 1987, 133–135.

Levstik, Fran: Pesmi. Faksimile po izvodu iz zasebne knjižnice. Spremno besedo prispevala Anton Slodnjak in Bogomil Gerlanc. Lj., MK 1987. 92, 14 str. (Monumenta litterarum Slovenicarum. 21.)

Izvirna izd.: 1854. – Str. 1–10: Anton Slodnjak, Levstikove pesmi 1854.

LOKAR DANILO

Bernik, France: Vojna proza Danila Lokarja. – Razprave SAZU, II. razred 11 (1987), 101–109.

LUDVIK DUŠAN

Pretnar, Tone: Obrabljen trak besed se sunkoma ustavi. O Repatih sonetih Dušana Ludvika, Sodobnost 35/1987, št. 1. – Slava 1 (1987), št. 1, 68–70.

MAJCCEN STANKO

Schmidt-Snoj, Malina: Pozitivno vrednotenje pasivnega junaka. – Maske 1987, št. 6/7, 45–60. Nadaljevanje sledi. – Vsebuje: Stanko Majcen, Ivan Mrak.

MAURER NEŽA

Maurer, Neža: »Čustvu podrejam vse – besede, ritem, metaforiko...«. [Spravešal] Branko Hofman. – Knjiga 1987, 370–382.

MENCINGER JANEZ

Mahníč, Joža: Janez Mencinger v krškem obdobju. – Razprave SAZU, II. razred 11 (1987), 17–30.

MERHAR BORIS

Moravec, Dušan: Osemdeset let akademika Borisa Merharja. – JiS 32 (1986/87), 240–242.

Paternu, Boris: Ob osemdesetletnici Borisa Merharja. – SR 35 (1987), 1–2.

MOLE VOJESLAV

Ostromčeka, Božena, Tone Pretnar: O prevajanju Moletovih pesmi v poljščino. – Slava 1 (1987), št. 2, 138–151. Vzporedno slovensko in poljsko besedilo.

MRAK IVAN

Kermauner, Taras: Ob smrti Ivana Mraka. – Celovski zvon 5 (1987), št. 15, 58–61.

– Rdeče kot krščansko in civilno. – 2000 1987, št. 33/34, 63–93.

Kovačič, Peter-Peršin: Eksistenca kot medsebojnost ali kot tujstvo. – 2000 1987, št. 33/34, 50–62.

Mrak, Ivan, Taras Kermauner: Obločnica, ki se rojeva. Mb., Obzorja 1987. 142 str.

Vsebuje: Taras Kermauner, Prvi intervju; Taras Kermauner, Drugi intervju; Ivan Mrak, Nekaj beležk o ne navadni usodi Karle Bulovec-Mrak; Ivan Mrak, Obločnica, ki se rojeva; Taras Kermauner, Spremna beseda.

Poniž, Denis: Dramatika Ivana Mraka in evropska civilizacijska izkušnja. – 2000 1987, št. 33/34, 94–101.

Zupet, Franc-Krištof: O Ivanu in o meni. Dnevniški zapisi. – 2000 1987, št. 33/34, 102–110. Glej tudi pri Majccen Stanko!

NOVAČAN ANTON

Cvirn, Janez: Slovenska bol. (Novačanovo pismo iz leta 1911.) – Celjski zbornik 1987, 267–270.

Ivanki Balon por. Lipold.

Orožen, Božena: Anton Novačan. Ob stoletnici rojstva. – Mohorjev koledar 1987, 135–137.

Plank, Metka: Doktor Anton Novačan in njegova slovenska republikanska stranka. – Celjski zbornik 1987, 245–266.

NOVY LILI

Novy, Lili: Iz pesniške zapuščine. – Borec 39 (1987), 175.

Dve doslej neobjavljeni pesmi.

PAHOR BORIS

Poniž, Denis: Romani Borisa Pahorja. (Poskus vsebinske opredelitve.) – Koroško mladje 1987, št. 67, 52–58.

PIRJEVEC DUŠAN

Jenšterle, Marko: Pirjevčeve predvojne polemike in publicistika. – Nova revija 6 (1987), št. 58–60, 398–411.

POLANŠEK VALENTIN

J. D.: Valentin Polanšek. – Mohorjev koledar 1987, 174.

PREGELJ IVAN

Kermauner, Taras: Pregljeva poezija. – Oznanjenje 6 (1987), 45–52.

Kerševan, Marko: Protestantski »tují duh« in katoliška slovenska verna duša. Luther in luteranstvo v slovenski literaturi. – Sodobnost 35 (1987), 63–69.

Kmecl, Matjaž: Pregljev čisti greh, Plebanus Joannes. – V: Pregelj, I.: Plebanus Joannes. Lj. 1988, 223–256.

PREŠEREN FRANCE

Bandić, Miloš I.: Sto četrdeset godina od pojave Prešernove zbirke »Pesme«. – Književnost (Bgd) 42 (1987), knj. 85, 2096–2106.

Komelj, Miklavž: Prvotni zapis Prešernove Ženske zvestobe. – SR 35 (1987), 93–101.

Kos, Janko: Čas in zgodovina v romantični poeziji: Novalis, Hölderlin, Prešeren. – Razprave SAZU, II. razred 11 (1987), 7–16.

Močnik, Rastko: Amor in Gens pri Slovencih v času poznega cesarstva, kraljevine in republike. K raziskovanju Julijine mitografije. – Problemi 25 (1987), št. 5, 2–10.

Moder, Janko: Življenje Prešernovih Poezij. Ob 140-letnici izida. – Prešernov koledar 1987, 36–40.

Nartnik, Vlado: K razlagi rim v Prešernovem Pevcu. – Slava 1 (1987), št. 2, 85–92.

– Smisel napisa v prvem sonetu po Sonetnem vencu. – Slava 1 (1987), št. 2, 75–84.

Pogačnik, Marko: O razmerju med Bogomilom in Črtomiro. – Nova revija 6 (1987), št. 61/62, 817–827.

Saksida, Igor: O Lenorinem čaščenju. – Problemi 25 (1987), št. 5, 10–17.

Smolej, Viktor: Med ugovori in odgovori. 17. Jurij Prešeren. – JIS 32 (1986/87), 203–205.

Stich, Alexander: Prešeren in Mácha (k tipologiji dveh slovanskih romantizmov). – Sodobnost 35 (1987), 207–219.

Glej tudi pri Kopitar Jernej!

PREŽIHOV VORANC

Lubej, Marjeta: Analiza uredniških posegov, ki se tičejo veznika pa v noveli Prežihovega Voranca Ljubezen na odoru. – Slava 2 (1987/88), št. 1, 52–66.

Zbrano delo 2, Lj. 1964, ur. D. Druškovič in J. Koruza.

Ožbalt, Irma M.: Stubble fields in purple: impressionism in Prežihov Voranc's stories. – Slovene studies (Columbus, Oh.) 9 (1987), 165–172.

Šalamun-Biedrzycka, Katarina: Prežihov Voranc v letih 1914–1924. – Nova revija 6 (1987), št. 65/66, 1511–1524.

Vauhnik, Miloš: Pismo, ki pričuje. Moje srečanje s Prežihovim Vorancem. – Celovski zvon 5 (1987), št. 16, 80–84.

PRIJATELJ IVAN

Janež, Stanko: Pred pol stoletjem je umrl dr. Ivan Prijatelj. – Obzornik 35 (1987), 357–365.

PRUŠNIK KAREL

Kmecl, Matjaž: Prušnikovi Gamsi na plazu in partizanska spominska proza. – Univerza pod Peco. Zbornik o zarodkih vstaje na Koroškem. Lj. 1988, 12–15.

REBULA ALOJZ

Capuder, Andrej: Neznano drevo Alojza Rebule. – V: Capuder, A.: Romanski eseji. Trst 1987, 180–200.

RIPŠL DRAGOTIN FERDINAND

Rajšp, Vinko: Dragotin Ferdinand Ripšl. – Mohorjevo koledar 1987, 139–140.

ROMUALD (LOVRENC MARUŠIČ)

Romuald OMCap: Škofjeloški pasijon. Preprosta fonetična transkripcija s prevodom neslovenskih delov besedila. Prečrkovanje slovenskega besedila in fonetična transkripcija, sprema beseda in opombe Jože Faganel. Prečrkovanje in prevod latinskega in nemškega besedila Primož Simoniti. Izbor iz literature ob Škofjeloškem pasijonu Goran Schmidt. Lj., MK 1987. 237 str. (Kondor. 238.)

Vzporedno natisnjen diplomatični prepis in fonetična transkripcija oz. prevod. – Str. 173–187: Jože Faganel, Škofjeloški pasijon kot priča razvoja slovenskega jezika; str. 188–191: Janez Höfler, Glasba v Škofjeloškem pasijonu; str. 192–207: Marko Marin, Škofjeloški pasijon (signum temporis).

ROVAN PAVLA

Švajncer, Janez: O poeziji in prozi Pavle Rovnove. – Dialogi 23 (1987), št. 5/6, 144–146.

ROŽANČ MARJAN

Inkret, Andrej: »Vročča pomlad 1964« (ali triindvajset let Tople grede). – Nova revija 6 (1987), št. 58/60, 469–490.

RUDOLF BRANKO

Hartman, Bruno: Žveglja potepuhova je utihnila. – NRazgl. 36 (1987), 268–269.

Švajncer, Janez: In memoriam Branko Rudolf (1904–1987). – Dialogi 23 (1987), št. 9/10, 156–157.

SELIŠKAR TONE

Seliškar, Tone: Tone Seliškar. Knj. 1. Izbor, sprema beseda in opombe Helga Glušič. Lj., MK 1987. 241 str. (Izbrana mladinska beseda.) Str. 231–237: Helga Glušič, Mladinsko pripovedništvo Toneta Seliškarka.

SKALAR ADAM

Rajhman, Jože: Skalarjev prevod srednjeveške teološke razprave. Znamenje 17 (1987), 385–388.

SNOJ JOŽE

Idrizović, Muris: Dječja vizija stvarnosti. – De-
tinjstvo (Novi Sad) 13 (1987), br. 1/2, 28–33.

STRITAR JOSIP

Bogataj-Gradišnik, Katarina: Vzorci sentimental-
lizma v Stritarjevi prozi. – Primerjalna književ-
nost 10 (1987), št. 1, 42–56.

Ferluga-Petronio, Fedora: Antični motivi v po-
eziji in dramatik Josipa Stritarja. – Antični te-
melji naše sodobnosti. Lj. 1987, 54–67.

Kos, Janko: Stritarjev Zorin in Dumaseva Dama
s kamelijami. – SR 35 (1987), 161–169.

Moder, Janko: Josip Stritar kot prevajalec Sve-
tega pisma. – Potokarjev zbornik. Lj. 1987,
93–104.

STRNIŠA GREGOR

Cesar, Ivan: Gregor Strniša (1930–1987). In me-
moriarum. – Oko (Zagreb) 14 (1987), br. 389, 21.

Gajšek, Vladimir: Jablane v vrtovih smrti pesni-
škega tovariša Gregorja Strniše. – Dialogi 23
(1987), št. 2/3, 179–180.

Grafenauer, Niko: Pesništvo na pragu sveta in
doma. – Gled. list Drame SNG 1986/87, upr. 9,
155–157.

Hribar, Tine: Strniševa mitološka bitja. – Gled.
list Drame SNG 1986/87, upr. 9, 158–162.

Poniž, Denis: Prolegomena v Strniševo metafizi-
ko. – Gled. list Drame SNG 1986/87, upr. 9,
164–166.

Postrak, Marinka: »Misliti svet v obliki razce-
pa« ali vizija sveta Gregorja Strniše. – Maske 3
(1987), št. 8/9, 58–64.

Pretnar, Tone: Pa te ustavi ajd iz kamna. – Slava
1 (1987), št. 2, 190–193.

»Pesem o kamnitem pragu«.

Strniša, Gregor, France Pibernik: Svet in koz-
mos. – Nova revija 6 (1987), št. 58/60, 254–266.
Strniša odgovarja Piberniku o svojem pesniškem
ustvarjanju.

ŠALAMUN TOMAŽ

Glej pri Fritz Ervin!

ŠELIGO RUDI

Inkret, Andrej: Med historijo in pasijonom (zapi-
ski ob dramah Rudija Šelige). – V: Šeligo, R.:
Slovenska savna (pasijonska igra). Lj. 1987,
73–118.

ŠTUCIN JOŽEK

Štucin, Jožek: Sreča je srečati pesem. Pripravil:
Andrej Lutman. – Primorska srečanja 11 (1987),
340–341.

TAVČAR IVAN

Lavrič, Marjana: Tavčarjevo literarno obzorje. –
SR 35 (1987), 415–425.

Mitrović, Marija: Destrukcija avtoritarnosti in
deklarativnosti. – V: Tavčar, I.: Visoška kroni-
ka. Lj. 1987, 251–282.

TOMAŽEVIČ BLAŽ

Kocijan, Gregor: Blaž Tomaževič (1909–1986). –
JiS 32 (1986/87), 199–200.

TRDINA JANEZ

Kramberger, Igor: Odlomek o Trdini. – Proble-
mi 25 (1987), št. 7/8, 142–143.

Štabi, Snežana, Igor Kramberger: Povest o baj-
kah s podukom iz literarne teorije. – Problemi 25
(1987), št. 5, 18–25.

TRUBAR PRIMOŽ

Benedik, Metod: Kaj je Primož Trubar pravza-
prav hotel? – Celovski zvon 5 (1987), št. 5,
37–44.

Berkopec, Oton: Droben prispevek k trubaroslo-
vju. – SR 35 (1987), 224–226.

Dolinar, Darko: Doslej neznani primerki truba-
rian v Tübingenu. – JiS 32 (1986/87), 223–230.

– Nasprotja ob Trubarju v starejši slovenski lite-
rarni zgodovini. – Primerjalna književnost 10
(1987), št. 1, 16–28.

Mihelič, Jože L.: Primož Trubar, pozabljeni re-
formator. – Obzornik 35 (1987), 112–117,
196–204.

Moder, Janko: Primož Trubar in slovanski
jug. – Prevodilačke sponse. Kopča 6–7. Novi Sad
1987, 79–94.

– Primož Trubar in slovenska kultura. – Poto-
karjev zbornik. Lj. 1987, 59–67.

Pirjevec, Marija: Rast in oblikovanje Trubarjeve
osebnosti v Trstu. – Primorska srečanja 11
(1987), št. 71/72, 241–244.

Rajhman, Jože: Teološka govorica Primoža Tru-
barja. – Potokarjev zbornik 1987, 69–74.

Rakar, Atilij: La voce di Trubar e la sua eco alle porte d'Italia. – Acta neophilologica 20 (1987), 19–24.

Rotar, Janez: Dvakrat odkrita spretno prikrita letnica izida prve slovenske knjige. – Znamenje 17 (1987), 193–197.

– Ob Trubarjevem prizadevanju za glagolske in cirilske protestantske knjige. – Jugoslovanski seminar za strane slaviste (Novi Sad) 37 (1987), 29–35.

Stanovnik, Majda: Trubar in problem literarnega prevoda. – Primerjalna književnost 10 (1987), št. 1, 1–15.

UDOVIČ JOŽE

Poniž, Denis: Neznana dežela Udovičeve poezije. – Primorska srečanja 11 (1987), 27–31.

Praprotnik, Janez: Manom Jožeta Udoviča. – NRazgl 36 (1987), 681.

VALVASOR JANEZ VAJKARD

Valvasor, Janez Vajkard: Korespondenca Janeza Vajkarda Valvasorja z Royal Society = The correspondence of Janez Vajkard Valvasor with the Royal Society. Ur., uvod in komentar napis. Branko Reisp. Pisma transkribiral in prev. Primož Simoniti. Lj., SAZU 1987. 113 str. (Korespondence pomembnih Slovencev. 8.)

VODNIK ANTON

Buttolo, Franca: Vodnikov in Maeterlinckov intuitivizem. – Primerjalna književnost 10 (1987), št. 1, 19–32.

VODNIK FRANCE

Dolenc, Jože: Francetu Vodniku v spomin. – Mohorjev koledar 1987, 156–159.

VUK STANKO

Gradišnik, Janez: Ljubezenska in življenjska drama Stanka Vuka. – Borec 39 (1987), 687–693.

ZIDAR PAVLE

Paternu Boris: Zidarjev vstop v slovensko prozo. – SR 35 (1987), 121–138.

Isto v: Zidar, P.: Sveti Pavel. Lj. 1988, 209–253.

ZLOBEC CIRIL

Zlobec, Ciril: Intervju Sodobnosti: Ciril Zlobec. [Sprasaval] Miodrag Krencer. – Sodobnost 35 (1987), 197–206.

ZUPAN VITOMIL

Cesar, Ivan: Poetika šutnje ili strah pred djavo-ljim repom. Pokušaj odkrivanja geneze i ustrojstva proze Vitomila Zupana. – Dometi (Rijeka) 20 (1987), br. 11, 825–830.

Pavček, Tone: Mož – poln posebnosti. (Ob smrti pisatelja Vitomila Zupana.) – Sodobnost 35 (1987), 561–563.

Pibernik, France: Vitomil Zupan. (1914–1987). – NRazgl 36 (1987), 294.

Poniž, Denis: Vitomil Zupan 1914–1987. – 2000 1987, št. 35/36, 36–41.

Zupan, Vitomil: Iz pogovorov z Vitomilom Zupanom. Sprasaval je Marjan Stojan. – Nova revija 6 (1987), št. 63/64, 1030–1037.

ŽUPANČIČ OTON

Darasz, Zdzisław: Rytm w poetyckiej autorefleksji Leśmiana i Żupančiča. – Polska-Jugosławia. Związki i paralele literackie. Wrocław 1987, 65–72.

Mahnich, Joža: Avtorjeva pisma kot pripomoček pri interpretaciji pesmi – nekaj primerov ob Župančiču. – SR 35 (1987), 17–23.

Neuhäuser, Rudolf: Oton Župančič und die Wiener Moderne. – Dona Slavica Aenipontana. München 1987, 109–123.

Paternu, Boris: Uvodna faza slovenskega pesniškega modernizma. (Ob Otonu Župančiču.) – Razprave SAZU, II. razred 11 (1987), 53–59.

Vidmar, Josip: Oton Župančič. – V: Župančič, O.: Samogovori. Novi Sad 1987, 5–46.

Glej tudi pri Fritz Ervin in Kocbek Edvard!

ANTOLOGIJE

Crveni atom. Slovenska ekspresionistička lirika. Prir. Franc Zadavec. Prevod Milorad Živančević. Novi Sad, Matica srpska 1987. 306 str. (Slovenačka književnost. 22.)

Str. 5–42: Franc Zadavec, Slovenska ekspresionistička lirika; str. 285–302: France Dobrovoljc, Bio-bibliografski podaci.

Marija v slovenskih legendah. Izbr. in ur. Jože Dolenc. Koper, Ognjišče 1987. 207 str.

Str. 5–11: Jože Dolenc, Legende – pesnitve večnega.

Rošlin in Verjanko ali odlagani opravek slovenstva. Uredil, spremna beseda Vlado Žabot. Lj., Književna mladina Slovenije 1987. 110 str. (Zbirka Aleph. 10).

Savremeno slovenačko pesništvo. Antologija. Sa-stavio Herman Vogel. Prevod Dejan Poznanovič. Novi Sad, Matica srpska 1987, 491 str. (Slovenačka književnost. 27.)

Str. 7–20: Herman Vogel, Dvadeset pet godina savremene slovenačke poezije; str. 451–483: France Dobrovoljc, Bio-bibliografski podaci.

Slovenačko narodno pesništvo. Prir. Zmaga Kumer. Prevod Milorad Živančević. Novi Sad, Matica srpska 1987. 259 str. (Slovenačka književnost. 28. [i.e. 24]).

Str. 5–39: Zmaga Kumer, Predgovor; str. 254–256: Z. K., Bibliografija (izbor).

Slovenska misel. Eseji o slovenstvu. Izbr. in ur. Jože Pogačnik. Lj., CZ 1987. 491 str.

Str. 429–473: Janja Nakrst, O avtorjih zbornika Slovenska misel; str. 475–491: Jože Pogačnik, Slovenska misel ali eseji o slovenstvu.

Slovensko pesništvo upora 1941–1945. Prva knjiga: Partizanske. Izbr. in ur. Boris Paternu. Sodelovali Marija Stanonik in Irena Novak–Popov. Lj., MK, Part. knjiga 1987, 566 str.

Str. 5–26: Boris Paternu, Uvod.

Volkslieder aus Krain. [Von] Anastasius Grün (Anton Graf Auersperg). Mit einem Beitrag von Leopold Kretzenbacher. München, Trofenik 1987. 16, XXII, 166 str. (Geschichte, Kultur und Geisteswelt der Slowenen. 18.)

Reprint. Izvirna izd. Leipzig 1850. – Str. 5–16: Leopold Kretzenbacher, Besinnliches Gegenwartsdenken zur Neuausgabe der »Volkslieder aus Krain«.

Žiri in Žirovci v slovenski literaturi. Antologija. Zbrala in ur. Marija Stanonik. Žiri, DPD Svoboda Žiri 1987. 193 str. (Žirovski občasnik, letn. 8, št. 11/12.)

METODIKA

Barbarič, Štefan: Prekmurski učbeniki pred budimpeštanskim parlamentom 1872. – Časopis za zgodovino in narodopisje n. v. 23 (1987), 76–82.

Berilo 1. Poskusno gradivo so pripravili po idejni zasnovi Janka Kosa Peter Kolšek, Andrijan Lah, Stanko Šimenc. Pri izboru besedil je sodeloval Tine Logar. Ur. Janko Kos. Mb., Obzorja 1987. 185 str. (Srednje izobraževanje.)

Bešter, Marja: Ekскурzija v slovensko zamejstvo v Italiji. – JiS 33 (1987/88), 70–77.

Dolgan, Milan: Določanje sklonov. – Sodobna pedagogika 38 (1987), 467–478.

– Fonetična in pravopisna postopnost opismenjevanja. – Vzgoja in izobraževanje 18 (1987), št. 2, 36–38.

Gabrijelčič, Marija: Miselni vzorci pri pouku materinščine. – Prosvetni delavec 38 (1987), št. 2, 7.

Grosman, Meta: Pouk bralne sposobnosti (2). – JiS 32 (1986/87), 188–196.
Nadajevanje iz prejšnjega letnika.

Krakar-Vogel, Boža: Nekatera vprašanja in naloge slovenske književne didaktike. – Slava 1 (1987), št. 2, 163–174.

– Pouk književnosti in jezikoslovje. – Slava 2 (1987/88), št. 1, 21–33.

Kunst-Gnamuš, Olga: Jezikovno-simbolične operacije kot dejavnik razumevanja besedil. – Anthropos 1987, št. 1/2, 63–77.

Lipnik, Jože: Otroci živijo s knjigo. – JiS 32 (1986/87), 244–248.

Mejak, Renata, Janez Dular: Dvojezična vzgoja in izobraževanje v Prekmurju. – Madžari in Slovenci. Sodelovanje in sožitje ob jugoslovansko-madžarski meji. Lj. 1987, 244–281.

Ogris, Tomaž: Pouk slovenščine na glavni šoli. Koliko spodbude (motivacije) ima mladostnik, ki obiskuje glavno šolo, za učenje slovenščine? – Vzgoja in izobraževanje 18 (1987), št. 3, 27–33.

Sever, Jože: Po Dolenjski od Škofljice do Bogenšperka. – JiS 32 (1986/87), 158–164, 249–254; 33 (1987/88), 40–46.

Slabe, Vika, Alenka Kozinc, Olga Kunst Gnamuš: Slovenski jezik 4. Delovni zvezek za 4. razred osnovne šole. Lj., MK 1987. 143 str.

Slovenščina v 8. razredu osnovne šole. Ur. Stan-ko Šimenc. – Vzgoja in izobraževanje 18 (1987), št. 3 – priloga 3, 50 str.

Vsebuje: Ivo Zrimšek, Slovenski jezik v 8. razredu osnovne šole po prenovljenem učnem načrtu; primerjava

s prejšnjim učnim načrtom; književnost; Vika Slabe, Jezikovna vzgoja; France Žagar, Sporočanje; Vika Slabe, Preglednica jezikovnih vsebin od 1.–8. razreda.

Šimenc, Stanko: Pisno sporočanje za vsakdanjo rabo. Lj., Zavod SR Slovenije za šolstvo, 1987. 68 str.

Žagar, Franc: Kratki spisi (pisne miniature). – JiS 32 (1986/87), 108–111.

– Obravnava sklanjatev v osnovni šoli. – JiS (1987/88), 21–24.

– Pouk slovenske slovnice in pravopisa v višjih razredih osnovne šole. – Mb., Obzorja 1987. 172 str.

DODATEK ZA LETI 1985 IN 1986

JEZIKOSLOVJE IN LITERARNA ZGODOVINA

Simpozij Slovenci v evropski reformaciji šestnajstega stoletja. Ljubljana, 6.–8. 10. 1983. Gradivo ur. in prev. v nemščino Anton Janko. Lj., Filozofska fakulteta 1986. 259 str.

Vsebuje mdr.: Hubert Cancik, Primus Truber – Martin Crusius – Nicodemus Frischlin. Der slowenische Reformator und die Tübinger Humanisten; Eugenio Coseriu, Megiser und Trubar; Anton Janko, Deutsche Lehnwörter zur Bezeichnung des Begriffskomplexes »Christliche ethische Werte und menschliche Sünden« in Trubars Cerkovna Ordninga; Marko Kerševan, Protestantizem

in slovenska ljudska religioznost v 16. stoletju; Martina Orožen, Vprašanje praktične interference v Dalmatino-
vem prevodu Biblije 1584; Volker Press, Württemberg und Österreich in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts – Der Hintergrund des Wirkens von Primus Truber; Siegfried Raeder, Primus Trubers Lehre vom Abendmahl; Jože Rajhman, Razvoj Trubarjeve teološke misli (1557–1575); Janez Rotar, Das Wirken Primus Trubers für den glagolitischen und kyrillischen Druck; Primož Simoniti, Martin Crusius in seinen Beziehungen zu slowenischen Protestanten.

JEZIKOSLOVJE

Messner, Janko: Naša lepa beseda. Radijski jezikovni pogovori. Klagenfurt, Österr. Rundfunk, Berufsausbildung und Berufsbildung 1986. 136 str.

Neweklowsky, Gerhard: Das Werden der slowenischen Schriftsprache. – Entstehung von Sprachen und Völkern: Glotto- und ethnogene-

tische Aspekte europäischer Sprachen. Tübingen 1985, 391–402.

Vsebuje tudi: Prav ali narobe – to je vprašanje.

Opačić, Gordana, Vid Pečjak: The effect of motivation and emotions upon linguistic structures. – Filologija (Zagreb) 14 (1986), 255–260.

Vpliv motivacije in emocije na besedni red v slovenščini.

LITERARNA ZGODOVINA

KOŠUTA MIROSLAV

Pirjevec, Marija: Miroslav Košuta. – Primorska srečanja 10 (1986), 165–167.

PODBEVŠEK ANTON

Vrečko, Janez: Anton Podbevšek in slovenska zgodovinska avantgarda. – Umetnost ob koncu tisočletja. Lj. 1986, 21–48.

*Marko Kranjec s sodelovanjem
Alenke Logar-Pleško in Anke Sollner-Perdih
Filozofska fakulteta v Ljubljani*

TEŽJA MESTA IZ SLOVENSKEGA BESEDOTVORJA*

(Na primeru slovenskega izrazja zanj)

0 Svojemu današnjemu nastopu sem dal, naprošen za kako aktualno temo, naslov Težja mesta itd., prvotno res nameravajoč govoriti o tistem, kar je v besedotvorju zares teoretično težje.¹ Ker pa gre tu za shod predvsem praktičnih razširjevalcev znanja o slovenskem knjižnem jeziku (najsí bo v višji osnovni ali t. i. usmerjeni srednji šoli), sem si ogledal besedotvorni nauk, ki ga je od l. 1983, ko je izšel Slovenski jezik II, Učbenik,² oznanjal naš srednješolski učitelj vedoželjni usmerjeni mladini. Mislim na poglavje Besedotvorje,³ katerega zadnji dve strani pod naslovom Vaje prinašata le vprašanja za predhodnih 16 strani.

1 In kakšen je rezultat tega kritičnega pregleda?

Moram že reči, da naravnost katastrofalen, čeprav so avtorji učbenika dva univerzitetna učitelja (J. Dular in B. Pogorelec), predavateljica (ali kaj) pedagoške fakultete iz Maribora (M. Kolar) in profesorica srednje šole (R. Kirn). Marsičemu graje vrednemu ni nič pomagalo (ali celo nasprotno), da je »redakcijo opravila Breda Pogorelec« in da so »rokopis pregledali Mihael Glavan, prof., Tine Logar, prof. in Marta Vozlič, prof.«.

2 Sedaj, ko sem tu izrekel kar nekaj kritičnih pripomb, mi jih je treba tudi podpreti.

2.1 Uvodoma naj povem, da učbenik prevzema teorijo tvorjenja besed, kakor sem jo razvil v dveh, treh razpravah,⁴ praktično uporabil pa v SS 1976,² 1984. Tvorba se tu obravnava kot postopek, katerega dejanja usmerjajo povelja (obvezna navodila), kaj in kdaj je treba kaj napraviti. To je t. i. a l g o r i t e m t v o r j e n j a ; ta ima pri meni 6 korakov, ki tvorečega od besedotvorne besedne zveze (t. i. govorne podstave, 1. korak) pripeljejo do nove besede, tvorjenke (6. korak). V starejši fazi sem *korake* imenoval »stopnje« in SJ II si je izbral ta izraz namesto boljšega korak (glede prevzema algoritma prim. zlasti SJ II, 106–107). Teh enotnih 6 korakov pa so avtorji razdelili na 2 × 3, tj. na 1 a, b, c ozi. 2 a, b, c, pri tem pa na drugo mesto postavili 3. korak, na 3. pa drugega, tako da imamo:

SJ II	SS 1976
1. a) večkrat kaj razbiti	(1)
b) razbiti	(3)
c) -ja-	(2)
2. a) razbi-	(4)
b) razbij-ja-ti	(5)
c) (razbijati)	(6)

* Referat na zborovanju slovenskih slavistov oktobra 1987 v Bohinjski Bistrici.

¹ Kakor npr. kdaj se lahko zlaga, število naglasov pri zloženkah in sklopih, tonemski naglas, naglas v besedni družini.

² ZO, Maribor, 158 str.; avtorji J. Dular, R. Kirn, M. Kolar, B. Pogorelec.

³ V kazalu Besedotvorja, 101–118.

⁴ Besedotvorna teorija, SRL 24 (1976), 163–177; Teorija besedotvornega algoritma, SRL 28 (1980), 141–157; Sestavljenke in izpeljanke iz predložne/proklitične podstave, SRL 21 (1973), 105–112.

Pri tem je v SJ II veliko napak in nepotrebnih preimenovanj stvari. Poglejmo si poimenovanje za prvi korak. Jaz imenujem besedno zvezo, iz katere napravimo novo besedo, »govorna podstava«, npr. *majhna miza* za tvorjenko *mizica*. SJ II je to preimenoval v »skladenjska podstava«, kar je napačno. Govorna podstava namreč pomeni, da gre za iztržek iz govora (besedila), ki ima svojo skladenjsko zvezo (konkretno = SZ → Prid + Sam), zaseden pa je ta skladenjski vzorec tudi s čisto konkretnimi besedami: *majhna miza* in *slovenska govorica* imata isto skladenjsko podstavo, a besedo *mizica* oz. *slovenščina* dobim le iz konkretne govorne podstave; samo v govorni podstavi je vsebovan tudi tisti pomen, ki ga potem ima tudi tvorjenka.⁵

Za naše avtorje torej ne velja pravilo, da že poimenovanega brez potrebe ne imenuješ drugače, še zlasti ne – napačno. Tudi drugega dotlej že danega brez potrebe ne spreminjajmo. Tu mislim konkretno na zaporedje drugega in tretjega algoritemskega koraka.

Naj tudi tu dokažem pravilnost svoje odločitve, da na podlagi govorne podstave najprej izberemo obrazilo, šele nato pa besedo za določeno podstavo tvorjenke, ne pa narobe. Vzemimo spet govorni podstavi z istim skladenjskim vzorcem, tj. samostalniško besedno zvezo z levim prilastkom:, npr. *majhna miza* in *višji kuhar*. Kakor sem pokazal v svojih razpravah, mi pomenskost prilastka narekuje izbiro besedotvorne vrste: v prvem primeru bom zato izbral izpeljavo, pri drugi podstavi pa sestavo, tj. skladno z vrstnim pomenom 'majhen' izberem priponsko obrazilo *-ica*, medtem ko vrstnemu pomenu 'višji' ustreza naglašeno predponsko obrazilo *nād-*. – Katera pomenskost pa je ta, ki nam to narekuje? Če imamo prvo za nezaznamovano, za drugo lahko rečemo, da obsega pojmovnost koordinatnega sestava, tj. izraze kot *višji*, *nižji*, (*srednji*); *prejšnji*, *sočasni*, *poznejši*; *pozitivni*, *negativni*; *poprej*, *naknadno*, *istočasno*; *enako*, *nasprotno* ipd. Torej na podlagi analize sestavin govorne podstave ob isti skladenjski podstavi (tj. ob istem skladenjskem vzorcu) najprej izberem obrazilo in s tem besedotvorno vrsto, šele nato pa preostali, tj. nepoobraziljeni del govorne podstave odločim za nadaljnji besedotvorni postopek.

Pri tretjem koraku bom pravilno postopal le, če sem si pravilno določil govorno podstavo. V našem učbeniku je glede tega neustreznosti na vsakem koraku. Za tvorjenko *razbijati* je prava podstava ne 'večkrat kaj razbiti', saj *razbijati* ne pomeni le 'večkrat razbiti' (*kaj* je vezljivostni predmet in ne spada v besedotvorno podstavo), ampak tudi 'biti pri tem, da razbiješ', saj nedovršnost ni drugega kot pripisovanje neomejenosti v trajanju. Čisto narobe je tudi podstava *s težavo si utirati pot (sebe prebijati)* za tvorjenko *prebiti se*. Iz *prebiti se se dela prebijati se*, ne narobe (t. i. vektorska smer), obratni primeri so kaj redki.

2.2 Ker smo že pri besedotvornih vrstah: zakaj ne rabiti tega izraza, ampak je »treba« vpeljati izraz »način«? Spet nedisciplinarnost in samovoljnost v izrazju (kakor je nepotrebno *izpeljavanje* namesto *izpeljava*, kar se je splošno rabilo doslej, prim. Breznik, slovnica štirih, Toporišič).

2.3 Kolikor smo videli iz doslejšnje obravnave, avtorji svoje besedotvorne teorije nimajo, tradicionalno pa svojevoljno spreminjajo. Pri tem je posebej zanimivo dejstvo,

⁵ Prim. tudi enako skladenjsko podstavo *majhna miza* in *višji učitelj*, a različen besednovrstni postopek pri tvorjenkah iz njih, saj nam na podlagi pomena prilastkovne besede iz prvega nastaja t. i. izpeljanka (*mizica*), iz drugega sestavljenka (*nadučitelj*), možna pa je seveda tudi še zloženka, kakor v primeru *zobozdravnik* ob *zobar* (ob manjši konkretni obvestilnosti izpeljanke nasproti zloženki) h govorni podstavi *zdravnik za zobe*.

da to počno, čeprav tako rekoč nič besedotvornega niso pisali dotlej (v smislu izvirnosti še posebej ne).⁶

2.4 To si lahko preverimo tudi ob teoriji besedotvornega obrazila. Medtem ko sam menim (v skladu z izročilom), da sta osnovna pojma pri tvorjenki njena p o d s t a v a in (besedotvorno) o b r a z i l o , ki je lahko eno- ali večdelno (enodelno npr. v *mizica*, *nadkuhar*, *živinozdravnik*, *razbiti se* – dvodelno v *dobrosrčen*), govorijo avtorji pri slednjem o »dveh različnih obrazilih« (104), pa še ob napačnem ali slabem primeru *polj-e-del-ski*, kjer gre prej za t. i. izmenično izpeljavo, tj. za zamenjavo enodelnega priponskega obrazila *-c(i) s -ski*, kakor v primeru *Slovinci – slovenski*. Poleg tega naj bi bilo tudi zlaganje »mešani besedotvorni način«, kar ni dobro: za primere kot *živinozdravnik* proti *debelokljun* je prav reči, da imajo eno- oz. dvodelno obrazilo. Uvajati za medpono poleg izraza »vezni samoglasnik« še »vezni glasovi«, pa je spet čisto nesmiselno: znanost (in veda) vendar mora težiti k čistosti in gospodarnosti v poimenovanjih. Zakaj se tu naši avtorji izogibajo izraza *popona* (*postfiks*), meni seveda ostaja skrivnost. (Primer zanjo bi bil *se* v npr. *razbiti se*.)

2.5 V razpravljanju o besedotvorju se tudi v naši knjigi pojavlja beseda morfem. Vse se tako zdi, da ta pojem našim besedotvorcem ni dobro znan, tj. da ga napačno pojmujejo.

Nam navadnim strokovnjakom, ki ne moremo več pisati učbenikov za naše šole, je morfem najmanjša pomenska enota z ustrezno glasovno množico (ta pa je lahko kdaj tudi ničta). Na primer: *mizica* ima tri morfeme in torej tri pomenonosne glasovne (črkovne) množice: *miz-* 'določena predmetnost', *-ic-* 'majhnost/ljubkost' in *-a* 'im. ed. ž. spola'), če ostanemo pri preprostem primeru; ali *starø* (primer s prazno glasovno množico kot morfemom za im. ed. m. spola).

V besedotvorju SJ II pa se morfem imenujeta tudi podstava tvorjenke in obrazilo tvorjenke, kar je sicer res za primere kot *lep-ó < na lep način*, ne pa tudi za prislov *brezciljno*, ki (102) nikakor ni napravljen iz dveh morfemov, namreč iz *brezcilj-* in *-no* (s podstavama »brez vsakršnih ciljev oz. brez ciljev«), ampak je to iz pridevniške večmorfemske (ambivali večmorfne) podstave *brez-cilj-n-* + *-o*, to pa ima resnično govorno podstavo *na brezciljni način*. Torej spet beg iz pravilnosti in iz izročila v napako in voluntarizem, v ustvarjanje sveta po svoji podobi. Da je to, o čemer govorim, vse preveč res, prim. poved s str. 101: »Pomensko jedro in obrazilo sta besedotvorna morfema.«

Da našim besedotvorcem in njihovim recenzentom pojem morfema nikakor ni jasen, nam razodeni še naslednji primer. Na str. 106 v Pomni beremo naslednjo poved: »Včasih dodajamo nove pripone priponam (sestavljene pripone); tako tvorimo na primer iz dovršnih glagolov nedovršne (*razbiti > razbijati*).« Prav neverjetno: *-i-* v *razbiti* naj bi bil pripona, ko je vendar del korena (in torej tudi *-ija-* v *razbijati* ni »sestavljena pripona«). Za primere kot *okopavati*, kjer res imamo večmorfemsko pripono (nedovrševalno *-va-* ob prvotni *-a-*) bi prav rekli dvomorfemska pripona (drugo bi lahko imenovali tudi *nedovršnostna*).

2.6 Naj v zvezi z morfemi omenim še en primer: ali imamo *priponsko obrazilo -išče, -lišče* ali *-šče*? (108) Primer *kosišče – zbirališče*: pravilni odgovor na zastavljeno vprašanje je seveda, da imamo eno samo *priponsko obrazilo*, namreč *-išče*, »priklikamo« pa ga podstavi na osnovni (tematični) samoglasnik ali pa na tako podstavo, podaljšano z *-l-*; v prvem primeru vzglasni samoglasnik *priponskega obrazila -išče* izvrže predhodni os-

⁶ Pri B. Pogorelec bi tu lahko navedli članek *Brez* v sestavi: *Brezpomemben : nepomemben*. Izpeljanke in sestavljenke, JiS 16 (1970/71), 7, 224-228 + ovitek.

novni samoglasnik (prim. *plesa-išče, sede-išče, kuri-išče, parkira-išče* > *plesišče, sedišče, kurišče, parkirišče*), sicer pa se podstavi pridruži brez težav (*smetišče, stojišče, zbirališče*).⁷

2.7 Po tem izletu v goščavo morfemskih nejasnosti se vrnimo k algoritmu, in sicer k njegovemu 4. koraku. Tu naši besedotvorci (kakor tudi v koraku 5 in 6) izročilo spoštujejo in govorijo o »odvzemanju morfemov, ki izražajo slovnične lastnosti« (107); prim. še »jim odvzamemo slovnične lastnosti« (110); le da bi mi tu pričakovali tudi kak primer za odvzem česa več kot le pregibala: oblikospreminevalnega (*roka* > *rok-*) ali oblikotvornega (*razbiti* > *razbi-*), tj. npr. odvzem imenske pripone (*težki* > *tež-*) za tvorjenko *teža* oz. *težji, težina*, ali *samostalnik* > *samostal-* za glagol *posamostaliti*.

2.8 K 5. koraku algoritma, ki predvideva sestavo besedotvorne podstave in obrazila, nimam pripomb, saj tu avtorji besedotvorja sledijo prvotni teoriji, pač pa je to in ono mogoče pripomniti k 6. koraku, tj. (v moji ubeseditvi) k »odpravi šiva in k premenam glasovja in naglasa«. Tu naši slovničarji namesto o *šivu* govorijo o *stiku*, kar je gotovo slabše (prim. 107: »e) Uredimo nova glasovna razmerja (premene), če tako zahtevajo pravila morfemskega stika.«) Tako se za nasprotje tipa *ročica* – *rokica* pravi, da se tu »ne premenjuje -k v -č«. – Tu so naši novotarji uvedli napačni predlog *v* namesto predloga *z*. Izraz *premena* sem uvedel za mednarodno *alternacija/alternirati* (ta pojem je nasproti pojmu *prehajanje/postajanje* zlasti poudaril J. Baudouin de Courtenay): *z* enočasijskega (sinhron.) stališča namreč *k* ne preide *v č*, ampak se samo zamenja (»premeni«) *s č*, zato taka formulacija, kakor jo imamo v SJ II spet samo vrača zmedo, ki sem jo grajal že v SS 1956 pred 30 leti. Tega napačnega gledanja na stvari se navzamejo tudi naši študenti in se zelo težko posloviyo od njega. – Napak pri premenah podstave v 6. koraku je sicer še precej, naglasne preмене pa sploh niso obdelane prav (kolikor sploh so).

2.9 Naj se ob koncu dotaknem še *p o m e n s k e s t r a n i* tvorjenk. (Če že pustim ob strani vprašanje besednovrstnosti pri podstavi tvorjenke, tj. da je tvorjenka besednovrstno enaka podstavi: pri tvorbi samostalnikov iz samostalniške, pri pridevniki iz pridevniške, pri glagolih iz glagolske itd.) S tega stališča bi torej pri tvorbi samostalnika pričakovali, da bo primerom s samostalniško podstavo (*gozdar*) takoj sledil tip s predložno samostalniško podstavo (*brezdomec*), še pred samostalniško podstavo pa *z* glagolsko (*prevajalec*) in pridevniško (*zelenec*, pri meni: *sivec*), čisto na koncu torej pa šele primeri kot *vejevje* (modifikacija). Vse se zdi, da do zavesti naših besedotvorcev ni prodrlo spoznanje o navadni in modifikacijski izpeljavi: *čuvár gozda* > *gozdar* proti *májhen gozd* > *gozdič*, čeprav toliko govorijo o t. i. skladenjski podstavi. Besedotvorci SJ II torej na eni strani brez potrebe razdvajajo tipa *gozdar* in *brezdomec*, na drugi pa ne vidijo razlike med *gozdar* in *članstvo*.

2.10 Besedotvorni tipi pri izpeljavi samostalnikov. Nasproti mojim 6 pomenskim skupinam pri navadni izpeljavi in še eni pri modifikacijski (vrst modifikacij je več, npr. manjšalna, večalna, slabšalna, ljubkovalna, poudarjalna, skupnostna, individualizacijska) naši besedotvorci skušajo vso obravnavo spraviti v tri tipe (108): a) »nosilec stanja, delujoča oseba in podobno«, b) abstraktni pojem, c) »kraj, kjer kdo živi«. Pri tem imajo *gozdarja* za »nosilca stanja« (pri meni »opravkar« (nomen auctoris)), »po posebnem pomenskem postopku / . . . / tudi orodje«. Prav bi seveda bilo: 1. vršilec dejanja/nosilec poteka ali stanja, npr. *bralec, sedeči*; 2. vršilnik (vršilo) istega, npr. *izvijač*; 3. dejanje/stanje/potek, npr. *plavanje, sedenje, usihanje*; 4. konkretizirano dejanje, npr. *branje* v pomenu 'čtivo, bese-

⁷ Pri tem *-l-* gre verjetno za pripono, kakor jo imamo v *pojilo* 'mesto, kjer se kaj poji'.

dilo⁸; 5. mesto/prostor, npr. *plešišče* (J. Müller je tu dodal še okoliščino čas (za prim. zloženka *enakonočje*); 6. snov, npr. *strelivo*. In pri modifikacijah: *mizica*, *babura*, *mamica*, *knjižura*, *možak*, *članstvo*, *pšenička* (steblo) itd.

2.11 Povem naj npr. še, da tudi pojmovanje *sesta v lje n k* v SJ II ni čisto pravo, saj je bil jezikoslovni javnosti že predložen model, ki bi npr. tudi pri glagolu ločil besedotvorno sestavo od t. i. predložne (prav tu ali bolje: predslonske) tvorjenke, in ki se kaže tudi v naglasnem nasprotju tipa *nèumen – neumen*, *prèdnaročiti – predstaviti*⁸ (za kar se najdejo primeri v Riglerjevem naglaševanju v SSKJ).

2.12 Veliko je še drugih vprašanj, ki se pravemu strokovnjaku javljajo v zvezi s tem besedotvorjem v SJ II, npr. tudi vprašanje izpeljank in zloženek (včasih dvojna možnost), t. i. »ničta« priponska obrazila (ki so v resnici le »sklanjatvena«), izbira pravih ali lažjih primerov za ponazarjanje itd., še in še.

3 Na koncu se menda upravičeno vprašamo, zakaj je bilo treba avtorstvo teh učbenikov za srednjo šolo vzeti referentu, ki si je bil že pridobil določene izkušnje pri pisanju svojih učbenikov in pri številnih recenzijah rokopisov za učbenike? Je »družba« lahko ponosna na to svoje »veliko« dejanje v vodenju slovenističnih zadev? In drugič. Če že izbiramo slabše avtorje, zakaj jim ne damo vsaj dobrih recenzentov. Kaj končno znanstveno pomenijo pregledovalci,⁹ kakor so za to knjigo? Ne bi bilo bolj prav, da bi praktično (metodološko didaktično) recenzijo prevzel en sam človek, znanstveno pa vsaj kak znanstvenik? – Sicer pa je pri nas tudi v slavistiki tako: Naj psi še tako lajajo, karavana gre mirno naprej. Da bi ta karavana imela kako olajševalno okolnost, pa bi bilo treba vsaj objavljati ocene, če jih že ne bodo poslušali. Jezik in slovstvo v tem oziru zadnja leta niti malo ni opravljal te svoje dolžnosti.

Hvala bogu, poreko avtorji SJ II (in tisti, ki so jih za avtorje napravili).

4 Postskriptum avgusta 1988.

4.1 Besedotvorje je obravnavano tudi v Slovenskem jeziku 3 v okviru Besedoslovja.¹⁰ To besedotvorje je v primeri s SJ II veliko normalnejše, brez pravih napak, vendar tudi s pomanjkljivostmi. Med temi je npr. implicitna misel, kakor da povedkovnikov (ki so v tej knjigi prav tako prezrti – 18) ne bi tvorili še danes.

4.2 Večja napaka je, če se pri izpeljavi samostalnikov in različnih podstav (glagol, samostalnik, pridevnik) prvič brez potrebe katera pomenška skupina izpušča (npr. ‚dejanje‘ pri glagolski podstavi); ali če se zamenjuje sorodnostno zaporedje (ko npr. glagolski ne sledi pridevniška podstava: *pisec – sivec*) ali če se ustvarja razlika v pomenskih skupinah, kjer imamo čisto vzporedje: tako pri pridevniški podstavi izglagolskemu *dvigalcu* ustreza *fevdalec*, *grelcu apnenec*, manjkajočemu dejanju lastnosti (*spanje* –

⁸ Prim. pri opombi 4 zadnji navedeni sestavek.

⁹ Prim. »Rokopis pregledali: Mihael Glavan, prof. – Tine Logar, prof. – Marta Vozlič, prof.; Redakcija opravila: Breda Pogorelec.«

¹⁰ ZO, Maribor, ²1983 (tu navajano po 1985), str.16–24, avtor T. Korošec.

¹¹ O vzporednosti pomenskih skupin prim. moj sestavek *Izpeljava slovenskih samostalnikov*, *Linguistica* 15 (1975), 241–256, kjer so že opozorila tudi na povezanost pomenskih skupin 1 in 2 ter 3 in 4.

starost) itd. (V SJ 3 sta pri pridevniku samo 2 pomenski kategoriji namesto 6, pri samostalniški podstavi pa le 4 namesto šestih (vse str. 19).

Pri zlaganju (20) bi vendarle kazalo primere s samo medpono (kinodvorana) ločiti od tvorjenk z medpono in pripono (zobobol), paziti pa bi bilo povsod tudi bolj na naglase (*kontrólór, láhkoatlet*).

4.3 Pri sestavljanju (23) bi tudi tu kazalo ločiti prave sestavljenke (ki so dvonaglasne), npr. *prèdnaróčiti*, od tvorjenk s predslonko (ki imajo en sam naglas), npr. *pristópiti*, prvo z govorno podstavo poprej *naróčiti*, drugo *stopiti k*. Verjetno je tudi res, da se v teh primerih vid nedovršnega podstavnega glagola spremeni zmeraj, ne le »običajno« (n. m.). – Tudi pri sestavljanju pridevnikov ter pri tvorbi glagolov bi si želeli izhodišča v besedni zvezi. Pri tem bi bili posebej zanimivi primeri, kjer se podstavni predlog zamenja z drugim predponskim obrazilom (*stopiti k* > *pristópiti (k)*) v nasprotju z navadnimi primeri (*stopiti od* > *odstopiti*).

5 Seveda je vsega besedotvorja v SJ II in 3 vendarle precej manj, kakor ga je bilo v SKJ 2, posebno še, če pri SKJ upoštevamo še besedotvorje prevzetega (SKJ 4).

Jože Toporišič
Filozofska fakulteta
v Ljubljani

K ZGODOVINI SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA V SJ II^{1*}

0 Pred leti že sem s posredovanjem J. Dularja nekako prevzel obvezo, da kritično spregovorim o Slovenskem jeziku I in II¹ (SJ 3 in 4 takrat še nista obstajala), a obljubo sem začel spolnjevati šele lansko (1987.) leto, ko sem, naprošen za prispevek na slavističnem zborovanju v Boh. Bistrici, predlagal obravnavo besedotvorja (novejše zadeve), a sem ga, ko sem pregledal SJ I in II, pregledoval s stališča poimenovanj in pojmovanj ustreznih besedotvornih kategorij. Referat² sem letos (1988) oddal v natis Jeziku in slovstvu. Še decembra 1987 sem kritično obravnaval izrazje teh učbenikov, kolikor zadeva slovnico, ter ta referat oddal v natis v zborniku³ s tega simpozija. Tako prvi kakor drugi referat je pokazal prav hudo pojmovno zmedo in poimenovalno samovoljnost v izrazju, očitno posledico dejstva, da so se pisanja teh učbenikov lotili ljudje, ki za to nimajo potrebnega znanja.

Letos (1988) sem si zadal nalogo, da grem v tem pregledovanju stvari naprej, tj. da pregleдам vse, kar ti učbeniki prinašajo, saj očitno niso imeli nobenih resnih recenzentov, ki bi bili utegnili to in ono napačno v njih vendarle presteči, da bi tako (ti učbeniki) bili vsaj malo manj »luč, ki ne sveti«. – To delam zaradi tega, ker je vendar nedopustno, da bi se vsej naši srednješolski mladini postavljali temelji njihove jezikovne vednosti na smeti, torej niti ne na pesek, da o skalnih temeljih zgradbe sploh ne govorimo. Spoznal sem namreč, da tako nizke vědenjske ravni naši srednješolski učbeniki doslej niso poznali.

* Referat na zborovanju slovenskih slavistov oktobra 1988 v Mariboru.

¹ Slovenski jezik II, Učbenik, ZO Maribor, 1983, str. 5–42.

² Težja mesta iz slovenskega besedotvorja (Na primeru slovenskega izrazja zanj), 9 str. tipkopisa.

³ Stanovitnost izrazja (Ob učbenikih Slovenski jezik I in II), 23 str. tipkopisa.

1 Da se letos lotevam pregleda zgodovinskega dela našega (knjižnega) jezika v SJ II, ima svoj poseben vzrok še v času, ki ga zadnje mesece, tedne in dni doživljamo kot moro, hotečo zadušiti vsakršno individualnost, še zlasti pa samobitnost manjših jezikovno-narodnih skupnosti. V veliki meri se – verjetno ne samo jaz – vprašujem, kako smo sebe in svoj rod gradili kot pogumne branilce tega, kar smo, koliko konkretno je tudi sestavljavec učbenika prispeval k zgraditvi narodno, neodpadniško formiranega slovenskega človeka, konkretno mladince naše srednje šole. In seveda tudi, kaj je za to prispeval učitelj, da bi dijaki in učenci ustvarili pravo jezikovno zavest.

2 Pa pogledjmo podrobneje.

2.1 Periodizacija: Leta 1956 je pri Slovenski matici izšla prva knjiga Zgodovine slovenskega slovstva,⁴ in v njej je F. Tomšič napisal poglavje Razvoj slovenskega knjižnega jezika.⁵ V uvodnem (nenaslovljenem) delu tega sestavka je prikazal slovenski jezik v nastajanju iz praslovanščine (do konca 8. stol.) in nato v dobi pismenstva do sredine 16. stol., ko nastane slovenski knjižni jezik.⁶ Preostalo trajanje slovenskega knjižnega jezika pa je razdelil še na tri obdobja: prvo mu je Oblikovanje knjižnega jezika (17. in 18. stoletje), drugo Presnova knjižnega jezika (1784–1848), zadnje pa Današnji knjižni jezik (Druga polovica 19. stoletja), in sicer z dvema razdobjema: do konca 19. stoletja prvo, zatem drugo.

Za Tomšičem sem o zgodovini knjižnega jezika največ pisal jaz, neposredno pred učbenikom, ki ga tu sedaj obravnavamo, pa sem 1981 v knjigi Slovenska zvrstna besedila⁷ glede pismenega jezika ločil predknjižno (izraz pismeni sem za obojno izročilo uvedel v Slovenski slovnici 1984)⁸ in knjižno izročilo, to drugo pa razdelil na 7 obdobji, naslovljenih takole: I – Ustanovitev in ustalitev, 1550–1615; II – Zastoj in rokopisnost, 1615–1670; III – Obnavljanje in iskanja, 1670–1750; IV – Pokrajinskost in prerod, 1750–1810; V – Ustaljevanje in normiranje, 1810–1848; – VI Slovenskost in slovanskost, 1848–1895; VII – Moderna podoba (1895–). Glede na družbenostne oznake so pri meni (v SS 1984) ta obdobja poimenovana tako: I – reformacijsko-protireformacijsko, II – katoliško, III – pridigarsko-bratovščinsko, IV – preporodno, V – predmarčno, VI – narodno, VII – moderno.

SJ II ima za knjižnojezikovnega tudi čas do leta 1550;⁹ glede tega mislim, da je tu komentator odveč (saj pisnost obstaja tudi za naprej). Glede knjižnega izročila pa SJ II tudi hodi svojo pot: Imenuje ga knjižni jezik,¹⁰ njegovo trajanje pa deli na obdobja v naslednjem smislu: 16. stoletje, 17. in prva polovica 18. stoletja ter Slovenski knjižni jezik od 18. stoletja do danes (dejansko pa le od srede 18. stoletja sem).

V našem izrazju predknjižno izročilo (t. i. pisni jezik v SJ II) se v SJ II deli v skladu z izročilom (drugačna delitev sploh ni možna) na starejšo in mlajšo dobo, pri čemer se v prvo, če gledamo s stališča večjih ohranjenih besedil, uvrščajo Brižiški spomeniki (ne vem, zakaj

4 Slovenska matica, Do začetkov romantike.

5 Str. 7 do 28.

6 Prvo str. 9–10 (nenaslovljeno), drugo (»Nastanek knjižnega jezika / 16. stoletje/«) na str. 10–19.

7 Ljubljana, 1981, SSJLK, razdelek Časovnozvrstna besedila, str. 385–416.

8 V razdelku Slovenski jezik v času, str. 639–728: izraz pismeni je na str. 685.

9 Str. 6: »Zgodovino slovenskega knjižnega jezika tako delimo na dve obdobji: – na obdobje slovenskega pisnega jezika / . . . / in – na obdobje slovenskega knjižnega jezika.«

10 Str. 19.

so v SJ pisani z malo začetnico, v nasprotju npr. s Tomšičem), v mlajšo pa vse od Rateškega rokopisa naprej (Rateški je v SJ imenovan le Celovski, kar je menda ost proti Ivanu Grafenauerju, pisan pa je tudi z malo začetnico).

Naša kritika:

Izraz »pisni jezik« ni dober, saj pove le to, da se ta jezik piše, ne pa tudi govori (in piše se, kakor smo že opozorili, tudi še pozneje, ko bi ga bilo že mogoče tudi tiskati: prim. Reclja iz 16. stol. ali Skalarja iz 17.), in sploh v (mojem) 2. obdobju knjižnega jezika, tj. od 1615 do 1670, pa tudi še čez (prim. slovarja Kastelca in Hipolita in še toliko drugih). To je potem pisмено slovstvo ali izročilo, npr. tudi bukovniško ipd. »Pisno« slovansko izročilo podaljševati vse v 7. stoletje¹¹ je pa seveda nesmiselno, saj takrat slovenščine še bilo ni, tudi Valuk (r. t.) l. 631 ni bil »slovenski knez«, ampak knez naših, slovenskih prednikov. Glede začetka slovenstva prim. pri Tomšiču,¹² vendar pri njem podrobneje ni določeno.¹³ (Če navajamo letnico Salzburške bratovščinske knjige (6) (po ZSS I, str. 164), bi bilo treba podati tudi čas Čedadskega evangelija (7) in vsaj namigniti, kaj so druge listine (7).

2.2 Na sploh pa menim, da se SJ II kot učbenik za usmerjeno izobraževanje prepodrobno ukvarja z obdobjem pred Brižinskimi spomeniki (kakor tudi sploh s predknjižnim izročilom), pri čemer poleg tega ne vzemo nič osnovnega, zgradbotvornega, npr. o dejanskem razvoju alpsko-panonske slovanščine v smeri slovenščine, zato pa tu nahajamo vse polno bizarnosti, poleg tega še časovno čisto spreminjanje. Glede tega prim. naravnost pošastni pelmel na str. 8 do 9.¹⁴

2.2.1 Tu seveda ni mogoče v podrobnostih govoriti o tem, kako so prikazani B r i ž i n - s k i s p o m e n i k i, povem pa naj, da so ta obvestila predvsem umetnostnointerpretacijska po Pogačniku (ne pa npr. po Isačenku). Pripomniti je treba, da bi v zvezi z osebniimi imeni, ki se omenjajo pri Brižinskih spomenikih, prej kot K. Gantarja ali A. Žgur (11) pričakovali Dobrovskega, Kopitarja, Vodnika, namesto B. Grafenauerja (6) pa ime njegovega očeta Ivana, kar se slovenskosti BS tiče, pa vsaj še Isačenka in npr. Bajca, pa še koga ugledega od prej, npr. Vostokova, Vondráka, in sicer pred J. Pogačnikom in SSKJ (11).¹⁵ Tudi pri jezikoslovnih ugotovitvah bi bilo treba marsikaj popraviti, npr. da se mehkonebni pripornik piše s *ch* »sredi besede«, s *h* »na koncu« (10 – oboje prosto po Ramovšu), ko je vendar prvo, dvočrkje, najti tudi na začetku in včasih na koncu, črko *h* pa tudi, izjemno, sredi besede; ali razlikovanje pomena aorista in imperfekta: *obujaho* ni ‚obuli‘ (12); ali misel, da so danes »šumevci /.../ drugačni« kot v BS (12);¹⁶ če že besedo *smisel* brez potrebe v

11 Prim. str. 6: »od 7. do 12. (13.) stoletja« glede »osebn/ih/ imen slovenskega izvora«.

12 N. m., 9, ki ima besedo slovenski med narekovaji, dobesečno pa dalje pravi: »Do 9. stoletja je razvoj /alpske praslovanščine/ že toliko napredoval, da odslej lahko govorimo o samostojni slovenščini.« To slovenščino imenuje »prvotno«.

13 Po našem bi bil to (po Ramovšu) skrajšani indoevropski akut (*brātr̥s*), *d' > j*, *kralj* < *Karolus*, or. ed. sam. a-jevske sklanjatve -*q* nam. -*oĵq*, kar pa komaj zadošča za zahodnojužno slovanščino slovensko-kajkavsko-čakavskega tipa.

14 Med drugim tu vzemo, da »/o/sebna zemljepisna imena sestavljajo v knjižnem jeziku posebno poglavje« [a to velja tudi za stvarna] in da »jih zaznamujemo od drugih besed knjižnega jezika tako, da jih pišemo z veliko začetnico«, hkrati vzemo za *Šömna* in *Küčana*, za *Fortunata Berganta* vse do ubogega *Jožeta Pirjevca*, - *Giuseppeja Pierazzija* in vmes še za »Dobrolo vas in ne narečno Dobrlo ves«.

15 Pogačnikove BS tiskarski skrat v SJ II postavlja v l. 1938.

16 *č* še ni obstajal, za *č*, *ž*, *š* pa se ne da misliti, da bi bili kaj drugačni (vsekakor pa je tako obvestilo popolnoma prazno).

istem naštevanju dvakrat navajamo (11), bi jo morali vsaj prav pisati (prim. Vondrak, 75: *simysla* (*zimizla*), po našem *sami/ysla*; prav nič ne kaže, da bi se iz Brižinskih spomenikov dalo dokazati, »da so se morali približati trije e-jevski glasovi (e, tako imenovani jat in nosniški ę)« (10), ko pa imajo Korošci za dolge načeloma še danes različne odraze zanje in je še danes skoraj povsod ohranjena vstričnost odrazov za *o* in *e* (nosni *o* se piše s kljukico v desno, ne v levo, kakor je v SJ II). Prav tako nesmiselno je zapisati (10) »zdi se le, da sta ohranila mehkost *l'* in *n'*«, ko je vendar čisto jasno, da sta jo in da je bila mehkostna korelacija nato še okrepljena s *ć* iz *l'*. – Kako naj učenec brez ponazorila ve, kaj je »imenska sklanjatev pridevnika« (10)? Kaj pomeni nedoločnost izražanja naslednje vrste (11): »Nekaj starejših izrazov kaže poleg starinskega oblikoslovja /prav: oblik/ in deloma glasoslovja /prav: glasov/ na izvor tega jezika v starem slovanskem obrednem jeziku, v tem je tudi glavna podobnost s staro cerkveno slovanščino, knjižnim jezikom staromakedonskega izvora?« Kateri so ti izrazi (vsaj kak primer), kaj je staromakedonski izvor? In kaj pomeni naslednja poved (11): »Neposrednega vpliva stare cerkvene slovanščine niso dokazali.« Ali ne bi tu raje kaj rekli o panonizmih v stari cerveni slovanščini? In bila bi prilika, da se omeni F. Grivec (s kopico knjig in razprav o tej problematiki in ne nazadnje F. Miklošič). Besedo *post* (11) ima že Dobrovski za slovansko (in torej ni germanizem), beseda *krst* pa je vprašljiva (Striedter-Temps je nima, tudi Bezljaj v ESSJ je ne spravlja v zvezo z nemščino, pravi le, da jo poznajo zahodnoslovanski jeziki in slovenščina, kajkavščina in čakavščina v pomenu 'baptista').

Kakšna logika je npr. tudi v naslednji povedi: »Pisci Brižinskih spomenikov so se pri pisanju slovenske besedila zgledovali po pisnih navadah zlasti latinščine /.../ V času od 8. oziroma 9. stoletja dalje pa je že veljal tudi drugi zglede, besedila iz (stare visoke) nemščine.« (12) So se ali se niso zgledovali po latinščini »pisci Brižinskih spomenikov«? (Sicer pa BS po nastanku nikakor niso starejši od 8. stoletja.) Pri tem ostaja še mnenje Legiše in Tomšiča (ZSS I, 173): »Najočitnejši primer za tako medsebojno vplivanje /stare cerkvene slovanščine in slovenščine/ je II. brižinski spomenik. /.../ Vpliv starocerkvenoslovanske predloge je viden v prvi vrsti v vzhodni bogoslovni miselnosti in v uglajenem pesniškem slogu.« (Nekako prosto po F. Grivcu. Tu bi bilo vendar treba omeniti tudi Vostokova, ki je nahajal prve besedilne vzporednice med BS in starocerkvenoslovanskimi besedili.)

2.2.2 Od mlajših srednjeveških rokopisov si oglejmo tukaj to, kar je povedano o Stiškem. V SJ II se omenja »drugi stiški spomenik«, s čimer so mišljena besedila, zapisana 1440 (kako naj to učenec ugane?), tj. odlomek pesmi Naš Gospud, Skupna splošna spoved in »besedne glose«. Za ta spomenik je rečeno, da ima *vei* za naglašeni *jat* in *u* za dolgo naglašeni (circumfektirani) in nenaglašeni *o*« (19). Če si učenec ogleda (prekratko) besedilo iz splošne spovedi (17), takoj ugotovi npr., da nenaglašeni *o* nikakor ni zastopan le z *u* (*ynu* 2 × – *ze adpouem, yzpouem, gofpudi*), *jat* pa ne zmeraj z *ei*, ampak enkrat tudi z *ey* (*deylam*), dvakrat pa z *e* (*adpouem, yzpouem*) – ne glede na to, da je *jat* lahko tudi kratek, naglašen, in potem pisava z *ei* sploh ne pride zanj v poštev.

Kateri *o* je torej pisan z *u*? Samo izglasni nenaglašeni etimološki (*ynu, kakur*), ta pa je v glavnem končnica *-o* v im. ed. srednjega spola (in v enakem tožilniku), in sicer tudi pri pridevniški besedi in prislovu iz pridevniške besede. In pri *u* namesto *o* tudi ne moremo reči »za dolgo naglašena (circumfektirani) /.../ o« (19), saj je tak *u* vendar lahko tudi akuti-ran, če je zgodaj podaljšan (primera zanj pa v besedilu SZB ni). Kar je (18/19) pisano o odnosih med tremi spomeniki 14. in 15. stol. (C/R, S, SG), je zelo nenatančno, nedoločno in kdaj tudi napačno.

2.2.3 Še pripomba k reproduciranim mestom v SJ II: Refleksije ob tem so postavljajške, izumetničene. Tako imamo pravno napotilo iz 1499, v katerem pa je samo nekaj lastnih imen (8); pri Brižinskih spomenikih vidimo najprej samo njihove začetke (kar pri II in III dela drugi stolpec spomenikov nesmiseln, nato (13) pa še daljši odlomek po Kos-Ramovševi izdaji; en odlomek iz Stiškega rokopisa je reproduciran dvakrat (15, 16), prvič v sobesedilu; brez potrebe se troši prostor za »Ausperški rokopis« (18), ki je v SJ II popolnoma nečitljiv. (Pa tudi njegov lastnik ni *Ausperg*.)

2.3 Iz časovnih razlogov si oglejmo na kratko še obravnavo knjižnega jezika (19–41) v SJ II. Da bi obdobja knjižnega jezika morala biti bolj razčlenjena, smo že povedali. Če je bilo za predknjižno izročilo od 251 cm stolpčne dolžine slikovnega gradiva za 62 cm, ga je sedaj na 22,5 straneh (19–41) od 434 cm razpoložljivega stolpčnega prostora kar 201 cm kserokopiranega, torej skoraj polovico, kar je pač veliko preveč in bi se bil dal porabljeni prostor izkoristiti za več obvestila v ubeseditvi problematike. Nesorazmerje je tudi v obsegu posameznih obdobj knjižnega jezika: 5,7 str. – 8 str. – 8 str., tj. za dobo od srede 18. stoletja.

2.3.1 Mislim, da za prvo obdobje ne moremo vzeti kar »16. stoletja«, saj je končno treba ločiti med reformacijo/protireformacijo kot duhovno-nazorskim pojavom in med prvim obdobjem knjižnega jezika, ki – kot znano – traja šele od srede 16. stoletja, seže pa nato s protireformacijo še v 17. stol., nekako do 1615. Zato je to obdobje dobro imenovati reformacijsko-protireformacijsko, kar še posebej velja za jezik (nazadnje je potrjeno z Riglerjevo knjigo *Začetki slovenskega knjižnega jezika*).¹⁷

Če hočemo biti kolikor toliko sistematični, moramo to dobo (kakor tudi vse naslednje) zajeti vsestransko, npr. da po orisu družbeno-duhovnih razmer prikažemo tip knjižnega jezika (po njegovih ravninah od obeh izraznih, in vsaj treh s pomenonosne strani: s prvim mislimo na glasovje in pisavo, z drugim na oblike, zveze in besedje; ne nazadnje je treba misliti na vrste besedil (t. i. funkcijska zvrstnost predvsem), in končno še na odrajanje vsega tega v določeni teoriji, npr. v slovnici in slovarju. Seveda so pri tem važni tudi nosilci in tvorci vsega tega. Stvari pa je treba podajati z eno- in (kolikor gre) tudi veččasjskega stališča. Važen parameter se zdi še živa govorna podstava knjižnega jezika.

2.3.2 Svoj kritični pregled prvega obdobja slovenskega knjižnega jezika v SJ II začnimo morda z razborom naslednje povedi: »Knjižni jezik so izoblikovali protestanti iz dosedanjega /prav: dotedanjega/ izročila dveh slovenskih pisnih jezikov (koroško-gorenjskega in dolenjskega), naslonili pa so ga na izbrani govor ljubljanskih meščanov.« (20) Malo nad tem pa beremo: »Slovenski knjižni jezik se je izoblikoval v slovenski protestantski cerkvi in je dobival svojo prvo podobo v drugi polovici šestnajstega stoletja.«

Po mojem se je knjižni jezik – vsaj pretežno – (iz)oblikoval v pridigarskem jeziku cerkve pred sredino 16. stol., kakor vidimo že pri Trubarju, ki je bil, preden je ta jezik vnesel v knjigo, dolgoletni pridigar v slovenščini. Povezovati protestantski knjižni jezik s koroško-gorenjskimi oz. dolenjskimi spomeniki 14. in 15. stol., je zahtevati preveč, saj imamo od protestantov več izjav, da se slovenski jezik pred njimi nikoli ni ne pisal ne tiskal.¹⁸ Ne bi tukaj šli raje z nekoliko popravljenimi doslejšnjimi tezami in rekli, da se je izoblikoval v osrednji cerkveni slovenščini, s težiščem na Ljubljani in s precej posebnostmi posameznih tvorcev protestantskih besedil (prim. Trubar proti Ljubljančanom, proti Krelju, nekako

¹⁷ *Začetki slovenskega knjižnega jezika*, Ljubljana, 1968, 213 str.

¹⁸ Na Kranjski rokopis spominja, kakor je zapisal Škrabec, dvočrkje *zh* za *č*, ali pa je Trubar za to vedel?

tudi proti Dalmatinu) in jezikovnih ideologij? Kaj naj bi bil »izbrani govor ljubljanskih meščanov«, sam Bog ve – kako so pisali Klombner in njegovi drugovi, nekaj omenja Rigler.¹⁹

Glavna slovenskega protestantskega knjižnega jezika v SJ II sploh ni prikazano, pisava pa površno kot »prilagojena slovenska različica nemške pisave (grafije)« (20). Prav bi bilo seveda reči, da so za bohoričico, kakor se je ta pisava končno imenovala, značilna dvočrkja za šumevce (v SJ imenovane tudi „šumniki“), prevzem nem. črke *h* za mehkonebni pripornik, nerazlikovanje (prvotno) zvonečnosti pri sičnikih in šumevcih, kolikor je šlo za trajnike, nerazločevanje razpršenih samoglasnikov in zvočnikov, tj. *i* – *j* ter *u* – *v*, posebna pisava, tj. skupaj, nezložnih predlogov in morda še kaj. – Na tem mestu se godi velika krivica S. Krelju, ki je prinesel izboljšave skoraj za vse pomanjkljivosti Trubarjeve pisave (le da je razliko med *i* in *j* uveljavil Bohorič).

O oblika tega jezika v SJ II ni povedano tako rekoč nič: omenja se le trpnik tvornega povednega sedanjika z *bom* (*bom pečen*, 23), hkrati pa se pozablja na trpnik *s se*. Prav tako je komaj kaj povedanega o oblikoglasju (ki pa spada k izrazni strani jezika), npr. (22): »Pri zapisu so se /v protestantskih besedilih/ podobno kot v pisnih jezikih držali tako imenovanega paradigmatskega načela, to je da so pisali po sklanjatvenem /prav: pregibalnem/ vzorcu in ne po dejanski izgovarjavi: *delal* (in ne *delav*) zaradi *delala*, *delalo*.« – V 16. stol. so protestantje govorili seveda še *-l* (ne *-v*), kakor je izrecno povedal že Trubar, torej ni bilo posebnih skušnjav, da bi se bilo pisalo *delav* ipd.

O skladnji je nekaj povedano pri »slogu protestantskih besedil« (24–25): »Težave je povzročala tudi knjižna raba glagolskih oblik.« Vendar to komaj velja za besedila, ampak prej za teorijo glagolskih oblik v Bohoričevi slovnici. Tu bi bilo treba marsikaj povedati o germaniziranju tudi v skladnji (marsikaj tega je na ponudbo v Breznikovi razpravi o EIL, to in ono ponuja tudi Kopitar v svoji slovnici).

Človek tudi ne more biti zadovoljen s tem, kako je glede na prevzetost prikazana *izbirabesed*: »Glede tujk je veljalo, da jih je mogoče uporabljati, če so „ljudske“ (to je ljudem razumljive) – in da jih je treba nadomestiti s slovenskimi (oz. hrvaškimi) izrazi.« (22). V resnici je bilo tako, da je Trubar uporabljal brez predsodkov tudi iz nemščine prevzete besede (dostikrat kot dvojnice, nekaterim splošnim je tudi sam ustvaril tekmičice), da pa se je taki rabi uprl Krelj, temu pa sledil dosledno Hren (omahljivo tudi Dalmatin). In ali ne bi kazalo ločiti tujk od sposojenk, potem pa zamenjavo kake iz nemščine prevzete besede s slovensko tudi s primerom ponazoriti, ne pa se samo opreti na Riglerjev prikaz očiščenja slovenskega besedišča skoraj vsega prevzetega v Hrenovih Evangelijih inu listuvih (ki pa niso izšli l. 1615, kakor beremo v SJ II).

2.3.3 Če prav na kratko presodimo še oznako Bohoričeve slovnice (23). Tam se najprej trdi, da »/g/lasoslovnemu /prav: črkopisnemu/ opisu sledi oblikoslovnji z vsemi klasičnimi besednimi vrstami do medmeta.« – Kako naj, najprej, dijak ve, kaj je mišljeno s »klasičnimi« besednimi vrstami? Bohorič z ene strani res obravnava t. i. imensko besedo, tj. samostalnik in pridevnik skupaj, toda sklanjatev pridevnika vendar tudi še posebej (ko pa ima drugačne končnice kakor samostalnik, česar v latinščini v glavnem ni bilo), obenem pa nima poglavja o partikulah, v katerem bi bile obravnavane vse nepregibne besedne vrste, ampak ima obdelano vsako posebej, hkrati pa loči še (neklasično?) besedno vrsto deležnik (po naše, ko gre za opisni deležnik ali pa za predikativ).

¹⁹ Rigler o Ljubljančanih v ZSKJ, 1968, Jezik enih duhovnih peisni, 111–6.

Ali naslednja trditev: »Izredno izčrpna je obravnava glagola, tako po pomenski plati (glagolski vid) kakor glede oblik za čas in način (vzorec za spregatev trpnika: *Iest bom pezhen*).« – Moram reči, da Bohorič ni imel pojma o glag. vidu v našem pojmovanju; kar je glede te kategorije pri njem vendarle najti, je to storjeno v smislu vrst glagolskega dejanja (Aktionsart) oz. pri dvojnica na podlagi vida za isti nemški/latinski glagol. Tudi poved »Skladnja je pokazana v primerjavi z latinščino« je napačno postavljena: prav bi bilo reči, da je podana s slovenskim prevodom ustreznih latinskih besednih zvez (redko tudi z ugotovitvijo, da česa latinskega v slovenščini ni). Vsekakor pa bi bilo treba dodati, da to ni skladnja stavčnih členov, ampak skladnja besednih vrst in zvez, ki jih tvorijo.

Na koncu je nekaj povedano še o slovarju v Zimskih uricah: »Razmeroma veliko je tudi slovarskih enot (pri posameznih besednih vrstah in posebej« (23) – kjer bi se lahko omenilo število teh enot, hkrati z J. Stabejem. V resnici so pri treh samostalniških sklanjativah slovarčki samostalnikov (pri moški sklanjatvi še pridevnikov), pri glagolu abecedni sezname glagolov, poleg tega pa še primeri raztreseno pri obravnavi posameznih drugih, manj imenitnih besednih vrst, zlasti pa prislova. Treba bi bilo še povedati, da je v teh slovarčkih slovenščina postavljena na prvo mesto, česar celo v Kreljevi Otročji bibliji ni.

Povedati bi bilo treba nekje tudi to, da je v oblikoslovnem delu obdelano tudi marsikaj besedotvornega.

Ki z razni strani v ZU (ne »glasoslovni opis«, 23) je treba reči, da gre za prikaz črk posameznih pisav. Tu beremo: »Slovenska abeceda je postavljena v vrsto z drugimi slovanskimi abecedami glagoličnimi, cirilsko.« (22) V resnici je najprej tako, da sploh ni sopolstavljena s temi pisavami, poleg tega pa je obdelanih več ciriličnih in samo ena, oglata glagolska. Naša, »latinsko-kranjska« je s starima slovanskima pisavama povezana le toliko, da se izhaja iz ustreznih imen črk, npr. *Az, Boga* . . . , končno pa 5. ni preglednica abeced, ampak protistava očenašev vseh latinščino pisanih oz. prepisanih, namreč cirilskega, hrvaškega, poljskega, češkega, lužiškega in kranjskega.

2.4 Glede ostalih dveh obdobj knjižnega jezika v SJ II naj omenim le najhujšo pomanjkljivost, tj. praktično odsotnost konkretne obravnave, recimo, perečih, družbenost in duševnost zadevajočih vprašanj slovenskega knjižnega jezika (kar pa se je zgodilo tudi že z ustreznimi Bohoričevimi mislimi). Tako naš učenec ne bo zvedel nič konkretnega ne o nasprotnem pojmovanju potrebe slovenskega knjižnega jezika, kakor se je razodevalo pri Trubarju in Vergeriju, nič o Pohlinozem in drugih piscev 18. stoletja rotenju bralcev k zvestobi slovenskemu jeziku, nič o ilirski ideji in o narodno-jezikovnem odpadništvu kakega Vraza, skoraj nič o pretiranem slovanjenju v drugi polovici 19. stol. in obrambi samobitnosti slovenskega jezika ravno takrat, nič o novoilircih in o Cankarjevem razkrinkanju njihove narodno pogubne in izdajalske miselnosti, nič o odhodu iz nemškega jezikovno-kulturnega kroga ob koncu 1. svetovne vojne, nič določnega o jugoslovenarjih, teh slugah režima, in komaj kaj o borcih proti njim, skoraj nič o slovenskem jeziku med NOB, in komaj kaj o težavah slovenskega jezika v novi Jugoslaviji.²⁰

O marsičem povedanem v tem času pa bi bilo treba pisati tudi drugače, iz poznavanja, ne iz ideološke predopredelitve (prim. Kopitar). A zaradi časovno-prostorske omejenosti v tem času in na tem mestu o tem morda podrobneje kdaj drugič.

Jože Toporišč
Filozofska fakulteta
v Ljubljani

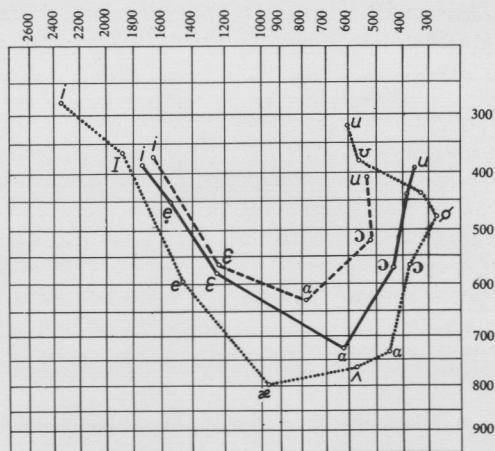
²⁰ Glede tega prim. Slovenski knjižni jezik 1, 2, 3, 4, 1965–1967, 1970.

Popravki

V letošnji prvi in drugi številki revije je škrat v uredniški odbor zapisal ime Ade Vidovič-Muha, ki ni sprejela predloga, da bi bila članica uredništva, na zadnji strani platnic je v objavi imen novega uredništva izpustil Alenko Šivic-Dular in slovensko jezikoslovje zamenjal s slovanskim ter se poigral še s tem, da je ponovno zapisal ime Ade Vidovič-Muha. Obema kolegicama se opravičujemo, cenjene bralce pa prosimo za razumevanje.

Opravičujemo se za napake, ki so nastale v 3. številki letošnjega letnika naše revije v članku Tatjane Srebot-Rejec iz Ljubljane (ne iz Maribora) **Kakovost slovenskih in angleških samoglasnikov** (kontrastivna analiza obeh sestavov po njihovi kakovosti s stališča akustične, artikulacijske in avditivne fonetike):

1. Na str. 58 v 3. vrstici zgoraj bi morala biti i in u v poševnem in ne v okroglem oklepaju, torej /i/ in /u/ in ne (i) in (u), ker gre za foneme. To velja za vse nadaljnje navedbe samoglasnikov v vsem članku.
2. Na str. 58 v prvem odstavku, v 5. vrstici od spodaj navzgor, je izpadla ena vrsta in se pravilno stavka glasita takole: Skratka ne vemo, katera od vseh podrobnosti, ki jih vidimo, je (so) merodajna (-ajne) pri slušnem zaznavanju samoglasnika, čeprav vemo, da s samoglasniško sliko, ki je verna kopija takega spektrograma, lahko sintetično produciramo samoglasnik, ki bo zvenel približno tako kot slovenski naglašeni /ɔ/. **Slovenski nenaglašeni samoglasniki so manj izraziti kot naglašeni**, to se pravi ne tako periferni, ampak malce centralizirani, kar je lepo razvidno iz akustičnega prikaza.
3. Sl. 1 na str. 59 je obrnjena od desne na levo. V pravilni legi je videti takole:

Slovenska **ə**-ja na sliki in v tabelah A. in B. je treba spremeniti v a.

4. Na str. 61 v 4. vrstici pod sl. 3 je treba popraviti srednje v srednji, tako da se pasus pravilno glasi: /ə/ je srednji odprt samoglasnik.
5. Na str. 64 v 7. vrstici je za e treba vstaviti ε in za ɔ̃, tako da se stavek pravilno glasi: Kljub slušno tako veliki razliki med obema e-jema in o-jema občuti Slovenec iz psiholoških razlogov e/ε in o/ɔ̃ kot posebej povezana glasova.

Uredništvo

Sporočilo uredništva

Uredništvo revije Jezik in slovstvo opozarja svoje sodelavce, naj upoštevajo omejena denarna sredstva, ki so reviji na voljo, in s tem omejeni obseg revije. V skladu s tem naj uravnajo obseg svojih prispevkov: razprave in članki naj ne presegajo 15 strani (dvojni razmik in 30 vrstic na strani), ocene in poročila naj ne bodo daljša od 5 strani.